

శ్రీ వ స ర్వ స్వ ము

ప్రమాణపరిచ్ఛేదము.

గ్రంథకర్త :

పండిత, ముదిగొండ కోటయ్యశాస్త్రి అయ్యవారు
ఈ మ ని.

ప్రకాశకులు :

శ్రీయుత, పసుమర్తి వీరభద్రస్వామిగారు, B. A., M. L. C.

శ్రీయుత, పెన్నం నారాయణగార్లు.

ప్రథమ ప్రచురణము.

శ్రీ కన్యకా పరమేశ్వరీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము,

వి జ య స గ ర ం.

1942.

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి.

మూల్యము 1-0-0.

విషయసూచిక.

1. శాంభవదీక్ష.

శివతత్త్వము	-	-	-	1
పతిపశుపాశవివరణము	-	-	-	18
శాంభవదీక్ష యన నేమి	.	-	-	23
షడధ్వన్యాసాదివివరణము	-	-	-	34
శాంభవదీక్షావిధి	-	-	-	66

2. ఆవరణాచారదీక్ష.

భస్మము	-	-	-	51
రుద్రాక్ష	-	-	-	58
గురువు	-	-	-	63
మంత్రము	-	-	-	67
లింగము	-	-	-	76
పాదోదక ప్రసాదములు	-	-	-	103
భక్తుడు	-	-	-	109
శివాద్యైతము	-	-	-	117
పంచాచారములు	-	-	-	120
దశావధానవిశేషములు	-	-	-	123

3. శాంభవీయ ధర్మసూత్రావళి.

వర్ణాశ్రమ ధర్మావశ్యకత	-	-	-	125
ఆచమనవిధి	-	-	-	127
ఆహ్నికవిధానము	-	-	-	128
భక్తి	-	-	-	130
సోమవారవ్రతము	-	-	-	131
పూజార్హ పత్రపుష్పములు	-	-	-	132
శివశాస్త్రప్రశంస	-	-	-	133
రంగవల్యాదినిర్ణయము	-	-	-	134
నమస్కారవిధి	-	-	-	135
పతిష్ఠాధికారము	-	-	-	135
పూజాదికవిశేషములు	-	-	-	136
రంగవల్లీవిధానము	-	-	-	142
శివమేధము	-	-	-	147
శివనామమాహాత్మ్యము	-	-	-	149
శివ పసంహారము	-	-	-	151

၁၇၀၈၄ ငှ:

శ్రీ పనుమ ర్తి వీరభద్రస్వామిగారు బి. యే. యమ్. యల్. సి.

విజయనగరము.

శ్రీ పెన్నం నారాయణగారు, విజయనగరం.

తొలి పలుకు

శైవమహాజనులారా!

శివస్య తత్త్వం శివవచనేత్తి సందీక్ష్యరోవా సగజాకుమారః|

(పండితసూక్తి)

శివతత్వ మవాజ్ఞానసగోచరము 'యతోవాచో నివర్తంతే' శివవకోధ్యేయః, విశ్వాధి కోరుదోమహర్షిః, శివాదస్యం నకించన, ఇత్యాదులగు వేదోపనిషత్తులును, అష్టమూర్తి మృత్యుంజయ మహాదేవాది శబ్దంబులును సర్వజ్ఞతాది షడంగకలితుడై సర్వభూత గుహాశయుండునగు శివుని పరబ్రహ్మముగ నిర్ణయించినవి.

సర్వమునకుఁ బ్రతియయి పాశబద్ధులును పశువాచ్యులునగు బ్రహ్మాదిజీవులచే నుపాసింపబడు శివుడే సంసారమోచకుఁడగుచున్నాడు.

ఇట్టి సర్వేశ్వరునుపాసింప సాంప్రదాయసిద్ధమై నిగమాగమ ధర్మసమ్మతమును, కర్మజ్ఞాన సముచ్చయమునగు శాంభవదీక్ష గైకొన్నవారె శైవులు.

ఉపనయనానంతరమే లింగము ధరింపుటయు, నిత్యనైమిత్తిక ధర్మాచరణమును అష్టావరణ పంచాచారానుష్ఠానమును, సోమచార వ్రతాది నియమంబును. షట్కాల శివపూజయు, దేహావసానంబున సమాధ్యాచారము. గణార్చనము మొదలగునవి శైవధర్మములయి యున్నవి.

శైవసిద్ధాంతము శివాద్వైతము పండితత్రయమునందలి మల్లికార్జునపండితులీవిషయమును స్వకీయ శివతత్వసారమున సిద్ధాంతీకరించియుండెను.

ఏతద్ధర్మబోధకములై శ్రీకృతప్రస్థానత్రయము, క్రియాసారము, ధర్మసంగ్రహము, చంద్రజ్ఞానోత్తరము వాతూలోత్తరము సిద్ధాంతోత్తరకౌముది, విద్యాస్థానవినిర్ణయము పంచజాబాలములు, లింగధారణ చంద్రిక, దీపిక, బ్రహ్మతర్కస్తవము, శైవసిద్ధాంతదీపిక, శివతత్వసారము కాశహస్తి దీక్షితీయము, ద్వాదశశారాధ్యచరిత్రము మొదలగునవి శైవమతసిద్ధాంతగ్రంథములగుచున్నవి.

శివధర్మవిజ్ఞానమును సప్రమాణముగ వివరించిన యుత్తమ గ్రంథములలో నీ శైవసర్వస్వమొక్కటి సాంప్రదాయకానుష్ఠాన సిద్ధములగు ననేక శైవధర్మములందు సుబోధకముగ వివరింపబడినవి. శైవ మహావీరసమావేశములందీ గ్రంథభాగములు ప్రకటింపబడి పండిత మన్ననలకుఁ బాత్రములయినవి. శైవధర్మబోధకముగు నిట్టి యమూల్యగ్రంథము శైవమహాజనుల తదభిమానుల సంపూర్ణాదరణమండి గ్రంథకర్తకు విశేషఖ్యాతిని చేకూర్చుననుటలో విశేషములేదు. పలు గ్రంథముల నవలోకించి శ్రమించి శైవసర్వస్వమును నీ గ్రంథమును రచించి శైవమండలికి నుపాయనముగ సమర్పించిన మతాభిమానులు, ఉద్భటారాధ్యపీఠసాంప్రదాయక ప్రవర్తకులు శివగీతాసంగ్రహాద్య నేక గ్రంథకర్తలు, కవివతునులు, బ్రహ్మశ్రీ లోకారాధ్యులగు పండిత ముదిగొండ కోటయ్యశాస్త్రి అయ్యవారు, గుంటూరు మండలమునందలి ఈమని గ్రామము వీరి జన్మభూమి. జననీజనకులు జ్వాలాంబ, వీరభద్రారాధ్యులు, విజ్ఞాననిధులును విఖ్యాతచరిత్రులు నగు మల్లికార్జునరావు, బసవయ్యగార్లు వీరి సోదరులు.

శాస్త్రిగారు ఆంధ్రగ్రంథరత్నభండారమునవేర నొక గ్రంథమాలను స్థాపించి చాణక్యనీతి, శివగీతాసంగ్రహము కృష్ణామాహాత్యము మొదలుగాగల గ్రంథముల ప్రకటింపుచు భావానేవ యొనర్చుచున్నారు. స్వగ్రామమున శ్రీసనాతనశైవ సమాజమున నొక మతసంస్థను స్థాపించి స్వమతాభ్యుదయమున కన్నివిధముల తోడ్పడుచున్నారు. దుర్గా బసవేశ్వర ధర్మసత్ర నిర్మాణమునకు వీరొనర్చిన కృషి అపారము. శైవ మహావీరగురుమండలి సభ్యులగు వీరికి ఆంధ్రదేశమున పలుప్రాంతములందనేకులు శిష్యులుగలరు.

దయామయుడగు పరమేశ్వరుడు శాస్త్రిగారి కాయురారోగ్య శ్రవ్యముల ప్రసాదించి రక్షించుగాక.

వరంగల్,

18—4—42,

ముదిగొండ వీరేశలింగ శాస్త్రి,

విద్వాన్. సాహిత్య విద్యాప్రసీద

ఇస్మానియా ఇంటర్ మిడియేట్ కాలేజీ లెక్చరర్,

విజ్ఞప్తి.

చతుర్విధఫలపురుషార్థసిద్ధికి బరమేశ్వరారాధనకంటె మార్గ మింకొకటిలేదని సర్వశాస్త్రములందునను నిర్ణయింపబడినది. అన్యోన్య వ్యాశ్రయములగు భక్తిజ్ఞాన క్రియాదు లిందుకు సాధనములనకతప్పదు. ప్రసాదమును లోక కళ్యాణమునకిట్టి పరమోత్కృష్ట మార్గబోధక ములగు వేదాగ మూదులు కృపానిధియగు భగవంతునిచే బ్రసాదింప బడినవని యార్యుల విశ్వాసము. విజ్ఞానధనులైన యార్యులు దైవ దత్తములు-సపారములును సకలధర్మబోధకములు నగు నాపెన్నిధుల నాదరించి కృతకృత్యులై భావినంతలు యైహికాముష్మిక భాగ్యోదయమునకు హేతుభూతములగు చక్కని త్రోవల సిద్ధపరచి తదనుష్ఠానమునకు వలయు నవకాశములగూడ చేర్పగలిగిరి. భిన్నభిన్నములగు కట్టుబాట్లకు లోనగుచు దత్తరత్నముననున్న సంఘమువారలే యాప్తికమతానుగాములై - యుపాసోపాసకధర్మమునై వాదిమతములవారను నంజ్ఞకుబాతులై భగవదనుగ్రహపాప్తి కర్తులగుచున్నారు.

శైవసర్వస్వమును నీగ్రింధమునందలి ప్రమాణ సంగ్రహమంతయు వేదాగమోపనిషత్పురాణాదులనుండి గ్రహింపబడినది. మఱియు లింగధారణ చంద్రికాదీపికాది గ్రింధములనుండియు - శ్రీకంఠ శ్రీకర భాష్యములనుండియు - మహోపాధ్యాయ బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగారిచే బ్రకటింపబడిన శైవగ్రంథములనుండియు - శైవప్రచారిణి గ్రింధములనుండియు గ్రహింపబడినది. పూజ్యులగు నాగ్రింధకర్తలకును ప్రకటనకర్తలకును నా నమస్కృతులు.

స్వభాషయందు శైవధర్మములను వివరించుటయు తద్వారా మతధర్మప్రచారమునకు దోడ్పడుటయు నీగ్రింధ రచనోద్దేశ్యమై

యున్నది. శైవధర్మప్రతిపాదకములగు నిందలి కొన్ని వ్యాసముల కరపత్రరూపకముగను - కొన్ని వ్యాసముల శైవమహావీర సమావేశములందునను బ్రకటించియుంటిని. బుధులవ్యాసముల నాదరించి గ్రంథరూపముగ బ్రకటింపుడని కోరియుండిరి. వారి యుద్బోధనమే నేటికిట్లు గ్రంథరూపముగ వెలువడగలిగినది.

అవ్యాజానురాగముచే నన్నన్నివిధంబుల గౌరవింపుచు సంపూర్ణాదరంబున నీగ్రంథ ముద్రాణభారమును వహించి తమ సహజేదార్యమును బ్రకటించిన లోకవిఖ్యాతులును - శ్రీయుతులును-మద్భిష్యవరులు విజయనగర పురపాలకాధ్యక్షులు నగు మహారాజశ్రీ శనుమర్తి వీరభద్రస్వామి B.A., M.L.C. పెన్నం నారాయణగార్లకు సర్వశుభములననుగ్రహింప బరమేశ్వరుని సర్వదా ప్రార్థించుచున్నాను. ప్రాజ్ఞులు అగాధమగు నీధర్మసంగ్రహము నిట్లు ప్రకటింప సాహసించిన నా అవజ్ఞతకు మన్నింతురని నమ్ముచున్నాను. ఈగ్రంథప్రకటనమునకు నాకన్నివిధముల సహాయులగు వారికెల్లరకు నాకృతజ్ఞతను దెలియజేయుచున్నాను.

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తి గురవేనమః.

శైవసర్వస్వము, ప్రమాణపరిచ్ఛేదము,

శాంభవదీక్ష.

శివతత్వము.

శ్లో॥ యశ్శివోనామ రూపాభ్యాం యాదేవీ సర్వమంగళా |
తయోస్సంస్మరణాత్పుంసాం సర్వతో జయమంగళమ్॥

శ్లో॥ దూర్వాస కౌశిక సుకేశి మృకండుపుత్ర
దేవేంద్రబాణవిభిషతి దధీచిరామాన్ |
కావ్యాత్రిదేవగురు కుంభజగౌతమాదీన్ |
పుణ్యానిమాన్సరమసాశుపతాన్స్మరామి॥

శ్లో॥ సహశివసమారంభౌ ఉద్భూతాధ్యమధ్యమాం |
అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందేగురుపరంపరామ్॥

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తునామ 'శివ ఏవ కేవలః' శివుఁడొకడే కలఁడని నిశ్చయింపఁబడినది. 'నకించన శివాదన్యం నకించన శివాత్పరం శివాతిరిక్తం నహిచ సర్వం శివమయం జగత్' శివునికంటె ఎన్యమును బరమునతిరిక్తమునగునది యెద్దియునులేదు సర్వము శివమయమని స్కాందమహాపురాణముందలి శివతత్త్వసుధానిధియంద వచింపఁబడినది.

'నసన్నచాసచ్ఛిన ఏవకేవలః' యను వేదవచనము సృష్టికి బూర్వము స్తంగాని - అనత్తుగాని యుండలేదు. శివుఁడొక్కఁడే కలఁడని చెప్పుచున్నది. ఎయ్యది సృష్టికంటెను బూర్వమునఁగలదో

యదియే సర్వమునకుఁ గారణమగుచున్నది. కాననే పరబ్రహ్మభేదమగుచున్నది. ఈ విషయమునుగూర్చి మ బ్రహ్మలక్షణ నిరూపణావసరమున 'యతోవా ఇమా జాయంతే, యేనజాతానిజీవంతి, యత్ప్రియన్త్యభిసంవిశంతి, న్వతద్బ్రహ్మ' ఎవ్వనివలన నీభూతములన్నియుఁ బుట్టి పుట్టియే మహనీయుని కారణమున జీవింపుచున్నవో, మఱి మంసి యెందు జేరుచున్నవో, యాతఁడే జిజ్ఞాసకు యో బ్రహ్మయునగుచున్నాడని వివరింపఁబడినది. వ్యాసభగ 'అథాతోబ్రహ్మజిజ్ఞాసా' యను బ్రహ్మసూత్రమున బ యొక్క కర్తవ్యమునుపదేశించి రెండవదియగు 'జన్మాద్య యను సూత్రముచే జగజ్జన్మాది కారణత్వమే బ్రహ్మల స్రవించియుండెను. జగజ్జన్మాది కారణత్వమే బ్రహ్మల గలుగుటకతన బూర్వోక్తమయిన 'నసన్నచా సద్భివ యను శృతియందా బ్రహ్మమే శివునిగా నిరూపింపఁబడినది. చేతనము 'అసత్' అచేతనములని చెప్పఁబడుచున్నవి. కములగు నీరెండు వెప్పుడులేవో, యపుడు శివుఁడు మాత డెనని వచింపఁబడుట కార్యోత్పత్తికి బూర్వమివ్వఁడు యుండునో యాతఁడే యాకార్యమునకు, గారణరూపు కతన చరాచరములకుఁ బూర్వమందున్న యాతఁడే ఎ కారణమునై యుండనలయును. ఇద్దాన జగజ్జన్మాది క మగు బ్రహ్మము శివుఁడే యని సిద్ధమగుచున్నది.

బ్రహ్మయు విష్ణువును జగత్కర్తృత్వమునుగూర్చి జగత్కర్తృ మయ్యే వేదం జగత్ప్రీతం' నేనే జగత్కర్తృ ను యీ సర్వమును గలదని కలహించుకొనసాగిరి. పర వారి శక్తిని హరించెను. వారొక్కమారుగ వివశులయిరి నిధియగు సందీశ్వరుఁ డటకరుడెంచి 'ఓవిష్ణు ప్రముఖదే:

మహానుభావుడగు శివుడే సర్వమనకు గర్తయైనాడు. సర్వ సాక్షియు మహానందుడను బరబ్రహ్మయునగు నాతడు సర్వాత్మ గతుడై యున్నాడు. సర్వనియంతయును నాతని యనుగ్రహలేశమే యీ విష్ణుదిపదములకుఁ గారణము. ఆమహాత్ముని సంకల్పములేక యేదియుఁ గాఁజాలదు కావున భ్రాంతినివీడి మహేశ్వరు శివుని శరణుబు వేడుడని శివపరంభావమును బోధించుటయు వారీశ్వరుఁబూ జించి శివసాదమున లబ్ధజ్ఞానలయి యిష్టార్థముల నందిరని సూత సూహితయందుఁగలదు.

‘ఋతగ్ం సత్యం పరంబ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగళం ఊర్ధ్వ రేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయవైన మోనమః’ ‘ఈ శాసనసర్వ విద్యానా మిశ్వరసర్వభూతానాం బ్రహ్మధి పతిర్బ్రహ్మణోధి పతిర్బ్రహ్మ శివోమే అస్తు సదాశివోం’ అను మొదలుగాగల శృతి సంచయము పరబ్రహ్మముగ శివుని మతించి తృప్తి నందియుండెను.

యోగసూత్రములయందు ‘తస్యవాచకః ప్రణవః’ యని పరమేశ్వరుడు ప్రణవవాచకుడని యనువదించబడినది. ఈ యర్థమునే శివపురాణము ‘ప్రణవోహి పరబ్రహ్మ ప్రణవః పరమపదం, ప్రణవోవాచకస్తస్య, శివస్యపరమాత్మనః యని ప్రణవమే పరమేశ్వ రుడనియు నయ్యదియే పరమపదమనియు పరమాత్మయగు శివునకది వాచకమనియుఁ బ్రకటించినది. ఇట్లుగుట శివుడు పరబ్రహ్మ మనియు బ్రణవస్వరూపుడనియు నిర్ధారితమగుచున్నది.

శివగీతాశాస్త్రమందలి విభూతియోగమున ‘అసంప్రథమమే వాహంవర్తామిచ సురేశ్వరాః! భవిష్యామిచ లోకేశ్మిన్ మత్తో నాన్యోస్తికశ్చన! వ్యతిరిక్తం నమత్తోస్తి నాన్యత్క్రించిత్సురేశ్వరాః! దేవతలారా! నేబురాతనుడను. నేనే ప్రథమంబునఁ బ్రవర్తింతును. నాకంటె నితరుడు మఱియొకడులేడు. ఇతరమగు వస్తువునులేదని శివునిచే వదించబడియె, మఱియు నేగుహాశయుండ నిష్కళంకుడ,

నద్వితీయుండను, “శృత్యేతిదేవామద్వాక్యం కైవల్యంజ్ఞానముత్తమ
జపంతో మమనామాని మమధ్యాన పరాయణాః! సర్వేతేన
దేహంతే మత్సాయుజ్యం గతాస్సురాః! అతోయే పరిదృశ్య
పదార్థాః మద్విభూతయః” సకలశేవతలును మద్వాక్యములు!
నాధ్యానమందే నిమగ్నులై నా సాయుజ్యమునందుదురు. దృ
మానంబులగు పదార్థములన్నియు నా విభూతులు. ఇట్లని వని
నటులఁగలదు. ఈ యర్థమే ‘అహంప్రథమమానం వర్తామిచ ఇ
ష్టామిచ నాన్యః కశ్చిన్మత్తో వ్యతిరిక్తః’ యని శృతియు ‘జడభు
ప్రపంచేస్మిన్ శివచైతన్యయోగతః సర్వం శివమయంభాతి’ జడభు
మగు నీసర్వప్రపంచమందునను శివచైతన్యముండుట కతన సంతరి
శివమయమై ప్రకాశింపుచున్నదని శివమహాపురాణ వాయవీయ
హితయందును గలదు.

‘ఏకోరుద్రో నద్వితీయాయతస్థే’ ‘విశ్వాధికో రుద్రోమహర్షి
‘శివఏకోద్యేయః’ అను మంత్రోపనిషదాదికములగు నాక్యము.
రుద్రుని విశ్వాధికునిగ న్నడైవుతునిగను ధ్యానయోగ్యునిగ ననేకవి
ముల బ్రశంసింపుచున్నది. రుద్ర శబ్దార్థమును శివతత్త్వసుధాన
యిటుల పరిష్కరించినది ‘రుచ్ఛజ్జేత ససారదుఃఖః ప్రాప్తయ
ప్రభుః! రుద్రాత్మత్వతే వేదైరపి వేదాంతవేదిభిః! రుద్రావశిః
ప్రొక్తః! రుద్రావసనదాశివః! రుద్రాయేవ పరంజ్యోతి రుద్రోన
ఏషవాక్యతః! ససారదుఃఖమును హరించు నాతఁడు రుద్రుఁడన
చున్నాఁడు అతఁడే పరంజ్యోతియగు శివుఁడని చెప్పఁబడును.

‘సర్వేషామేవ తత్త్వానాం మూలం శివః’ ‘శివః’ అని
తత్త్వములకును శివుఁడే మూలమని వాతూల శివాగమునందున
‘యచ్ఛక్తిం చిజ్జగత్సస్మిన్ దృశ్యతే శూన్యతే పిచాతత్సర్వం శం
కస్యాజ్ఞా బలేన సమధిష్ఠితం’ జగమునందేది చూడఁబడుచున్నదో
నియ్యది వినఁబడుచున్నదో యా సర్వము నీశ్వరాజ్ఞాబలమున

సమధిష్ఠితమైనదని వాయవీచ సంహితయందును 'అండం హిరణ్మయం మధ్యేసముద్రం రుద్రస్య వీర్యాత్ప్రథమం బభూవ! అండాద్విష్ణుర్బ్రహ్మ జాతవేదాశ్చ తస్మై మనశ్శివ సంకల్పమస్తు' బ్రహ్మవిష్ణాద్ది జనకారణము శివుడగుననియు, 'పరాత్పరతరో బ్రహ్మ తత్పరాత్పరతోహరిః యత్పరాత్పరతః శంభుః తస్మై మనశ్శివ సంకల్పమస్తు' శివుడే పరాత్పరుడనియు శివసంకల్పాన నిష్పత్తుయందుఁ జెప్పబడినది.

స్కాందమహాపురాణమున 'బ్రాహ్మణానాం శివోదేవః! శివోగ్నిః కర్మదైవతం శివఏవ పరబ్రహ్మశివోవేదః శివోగతిః! శివోగురుర్హి జగతాం శివః పశుపతిః ప్రభుః! శివాంగభూతాః విష్ణాద్వ్యాః తస్మాద్విప్రశ్శివం యజేత్' సమస్తమును శివస్వరూపమైయున్నది. శివునినుండియే విష్ణ్వింద్రాది సమస్తదేవతలును జనించిరి. సర్వమునకుఁ గారణమై బ్రాహ్మణ దైవమగు శివుని సదా యర్చించవలయుననియు నాదిత్య పురాణమున 'బ్రహ్మవిష్ణుర్క శక్రాగ్ని ధర్మదైత్య పురోగమాః సురాసురా స్సంప్రసూతా స్సత్త్వసృశ్మేమహేశ్వర బ్రహ్మ విష్ణు సురేశానాం సప్తప్తాయః ప్రభురవ్యయః బ్రహ్మాదయః పిశాచాంతాః యస్య కింకరతాంయయః' మహేశ్వరా! నీచలన బ్రహ్మవిష్ణాదులును శక్రాది దిక్పాలకులునుఁ బుట్టిరి. బ్రహ్మాది పిశాచాంతగణముంతయు నీకింకరులైయున్నారు. నీవు ప్రభుడవు నవ్యయుడవై యున్నావని శివుఁకింగల సర్వాధిక్య సర్వకారణత్వ సర్వజ్ఞత్వ సర్వాధిశ్వరత్వములు ప్రశంసించబడియున్నవి.

'ఏకఏవమహావిష్ణుశ్శివ జ్ఞానమహోదధిః' శ్రీ విష్ణువాక్యం మూర్త్రమే శివజ్ఞానమును గుర్తెగియున్నాడని శ్రీ మహావిష్ణువు యొక్క శివోపాసనాదృఢత్వము ప్రశంసించబడుటయు సత్యసంధునకు సరదానానంతరమున 'నాహంసంనారమగ్నానాం సాక్షాత్సంసారమోచకః! బ్రహ్మాదిదేవతాశ్చవ్యాః నైవసాసామోచకాః! శివ

ఏవహిజంతూనాం మహాసంసార వర్తినాం సంసార మోచకస్మాన్
 తౌత్ సర్వజ్ఞ స్సాంబ ఈశ్వరః! అతఃపూర్ణప్రసాదాయ సత్యసంధా
 మమప్రియ! మహాదేవం మహాత్మానం భజకారణికోత్తమం నేను
 గాని బ్రహ్మాదులుగాని నిన్నుఁదరింపఁజేయగల శక్తిగలవారము
 కాము అట్టి శక్తి మంత్రుఁడఁబికాధవుఁడును, సర్వజ్ఞుఁడును మహా
 దేవుఁడునగు నీశ్వరుఁడొక్కఁడే. సత్యసంధా! ఆమహనీయుని ముక్తి
 కిందై ప్రార్థింపుమని నారాయణమూర్తి సెలవిచ్చినటులను - సూత
 సంహితయందుఁ బ్రసక్తింపబడినది.

స్కాంద మహాపురాణ కాలికా ఖండమందలి వ్యాసవిష్ణు
 సంవాదమున విష్ణువచనమిట్లు గలదు. 'కర్తాహం సర్వజగత్కార
 మమకర్తా మహేశ్వరః! తస్యదేవాదిదేవస్యకర్తా కోపినవిద్యతే
 యజ్ఞకర్తాచ దేవేంద్రః, వేదకర్తాచ వాక్పతిః! అహమేవ జగత్కర్తా
 మమకర్తా! మహేశ్వరః! వర్ణానాం బ్రాహ్మణోదేవో! బ్రాహ్మణా
 నాంచ దేవతాః! దేవతానాం మహాదేవో దేవస్మాకం మహేశ్వరః! నేను
 సర్వమునకుఁ గర్తను - నాకు మహేశ్వరుఁడు కర్త! ఆమహా
 త్మునకుఁ గర్తలేడు. యజ్ఞకర్త శచీపతియు వేదకర్త బ్రహ్మయు
 నేను జగత్కర్తయు నగుచున్నాము. నాకు మహేశ్వరుఁడే కర్త.
 సర్వములకు బ్రాహ్మణుఁడును బ్రాహ్మణునకు దేవతలున్ను. నాకును
 దేవతలకును శివుఁడే కర్తయై యున్నాడు.

'లోకనాథ పరానంద నిత్యంమే వర్తతేమతిః! వాసుదేవ
 పరాదేవవాఙ్మనః కాయకర్మభిః! యథాత్వం దేవదేవస్య భవస్య
 పరమాత్మనః! తథాభవామ్యహం విష్ణోతవదేవ జనార్దన! వాసుదేవా!
 నాచిత్తము మనోవాక్కాయ కర్మములు యుష్మత్ప్రయత్నములై
 యున్నవి. తామెల్లు పరమాత్మయగు బరమేశ్వరునకుఁ బరమ
 భక్తులై యుంటిరో, యోజనార్దనా! నేను నల్లయున్నానని లింగ
 పురాణోత్తరభాగమునఁబంచ మాధ్యాయమున భక్తశిఖామణియగు

మందు వాసుదేవుని బ్రాహ్మించిటులంగలదు. పూర్వోక్తముగు
ంగమువలన బరమేశ్వరునియందు శ్రీమహావిష్ణువునకుంగల
త్వమును భక్తిభావము ప్రకటితమగుచున్నది.

మహాభారత సాప్తిక పర్వమున 'అహం యథావ చారాధ్యః
రాక్షిప్తకర్మణా తస్మాద్విప్లవమః కృష్ణా దన్యో మమ నవిద్యతే'
నిధిగా నన్నరాధించిన నక్షిప్తకర్మడుగు కృష్ణునికంటె నాకిష్ట
ని లేరను నీశ్వరవచనమున శ్రీకృష్ణునకు శివుని యందుంగల
భావము దెల్లమగుచున్నది. మఱియు భగవద్గీతయందు,

సర్వభూతానాం హృద్దేశేర్జున తిష్ఠతి భామయన్ సర్వ
భూతాం యంత్రా రూఢానిమాయయా తమేవ శరణంగచ్ఛ సర్వ

భారత! ఓయర్జునా! సర్వభూత హృదయ కమలములనుండి
గాయచే నీ భూతజాలములెరి నీశ్వరుడు ద్రిప్పుచున్నాడు.

—శ్వరుని సర్వవిధముల శరణువేడుమని శ్రీకృష్ణ భగవానుడుప
లనయాత్మ నిశ్చయమును లోకమునకు బదర్శించెను. భారత

వలి ద్రోణసర్వమునను "ఈశానం వరదం పార్థ దృష్టవానసి
తంగచ్ఛ శరణం దేవం వరదం భువనేశ్వరం తస్మై నమస్తు

తు దేవా సిష్టతువైదిని! యేచాన్యే మానవాః లోకే యేచ
త్రోనరాః! యేభక్తా వరదం దేవం శివంరుద్ర ముమాపతిం!

భావేన సదా సర్వేశం సముపాసతే' పార్థా! వరదుండు
ందునగు శంకరుని గాంచితిని. భువనేశ్వరుడగు నాతనినే

జొచ్చుము. ఆ పరమేశ్వరుని నమస్కరించుచు దేవత లంత
ననున్నారు. ఏనరులు స్వర్గమును జయించువారలో వారెల్ల

వరదుండును మాపతియు సర్వేశ్వరుడగు శివుని ననన్యభక్తి
యిన భజింపుచున్నారని పార్థునకు వ్యాసుండుపదేశించి యనం

ననోకాంతేయా! 'ప్రపద్యే శరణం దేవం శరణ్యం చీరవాసినం'

నేను మహాదేవుడగు శివునే శరణము వేడుచున్నానని వచించుట శిష్యులకు గల దృఢతమముగు శివప్రీతి నిరూపింపఁబడుచున్నది.

‘నామతశ్చార్థశోవాపి మహాదేవో మహేశ్వరః! తదగేవలందేవాః మహాదేశ సతేనఘాః! మహాదేవం వినాయోమాభజతే శ్రద్ధయాసహ! నాస్తితస్య వినిర్మోక్షః సంసారాజ్ఞమ్ కోటిశతమ్ నామార్థముల రెంటును మహేశ్వరుడే మహాదేవుడని చెప్పఁబడున ఇతర దేవతలందరును గేవలము దేవశబ్దవాచ్యులు ఎవరు మహాదేవ వీడి నన్ను మాత్రమే సేవింపుచున్నారో వారు జన్మ కోటిశతంబులైనను విముక్తులు కానేరరని మాత్ర సహితయందలి యజ్ఞవేదాఖండమున విష్ణువచనము పరమేశ్వరు సర్వాధిక్యతను దెలియజేయుచున్నది

శైవసిద్ధాంత శిఖామణి యందీయర్థమే ‘శివఏవ సమస్తాన శరణ్యశ్శరణార్థినాం! సంసార రోగ దష్టానాం సర్వజ్ఞ సర్వదోషక శరణార్థులందఱకు శివుడే శరణ్యమగునని చెప్పఁబడియె

కవికులమండనుడగు కాళిదాస మహాకవి ‘మహేశ్వరస్త్రుబక ఏవనాపరః’ మహేశ్వరుడు త్రిక్షుడగు నీశ్వరుడే యను ప్రాయమును వెలిబుచ్చెను. ఆచార్యశంకరులు “సాంబోనః కదైవతం” అంబికాధవుడగు నీశ్వరుడే మా బ్రాహ్మణకులమున దైవతమనియు తుద్రాఫలప్రదాతలగు దేవులనేకులున్నారు; స్వమందయిన వారిచ్చు ఫలములఁగాని వారలఁగూర్చిగాని నేనాసిం చు లేదు; ఈశ్వరా! బ్రహ్మవిష్ణోదులకు సహితమలభ్యమగు భవద్విపాదభజనము మాత్రమే యాచింపుచున్నాను;’ ‘యథాబుద్ధిశ్చూరజతమితికాచాశ్మని మఃశిర్జలేపేష్టేక్షీరం భవతి మృత్యుష్టానుసలితధాదేవభ్రాంత్యాభజతి భవదవ్యంజడమతిః మహాదేవేశాతానసిచనమత్వో పశుపతే’ ఓయీశ్వరా! మత్సృగుల్లను దాగ్రాంతిపదను - గోజుపంకును రత్నమనియు - పిండినీటినిఁ బాలని

నెండమావులను జలమనియు లోకము భ్రమించులాగున మూఢుఁడు
నికంటె నితరుని మహాదేవుఁడని భ్రమచెందుచున్నాఁడనియును
వచించి 'సత్యంబ్రవీమ్యఖిలలోకహితం బ్రవీమి సారంబ్రవీమ్యపని
ష్కర్తాదయం బ్రవీమి సంసారముల్బంధమసారమవాప్యజంతోస్తారోయ
మీశ్వరపదాంబురుహోస్యసేవా' సర్వహితమును సత్యమును నుపనిష్క
ర్తాదయమును జెప్పుచున్నాను, అసారముగు సంసారబంధితులకు
నీశ్వరపాదసేవనమే తారకమని స్మరించి, లోకమును శాసించియుండిరి.

"విష్ణోదిదేవనఁఘానాం రక్షకత్వాత్సదాశివః" విష్ణోది సర్వ
దేవతలకును రక్షకుఁడగుట సదాశివుఁడయ్యెనని క్రియసారమునఁ
గలదు.

సాయణాచార్యులవారును 'శివఃకల్యాణరూపస్స్వయం నిష్క
ల్మషః' యని శివుని నిష్కల్మషుఁడగు కల్యాణ స్వరూపునిగఁ
దలఁచియున్నారు.

కూర్మపురాణమున 'సేతుమధ్యే మహాదేవమీశానం కృత్తి
వాససః| స్థాప యామాసన్వైలింగం పూజయామాసరాఘవః| తస్య
దేవో మహాదేవః పార్వత్యా సహశఃకరః| ప్రిత్యక్షమేవ భగవాన్
దత్తవాన్ వరముత్తమం' 'సేతుమధ్యమున శ్రీరాముఁడు పరమాత్మ
యగు శివలింగమును స్థాపించి పూజించి యిష్టార్థముల నందినట్లులఁ
దెలుపఁబడియున్నది. మఱియు నీయర్థమే పద్మపురాణమున 'రామః
పుష్పకాదవరుహ్యామహాదేవప్రతిష్ఠాపితవాన్ సోస్మైప్రసన్నోభూత్'
పుష్పకమునుండి దిగి శ్రీరాముఁడు శివలింగమును బ్రతిష్ఠించెను.
వరమేశ్వరుఁడు ప్రసన్నుఁడయ్యెననియు వచింపఁబడినది. వాల్మీకము
నందు నీయర్థమే 'అత్రపూర్వం మహాదేవః ప్రసాదమకరోత్ప్రభుః'
అని గలదు. మఱియు నందే 'నాన్యం వశ్యామిభైషజ్య మంతరేణ
వృషధ్వజం| నాశ్వమేధాత్సరోయజ్ఞః ప్రియశ్చైవమహాత్మనః' వృష
ధ్వజుడగు శివుని విడచి సంసారవైద్యునితరునిఁజూడను. అట్టిమహాత్ము

నామంబునఁ బ్రసిద్ధంబయ్యెను. ఆతడే విష్ణు మొదలగువారిని సృజించి పాలించుచుండును. భక్తోపచార గ్రహణంబునకాదేవుడు రుద్రుని నామంబుల విఖ్యాతుండయ్యెను. భక్తవత్సలుండగు నామద్రుండు సాక్షాచ్ఛివరూపంబగుచున్నాఁడు. బ్రహ్మ మొదలుగ జనియించిన వారందఱును కాలానుసారంబుగ లయమందుదురు గాని రుద్రుండు మాత్రమిట్లుగాక శివునియందు విలీనుండగును. బ్రహ్మాదులు కేవల ప్రకృతియందే లయముగాంతురు. రుద్రుండు బ్రహ్మాదులతోఁ గలసి లయుండుగాడని శృతిప్రసిద్ధము. సమస్తలోకములు రుద్రుని భజించుచునుగాని రుద్రుండెవ్వరిని భజించుటలేదు. మరియు నీవిషయమునుగూర్చియే శివపురాణమునజ్యోతిర్లింగ ప్రాదుర్భావసందర్భ కథనమున ప్రసన్నమూర్తియగు శివుండు 'ఓవిష్ణూ! ప్రజాపతీ! మీరు కలహమునువీడి కారణకారణుండఁగు నన్ను శరణమువేడుటచే నేను మీయొడఁబ్రసన్నుండనయితి నిజముచెప్పుచున్నాను మీరుభయమును ప్రకృతినండి వెలువడి మరియు నందెలయమందుచున్నారు మహేశ్వరుండు మాత్రమిట్లుగుటలేదు ఆతడు నాయంశముగుట నాయందే చూడబడి నాయందే చేరుచున్నాడు నేనే సర్వమునకును ప్రభువును నాశక్త్యంశమే 'ఉమ' యగుచున్నది నేతురీయుండనై చతుర్థమన్యంతే శివమద్వైతం మొదలుగాగల మహావాక్యాదుల నిక్కరణమునఁ గీర్తింపబడుదునని చెప్పినటుల గలదు.

సృష్టిపీఠిలయకారణత్వము బ్రహ్మ విష్ణు రుద్ర సాధారణమే యయినను పంచకృత్య కారణత్వము పరమేశ్వర సాధారణ లక్షణమై యున్నది. త్రిమూర్తులకుఁగల సృష్ట్యాది యేకైకకారణత్వము పరమేశ్వరునిచే నాజ్ఞారూపమున దత్తమయినదియు పంచకృత్యంబులు పరమేశ్వరునకు స్వతస్సిద్ధంబులు నగుచున్నవి.

ప్రకరణవిభాగముల ననుసరించి రుద్రునిశబ్దములతో జెప్పఁబడిన విష్ణోదులకంటె శివునకుగల హీనత నీలలోహితాది రుద్రుల

విషయమును - ఈశానాదికములగు శబ్దములతోఁ జెప్పఁబడిన మోక్ష ప్రదత్వ-సర్వజ్ఞత్వ-సర్వాధికత్యాదు-లువరశివవిషయములుగ శాస్త్రములందు సమన్వయింపబడి సార్థకములగుచున్నవి. నారాయణాద్రుద్రోజాయతే ధ్యానితేశానఁ' మొదలుగాగలవాక్యసంచయము లిట్టివిషయమున కుదాహరణములు.

శై వసిద్ధాంత దీపికాయందు బ్రహ్మము సమస్తముగు సంసారదోషములు లేనిదియు, సకలమాంగశ్యగుణముల కాధారభూతమైనదియు నగును. ఇట్టి బ్రహ్మమే జగమునకు నిమిత్తకారణము నుపాదానకారణము నగును. సూక్ష్మచిదచిత్తులతోఁ గూడిన బ్రహ్మము కారణంబును, స్థూలచిదచిత్తులతోఁ గూడిన బ్రహ్మము కార్యంబు నగును. ఈజగత్తుపరమేశ్వరునకు శరీరమగును. పరాశక్తి చేతనా చేతనాత్మకమగు సకలప్రపంచమైయున్నది లట్టి పరమశక్తికలిగిన పరమేశ్వరుఁడొక్కడే యుండునని నీలకంఠాచార్యులవారు సిద్ధాంతీకరించి యుండిరి.

చంద్రిజ్ఞానాగమమున 'బిందునాదాత్మకం సర్వం జగత్త్వావరజంగమం బిందుశ్శక్తిః శివోనాదః శివశక్త్యాత్మకం జగత్' జంగమస్థావరాత్మకమగు సకల జగంబును బిందునాదరూపమేయగును. బిందువు శక్తియు నాదమే శివుఁడగుట జగమంతయు శివశక్త్యాత్మకమై యున్నది. నాదాధారమునంది బిందువును-బిందువే జగమునకాధారము నగును. కాన బిందునాదములు జగమున కాధారములగును. బిందునాద సమ్యేశనమున జగమేర్పడుచున్నది గాన బిందునాదాత్మకఁడగు శివుఁడే కగత్కారణమని చెప్పఁబడుచున్నది.

'ఆనందేవస్య శుభోశ్చ పురాణపురుషస్యచ తస్యశక్తిర్గుణమయీ రజస్సత్వతమోన్వితా ఆదిశక్తిర్మహామాయా నచ్చిదానందరూపిణీ చిన్మయీచిత్ప్రభాశాంతా శంకరిస్త్వానచాయినీ శక్తిస్సాక్షాన్మహాదేవీ మహాదేవస్యశక్తిమాన్ తయోర్విభూతితేజోవై సర్వమేత

చ్చరాచరః | యథాశివస్తథా దేవీ యథాదేవీ తథాశినః | నానయో
రంతరం వింశ్యాచ్చుంద్రీ చంద్రికయోఽపి | చంద్రోఽఖిలు భాత్యేవ
యథాచంద్రికయావినా | సభాతివిద్య మానోపితథా శక్త్యావినాశివః |
ఏవం పరస్పరాపేక్షా శక్తి శక్తి మయోస్థితః | శివేన నవినాశక్తిః సశక్త్యా
చ వినాశివః, యమాహురఖిలేశస్య తైస్సైరనుగుణైర్గుణైః | స
మానధర్మిణీ సైవశివస్య పరమాత్మనః | సైకాపరాచచిద్రూపశక్తిః
ప్రసవధర్మిణీ విభజ్యజహుధావిశ్వం విదధాతి శివేచ్ఛయా

మహాదేవుడు శక్తిమంతుఁడు మహాదేవి సాక్షాచ్ఛక్తిస్వరూ
పిణి చరాచరంబగు జగంబంతయు వాగలవిభూతిలేశము. శివశక్తులకుఁ
జంద్రకౌముదులంబోలె నెట్టిభేదంబునులేదు, అట్టి శివశక్తియగు నద్వి
తీయ పరాశక్తి యాద్యాశక్తి నామంబునఁ బ్రసిద్ధమయినది. ఆశక్తి
శివునికనురూపగుణంబులచే విభూషితయై యుండుటచే శివసహధర్మిణి
గా నాశక్తినిఁబండితులు ప్రశంసించుచుందురు. అద్వితీయయు చిత్స్వ
రూపియు ప్రసవధర్మిణియు పరాస్వరూపిణియునగు నాశక్తి శివేచ్ఛా
క్రిమంబున విశ్వంబును బహువిధంబులుగ రచించుచుండును. అదియే
మూలప్రకృతి. అనియే త్రిగుణాత్మకయగు మాయ అదియే సహ
స్రానేకంబులగు రూపంబుల భాసిల్లుచు పరమేశ్వరు నాజ్ఞాస్వరూపిణి
యగుచున్నదని శివపురాణమునఁ గలదు.

మూలప్రకృతిశివాశ్రయయ్య పశులోకంబున మాయయనఁ
బ్రకాశింపుచు ప్రకృతి ప్రధానావ్యక్త మాయయనెడు నామంబులు
గలిగి యణురూపమయ్య సఖలాత్మలకుపాదానకారణంబై యనభివ్య
క్తయయ్య నిమిత్తంబుల నభివ్యక్తమై వెలుంగునని స్కాందమహా
పురాణమున గలదు.

శక్తియందు పరమాత్మాశ్రయముండుటచే నది పరాశక్తి
నామముకలది యగుచున్నది. ఆశక్తియే యీశ్వరేచ్ఛాయో
విశ్వసృష్టి గావించునని శివపురాణమున గలదు. 'పరాస్యశక్తిర్విగంబున

పరిమళము వీడి పుష్పముండనటుల శక్తిరహితుడై శివుడు లేడు. స్వశక్తిక్షోభమాత్రమున లీలాభిముఖుడైన శివునిచే ప్రేరేపింపబడిన పరాశక్తి కార్యములజేయుచున్నది. లీలాంతమునందయ్యది యాశీవతత్వముననే లీనమగుచున్నది. కాలయోగమున బీజమెటుల యంకరించి పల్లవించి పుష్పించి ఫలింపుచు ననేక విధములుగఁ గన్పడుచున్నదో యటులనే శివునియందు శక్తియోగమున నంతములగు మూర్తులు పరకాశింపుచున్నవి. తత్త్వమొక్కటి యయ్య చిత్రములగు నంతశక్తిగూడి శివసజ్జ కలదియై ప్రకాశింపుచున్నది. ఇద్దాననే భేదము లనేకములు గల్పింపఁబడినవి.

శివజ్ఞానశేఖరమున 'రాజులకు భుజశక్తియు - బలవంతులకు బలశక్తియు నెటుల స్వతస్సిద్ధముగానున్నదో యటులనే యీశ్వరునకుఁగూడ స్వతస్సిద్ధమగు శక్తిగలదు. శక్తిచలనముగలిగినవెంటనే సృష్టి లీలాభిముఖుడైన శివునిచే పరాశక్తి ప్రేరేపింపబడి సర్వకార్యములను జేయును. ఎపుడతని లీల యంతమగునో యపుడతని యందది లీనమైయుండునని గలదు.

'మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యాన్మాయినంతు మహేశ్వరం' ప్రకృతి మాయాస్వరూపిణి. ఇట్టి మాయగలవాడే శివుడని చెప్పుటండేసి సర్వమును దానయై తన మాయాబలముననే పరమేశ్వరుడు సమస్తమును దిప్రపంచున్నాడనుట నిర్వవాదాశయా.

సకల కల్యాణగుణాంబుధియు నంతమహిమాన్వితుండును విశ్వాధికుండును విశ్వతోమఘుడును విశ్వవిశ్పత్తుండును విశ్వతోహస్తుండును విశ్వనాథుండును సర్వజ్ఞుండును సర్వకర్తయు సర్వపూర్ణుండును పరాజ్యోతియు పరబ్రహ్మయు లింగస్వరూపియు పంచకృత్య పరాయణుండును అనాదిమలముక్తుండును వ్యాపకమూర్తియు పశుపాశహస్తయు పతియు కార్యకారణుండును పడఁభాస్వతీతుండును॥ నగు

కిరాత-కంకాశధర-చండీశానుగ్రహ-విషాపహరణ-చక్రప్రదాన-
విఘ్నప్రసాద-ఉమాస్కంద-వకపాద-సుఖావహ-దక్షిణామూర్తి-
ఉరులింగోద్భవములను పంచవింశతి లీలల నీ మహేశ్వరుడు
ధరించెను.

ఇద్దాననే జీవభావని వృత్తిద్వారా పరమేశ్వరాను సంధానము
నకై నాదబిందుకళావిధాన రూపకమున నిధింపబడిన శివమేధమునం
దునుపితృపితామహ ప్రపితామహవృద్ధ ప్రపితామహులు మహేశ్వర,
సదాశివ శివ పరశివులను నాల్గువ్యూహములుగ నెన్నబడి క్రమముగ
మహేశ్వరాది పితృ పరశివతత్వము నలయింపఁబడుట ద్వారాచతుర్థ
పురుషనివృత్తి సూచింపఁబడుచున్నది. ఈయర్థమే.

చంద్రజ్ఞానాగమమున పితరస్మృత్యహేశశ్చ సదాశివశివౌ, మహేశ్వర
శ్వర సదాశివశివులు పితృపితామహ ప్రపితామహులగుచున్నారనియు,
తత్వసంయోజనమున మృతునకు మహేశ్వరత్వాదులు సిద్ధించుననియు,
పరశివతత్వ సంయోజనమున చతుర్థ పురుషుడు నివర్తించుననియు,
గలదు. నాదబిందు కళావిధానమచగా అంగము బిందువు నాదము
లింగము లింగాంగసంయోగమే కళయగుచున్నది.

మహేశ్వరుడిరువదియైదు తత్వములును నిరువదియారు కళ
లను, సదాశివుడు పదితత్వములునుఁ బదునొకండు కళలను, శివుం
డొక్క తత్వంబును నొకేకళయుఁ గలిగియుండురని శైవాగమముల
చెప్పింబడుచున్నది.

‘అధర్వశిరమునందు ‘కింతద్ధ్యానం - కోవాధ్యాత - కశ్చిధ్యే
యః’ అను ప్రశ్నలకు సమాధానరూపకముగు ‘ధ్యానితశానం
ప్రధ్యానితవ్యం సర్వమిదు బహు విష్ణు రుద్రేంద్రాస్తంప్రసూ
యంతే సర్వాణి చేంద్రియాణి సహభూతైర్నకారణం కారణానాం
ధ్యాతాకారణంతుధ్యేయః సర్వైశ్వర్యశృంభరాకాశమధ్యే...’.....
ఈశానునేధ్యానము చేయవలెను సర్వ ప్రపంచమును బ్రహ్మ విష్ణు

రుద్రేంద్రాదులు. నాతనివలననే గలుగుచున్నాడు. అతఁడెవరి వల్లను బుట్టుటలేదు, సర్వేశ్వరుడగు నాతఁడే హృదయాకాశమున ధ్యానింపఁదగినవాఁడు. అన్యదేవతలనువీడి యతనినే ధ్యానింపుండని వివరింపఁబడినది.

పతిపశుపాశ వివరణము

‘బ్రహ్మద్వాస్థావరాంతశ్చ దేవదేవస్యశూరినః! పశవః పరి కీర్త్యంతే సంసారవశవర్తినః! తేషాం పతిత్వాద్దేవేశః శివః పశుపతి స్సమైతః! మలమాయాదిభిః పాశైః సంబధ్నాతి పశూన్ పతిః! సవవమోచకస్తేషాం భక్తానాం సముపాసితః!’ సంసారవశవర్తులగు బ్రహ్మది స్థావరపర్యంతయుగల సకల జీవులును మహాదేవునకుఁ బశువులని చెప్పఁబడుదురు. వారికందఱికిని జతిగావున నీశ్వరునకుఁ బశుపతినామము ప్రసిద్ధంబైనది. శివుఁడు బ్రహ్మది పశుసముదాయమునంతను మలమాయాది పాశములచే బంధించి తదుపాసితుండై తన భక్తులగువారి నాపాశములనుండి ముక్తులఁజేయుచుండునని శివపురాణ వాయవీయ సంవాత యందలి పాశుపత జ్ఞానసిరూపణమున వివరింపఁబడియున్నది.

ఈయర్థమే స్కాందపురాణ కాలికాఖండమునను ‘బ్రహ్మద్వాస్థావరాంతశ్చ పశవః పరికీర్తితాః! తేషాంపతిత్వాద్దేవేశః భవః పశుపతిస్సమైతః’ యని గలదు. ‘పషామీశానో పశుపతిః పశూనాం చతుష్పదా ముతద్విపచాం రుద్రః పశూనామధిపతిః! ఉమావతయే పశుపతయే’ మొదలుగాగల శృతినంచ మూర్ఖశ్వరునకుంగల పశుపతిత్వమును ఘంటాపథముగ వెల్లడింపుచున్నవి.

శివుఁడు పతియును-జీవుఁడు పశువును - పాశముబంధమునగుచున్నవి. సృష్టిస్థితి సంహారతిరోభావానుగ్రహములను నైదు కార్యములును పతికార్యములుగ శాస్త్రములయందు నిర్దేశింపఁబడియున్నవి.

వాయవీయ సంహితయందు 'అజడంచ జడంచైవ నియంతా
చతయోరపి పశుః పాశః పతిశ్చేతి కథ్యతేత్రితయం క్రమాత్ |
అక్షరంచ ఊరం చైవక్షరాక్షరపరం తథా | తదేవం త్రితయంభూయః
కథ్యతే తత్త్వవేదిభిః || పశువు అజడుండు అక్షరుండనియు పాశము
జడముక్షరముననియు, పతియగు నియంతక్షరాక్షర పరుండును -
పతియు నగుచున్నారని గలదు. పాశముక్తోభవేజ్జీవః పాశముక్తోభవే
చ్ఛివః || పాశబంధితుండు జీవుండు పాశముక్తుండు శివుండు నగు
చున్నాడు

ప్రపంచమునఁ దెలివిలేనిచో నెంతటివానినైనను బశువనియే
బొవచారికముగఁ జెప్పుచున్నారు. కాని స్వభావమువలననే యం
దఱు పశువులని వ్యవహరింపఁబడుదురు. పాశములచేఁ గట్టఁబడి
స్వకర్మఫల మనుభవించుచు ననాది మలములతోఁ గూడుకొని జడ
త్వమునొందుచుఁ గించిజ్ఞుండై పతిస్వాధీనుండై యుండువాడే పశువు.
పరాఖ్య సూత్రమందుఁ బశులక్షణమిట్లు చెప్పఁబడినది. 'దేహస్యో
నశ్వరోవ్యాపీ విభిన్నస్సమలోజడః | స్వకర్మఫల భుక్కుర్తా కించిజ్ఞస్సే
శ్వరః పశుః' పశువు దేహముకంటె నితరుండు-నిత్యుండు-వ్యాపకుండు
విభిన్నుడు-మలముతోఁగూడినవాడు-నజడుండు - తానుజేసిన సుకృత
దుష్కృత భోగముల ననుభవించువాడును - కించిజ్ఞుండును-గర తోఁ
గూడియుండినవాండు నగుచున్నాడు స్వాధీనుభవమునందు 'అచే
తనో విభుర్నితోఽగృణహీనో క్రియాప్రభుః | వ్యాఘాతభోగనక్తశ్చ
శోధోభోధోకలః పశుః' చైతన్యరహితుండై-వ్యాపకుండై - నాశ
రహితుండై సత్వరజస్తమోగుణ కార్యములయిన సుఖదుఃఖ మోహ
ములులేనివాడై సూక్ష్మకళారహితాత్ముండై - దేహేంద్రియాంతఃకర
ణాదులయందుఁ బ్రవృత్తి క్రియాశూన్యుండై మలశక్తిచే నిరోధింపఁ
బడిన జ్ఞానక్రియాశక్తిగలిగి (అనగా మలప్రభాతిశయమున జ్ఞాన
క్రియాశక్తిలేనివాడై) మలశక్తిని బోగొట్టుటకుఁగాని శివత్వమును

వ్యక్తి కరించుటకుఁ గాని యసమర్థుఁడై - యీశ్వరానుగ్రహ శక్తి వ్యాపారమయిన దీక్షచే మలశక్తి నిరోధమును బోగొట్టి శోధించుటకును - శివత్వమును వ్యక్తి కరించి భోధించుటకును దగినవాఁడై పశుత్వమున జీవుఁడు ప్రవర్తించుచుండునని శివుస్వరూపమిట్లు నిరూపింపఁబడినది.

విజ్ఞానాకలులు, ప్రళయాకలులు (కేవలులు) సకలులని బంధభేదముచే పశువులు త్రివిధములుగఁ జెప్పఁబడుచున్నారు. మలముతోఁ గూడినవారు విజ్ఞానాకలులును - మలకర్మములతోఁ గూడినవారు ప్రళయాకలులును - మాలమాయాకర్మలతోఁ గూడినవారు సకలులు నగుచున్నారు.

విజ్ఞానాకలులు మలసహితులు. మలరహితులు నని రెండు విధములుగనున్నారు. మలరహితులు నయోనిజులునగు అనంతేశాదులు వారలకు శివుండు విద్యేశ్వరత్వాధికారిం బొసంగెను. ఇందలి మలయసహితులగు జీవాత్మలను బరమేశ్వరుండు మంత్రస్వరూపులుగఁ జేయుచున్నాఁడు. కర్మయు-శరీరములేనట్టి కేవల మలరూప పాశబంధితులగు నీజీవాత్మలేమి కొట్ల మంత్ర స్వరూపులై యితర జీవాత్మలమీఁద కృపారసంబును జూపుచుందురు.

ప్రళయాకలులు:- అణవ-కార్మిక (మల-కర్మ) బంధబద్ధులే పక్ష్యమలులు అపక్ష్యమలులని రెండువిధములుగ నుందురు. అందు మలకర్మలు నశించిన పక్ష్యమలులు ముక్తి నందుచున్నారు. కొందఱు భువనాధిపత్యము బొందుదురు. ఇతరులగు నపక్ష్యమలులు కర్మవశమునఁ బుర్యష్టకదేహముఁ సూక్ష్మదేహముతోఁ గూడుకొని సకల యోనులయందును జనింపుచుందురు. ఈపుర్యష్టకదేహము స్పష్టి మొదలుకొని ప్రళయమువఱకుగాని మోక్షమువఱకుఁగాని యుండును.

సకలులు పక్ష్యకలుషులు-అపక్ష్యకలుషులు నని రెండువిధములుగనున్నారు. ఇందు మలమాయాకర్మలు శివుముచేందినవారలు

నూటపదు నెనిమిదిమంది మత్తేశ్వరులై యేడకోట్ల మంత్రస్వరూపులయఁదధికారము కలిగియుందురు. నూటపదు నెనిమిది మందిలో నూర్గురు రుద్రులును మండలేశ్వరు లెనిమిదిమందియు కోధేశ్వరుడు మున్నగు వారెనిమిదిమందియు శ్రీకంఠ వీరేశ్వరులిద్దరును గలరు. వీరేశ్వరుఁడు బ్రహ్మాండరక్షకులగు నూర్గురు రుద్రులకుఁ గర్త. ఆధోభువన కర్త శ్రీకంఠేశ్వరుడు. ఈమంత్రేశ్వరులకంటె భిన్నముగా నుండి మలమాయాకర్మల పక్షముచెందిన వారలను పరిశివుఁడు గురుమూర్తియై శక్తిపాతమునఁ బాశమును దొలగించి దీక్షనొనఁగి సుత్యప్తముగు పదము నందించుచున్నాడు. మలమాయాకర్మల పరిపాకములేని యాత్మలను మలపరిపాకముకొఱకు నాపరిశివుఁడు సర్వకర్మఫల భోగమునకై ప్రపంచమునందు మానవ యోనుల యందుఁ బుట్టించుచున్నాడు. విద్యారణ్యస్వామి సూతసంహితయందలి పాశుపతవ్రత మహాత్మ్య విషయిక దీపికా వ్యాఖ్యయందును పశు నిర్వచనమునుగూర్చి 'మలమాయా కర్మలక్షణ పాశబద్ధాజీవాః పశవః తత్ర మలపాశమాత్రబద్ధా విజ్ఞానకలాః తేద్వివిధాః సమాప్తకలుషా అసమాప్తకలుషాశ్చ | ఆద్యావిద్యేశాః ద్వితీయా స్సప్తకోటి మహామంత్రాత్మకాః మలకర్మలక్షణ పాశద్వయబంధాః ప్రళయాః తేపిఠకర్మణోః పరిపాకాభావా భావాభ్యాం ద్వివిధాః ఏషాం తత్పరిపాకోనాస్తి తే కర్మవశా నాన్నాదోనిషుజాయంతే | యేషాంతు మలపరిపాకోస్తి తేషుకేషుచి దీశ్వరానుగ్రహాత్ భువన పతయోభవంతి | పాశత్రయబద్ధాసుకలాది యోగాత్సకలాః తత్రాష్టాదశసంఖ్యాకా శ్శివానుగ్రహా త్తత్సంత్రేశ్వరాః భవంతి | తత్ర శతరుద్రాః | మండలినోష్ఠాః కోధాదయోష్టా శ్రీకంఠ వీరేశౌచేతి | తద్వ్యతిరిక్తానాం మధ్యేషాం మలత్రయ పరిపాక స్తానాచార్య రూపేణ శివపదీక్షయా అనుగృహ్యతి | అపరిపక్వమలాంస్తు మలపరి

శిశుపాశము:- శివేతరముగు వస్తువంతయు సత్యమును భ్రాంతిని గల్గించి జనన మరణాది దుఃఖముల ననుభవింపజేయును. అజ్ఞానమును వృద్ధిచేయునది యగుటవలన శక్తిపాశమని వ్యవహరింపబడుచున్నది. అగ్నియందు జ్వలనశక్తియు జలమందు శీతలశక్తియు తేజమందు ప్రకాశశక్తియు అంధకారమందు వస్తువును గప్పివుచ్చు శక్తియు నుండునటుల నీపాశమందజ్ఞానశక్తిగలదు. ఈశక్తి యాత్మయొక్క స్వరూపమును గప్పచుండును గాని రోధశక్తియనియుఁ జెప్పఁబడును. రోధశక్తి రూపముగు నీపాశము మాయాయము - కార్మికము-ఆణవము - బైందవమునను న్నాల్గు పాశములకు, అనాది ధర్మమునకును గారణముగును. శివశక్తియే బౌద్ధచారికముగా పాశమని వ్యవహరింపఁబడుచున్నది.

బిందుపాశము:- మనస్సును పాపకార్యములందుఁ దగుల్కొనఁజేయును. విషయసుఖములనిది కలుగఁజేయును. అనుభవింపఁదగిన భోగముల ననుభవింపఁజేయును. బైందవమును నీబంధము విద్యా తత్త్వమునకు విద్యేశ్వరులు మున్నగువారి శరీరమునకు గారణమై సకలులను జీవులయొక్క భోగమునకు సాధనమై సూక్ష్మము మొదలుకొని వైఖరిదనుకనున్న శబ్దమునకు హేతువునగును.

మాయాపాశము శివజ్ఞానమునుగాని శివభక్తినిగాని యెప్పుడు గల్గునటులఁజేయును. మాయాయమును బంధము 'కలమొదలుకొని వృధివివటకు గల తత్త్వములు భువనములు - భువనవద్ధార్థములుననునవియే, రూపముగాగలవి

కర్మపాశము పెద్దలు చెప్పనట్టి సద్విషయముల విన నడ్డుపెట్టును జన్మమును భోగము నాయువును గర్మయే యొనఁగును' అపిభౌతికమని అధ్యాత్మికమని అధిదైవికమని కర్మను మూడు సాధనములుగలవు. వీటికే తాపత్రయమనిపేరు. తాపత్రయరూపముగు నీకర్మ యనుభవించినగాని నశించదు. గ్రంథాంతరమునఁ గ

ఆగామిసంచిత ప్రార్థనములని మాడు విధములుగఁ గన్పడుచున్నది. ఆగామిసంచితములు పుణ్యకర్మలవలన నశించునుగాని 'ప్రార్థనాభోగతోనశ్యేత్తని' యనుభవించినఁగాని ప్రార్థనము నశింపదు. కార్మికమును బంధము జ్యోతిష్టోమము మొదలగు సుకర్మలచేతను బ్రహ్మహత్య మొదలగు దుష్కర్మలచేతను బుట్టి యపూర్వమును సంస్కారమే రూపముగా గలదియై పుర్యప్తకము నడుమనున్న బుద్ధితత్వము నాశ్రయించి సుఖమును దుఃఖమును మోహమును గలిగించునదియై యుండును. పుర్యప్తకమనగా లింగశరీరము.

శైవసిద్ధాంతదీపికయందొన్ని గలదు. జైందవము మాయాయమునను పాశములాగఁతుకములు కర్మపాశమనాదియు భోగముచే నంతమొందునదియు నగును. ఆణవపాశమైననో యనాదియు స్వపరిపాకమునందుఁ బరమేశ్వర ప్రసాదరూపమగు దీక్షచే నివర్తించునదియునగును. కార్మికమనుపాశమైననో జ్ఞానము యోగము సన్యాసము నను వానిచేఁగాని భోగముచేఁగాని నశించును.

జీవజాలముల జీవిత పరమావధి మోక్షమైయున్నది. మోక్షప్రాప్తికిఁ బరమేశ్వరోపాసనము సాధనమని యాస్తికమతము వారెల్లరును నిర్వివాదముగా నంగీకరించియున్నారు. నిగమాగమము లీవిషయమును సహస్రప్రధానీకరించినవి.

శివజ్ఞానశేఖరమందు 'క్షరంమాయాచాక్షరం జీవరూపంక్షరాత్మానాదిశతేదేవకః తస్యధ్యానాద్యో జనాత్తత్వ భావాద్భూయశ్చాంతే నిశ్చయమాయానివృత్తిః' క్షరముమాయ, అక్షరము జీవుఁడు ఇట్టి క్షరాక్షరముల నాదేశించు మహానుభావుని సర్వదా ధ్యానించుటవలనను తత్త్వభావనవలనను మాయానివృత్తిగలుగును. మరియు 'జ్ఞాత్వాదేవం సర్వపాశావహానిః క్షీణైః కేశైర్జ్వల్యుత్తుః ప్రహఃశిః తస్యధ్యానాత్ మూలమాయాభేదే విశ్వేశ్వరం యాతికైవల్య రూపం ఏతత్క్షేపం నిత్యమేవాస్త సంస్థం నాతః పరంవేదితవ్యంహి

కించిత్' యిట్టి సర్వేశ్వరునిఁ దెలిసుకొనుటవలన సర్వపాశములు నశించును. సర్వక్షేత్రములు తొలంగును. మాయానివృత్తిగలిగిన కైవల్యదాతయగు విశ్వేశ్వరుని దయకుఁ బాత్రుఁడగును గాన యాత్మయందు వసించు నీతనిఁ దెలుసుకొనవలెను. ఇంతకంటె నెవరును దెలుసుకొనఁదగినవారులేరు. 'విశ్వస్యజగతః కర్తాపశోరస్యః పరశ్శివః| తమేవ పరమంజ్ఞాత్వామృత్యు పాశాన్విముచ్యతే' పశుపాశ విలక్షణుఁడును జగత్కర్తయుఁ బరశిపుఁడగు నాతనిఁ దెలుసుకొనుట వలనఁ బ్రాణులు మృత్యుపాశమునుండి విముక్తులగుచున్నారని గలదు.

'జ్ఞాత్వాశివంశాంతి మత్యంతమేతి| ఈశంతంజ్ఞాత్వా అమృతా భవంతి' అట్టి యీశ్వరునిఁ దెలుసుకొని జీవులు ముక్తులగుచున్నారు. 'యదాచర్మ వదాకాశం వేష్టయిష్యంతిమానవాః తదాశివమవిజ్ఞాయ దుఃఖస్యాంతోభవిష్యతి' చర్మమువలె నాకాశము చుట్టబడినచో శివునిఁ దెలియక మోక్షముచెందవచ్చును. అనగా నాకాశము చర్మమువలె చుట్టఁబడదు. శివునిఁ దెలియక మోక్షము కలుగనేరదని వేదశిఖిలయందు స్మరింపబడినది మతియు 'వరంవరేణ్యం వరదం పురాణం నిజ ప్రభాభాసిత సర్వలోకం| సకల్పితార్థ ప్రథమాది దేవం స్మృత్వా ప్రజేన్మోక్షపదం మనుష్యః' సర్వవ్యాపియు పురాణుఁడును శ్రేష్ఠుఁడును అదిదేవుఁడనగు శివుని జిజ్ఞాసయొనర్చి మానవుఁడు మోక్షమును బొందుచున్నాడనియుఁ జెప్పఁబడినది.

సిద్ధాంతశిఖామణియందు 'వినాప్రసాదమీశస్య సంసారో ననివర్తతే' యీశ్వరానుగ్రహములేక భవమువశించ నేరదనిగలదు. అద్వాన ననంత జన్మ మరణ కారణులై పాశబద్ధులగు జీవులకుఁ బరమేశ్వరోపాసనయే ప్రధానతమ మనియు నెంతడనుక పతియగు నా మహనీయుని యనుగ్రహమునకుఁ బశువులగు జీవులు గురికాకుండురో

యంతదనుక సంసారవశవర్తనలై దుఃఖభాజనులగుట తప్పదనియు నేర్పడుచున్నది.

శాంభవదీక్ష యననేమి ?

బృహజ్జబాలమున 'వ్రతమేతచ్ఛాంభవం సర్వేషు వేదేషు వేదవాదిభిరుక్తంభవతి తత్సమాచరే న్ముముక్షుర్న పునర్భవాయ' శాంభవమను నీదీక్ష సర్వవేదములయందును - వేదవిదులచే తను బ్రశంసింపఁబడినది. మోక్షముగోరునాతఁడు జన్మ రాహిత్యమునకై యిద్దాని నాచరింపవలయుననియుఁ గాలాగ్నిరుద్రమున 'వ్రతమేతత్సాశుపతః తత్సమాచరే న్ముముక్షుర్న పునర్భవాయ' పాశుపతమను నీవ్రతమును ముముక్షువు జన్మరాహిత్యమునకై యాచరింపవలయునని చెప్పఁబడియున్నది.

'అనంత జన్మమరణ కారణాత్పాప సంచయాత్ ముముక్షు రాచరేద్దీక్షాం శాంభవం పాశక్యంతసీం' జన్మమరణ కారణమగు సంసారమునుండి కడతేరి జన్మరాహిత్యమందుటకు శాంభవదీక్ష నవలంబింపుమని శివాగమములయందు వచింపఁబడినది. ఇట్లుపదేశించుటఁ జేసి శాంభవ పాశుపతాది శబ్దితమగు నీవ్రత మీశ్వరోపాసనారూపకమగుట కతన పాశహరమై మోక్షసాధనమగుచున్నది.

పరమేశ్వరుని దేవి మోక్షధర్మములఁ బ్రీత్యించుచు 'జ్ఞానాదేవత కై వల్యం జ్ఞానమువలనగాని కై వల్యము కలుగదని నెలవిచ్చి యుంటిరి. మఱియు శాంభవదీక్షవల్లనే ముక్తిగలుగునని చెప్పుచున్నారు. జ్ఞానములేక ముక్తిలేదుగాన నీదీక్షతోఁ బనియేమి? ఇది మోక్షసాధనమెట్లగునను దేవి ప్రశ్నములకు 'దీక్షాసంస్కారములేక యపవిత్రముగల చిత్తముగలవానికి జ్ఞానముపదేశింపఁబడియు మరుభూమియందు విత్తిన విత్తనమువోలె జ్ఞానముదయింపఁజాలదు. దీక్షాసంస్కారముచే నిర్మలమయిన చిత్తమున నిలుపఁబడిన నాజ్ఞా

(శివజ్ఞానము) నిశ్చయముగ మోక్షమునొసంగును. నా గ్రహములేకున్న సంసారమునుండి జీవులకు ముక్తి సంభవింపదు. నున్నగ్రహము నా జ్ఞానములేక కలుగదు. ఈదీక్ష గ్రహించి నా జ్ఞానము సులభసాధ్యమగును. కావున నీదీక్ష మోక్ష కమగునని చరమేశ్వరుడనియెను.

అందులకాదేని 'యీ దీక్షవలన జ్ఞానలాభమగునంటిరి. వీరా యీదీక్ష మోక్షప్రదమని చెప్పటచే నీదీక్ష జ్ఞానసాధనమే యున్నది. ఈదీక్షను గ్రహించినవాఁడు జ్ఞానాభ్యాసగాక రాగ హదియుతుండగుచో నాతనికి ముక్తి కలదా? అట్టివానికి ముక్తి లభించునో? జ్ఞానాపేక్షలేక దీక్షగ్రహించిన మాత్రముననే ముక్తి లభించు గాన జ్ఞానాపేక్ష వ్యర్థమగును. ముక్తి లభింపకున్నచో తోచబడెను? దీక్షయుండియు జ్ఞానాపేక్షలేని కారణమున ముక్తి లభింపలేదు. కాబట్టి దీక్ష వ్యర్థమగుచుండలేదా? యనియెను శాంభవవ్రాత్రుఁడు మూఁడుడయినను ప్రాణోత్క్రమణవేశయందు కణానియందువలె నాస్వరూపమును దెలియఁగల జ్ఞానముపదేశిం చును. ఆజ్ఞానముచే మానవుఁడు నాయనుగ్రహమునంది ముక్తుఁ యును. శాంభవవ్రాత్రుఁడు నాయనుగ్రహముచే జన్మబాధలనందఁ యీశ్వరుఁడు కాగణోత్తరమునఁ జెప్పటవలన శాంభవమును ఈదీక్షనఁది తద్వారా మానవుఁడు మోక్షమునందగలఁడనుట విష్ణు దాశము.

'అత్యాశ్రమం పాశుపతం శాంభవం వై శిరోవ్రతం | ఇతీదం మఖిఃపుణ్యైర్నిగమాంతేషుగీయతే' అత్యాశ్రమము పాశుపతము శాంభవము శిరోవ్రత మను బుణ్యనామములచే నీవ్రతము వేద సాంతాగమములయందు వివరింబడినది. బ్రహ్మచారియు గృహ యజ్ఞుడు వానప్రస్థుఁడును యతియు స్త్రీయు నీవ్రతము వరిగ్రహింపవచ్చును.

‘వైదికం తాంత్రికంచేతి వ్రతమ్ తద్విధాభవేత్ | ద్విజానాం
వైదికంప్రాక్తమన్యేషాం తాంత్రికం స్మృతమ్ |’ వైదికమనియు
తాంత్రికమనియు నీవ్రతము రెండువిధములుగ విభజింపబడెను.
ద్విజులు వైదికముగను ద్విజేతరులు తాంత్రికముగ నీవ్రతము నవలం
బింపవలయునని కారణోత్తర దివ్యాగమమునఁగలదు ఇట్లు విధి-పుట
వలన నెల్లఱు మోక్షసాధనమును బరమేశ్వరానుగ్రహకారణము నగు
నీవ్రతమును గ్రహింప వర్తులని తెలియుచున్నది. ఈమహావ్రతము
సందు, ఆణవ కాష్మిక మాయికములను పాశములను క్షయింపుటం
జేసి యిష్టప్రాణభావములను మూడులింగములయొక్క సంబంధ
మొనఁగబడుచున్నదిగాన దీనికి దీక్షయను నామము సార్థకమగు
చున్నది. మఱియు నీదీక్ష శివసంబంధమయినదగుట కతన శివదీక్ష
యనియుఁ చెప్పబడును. శ్రీకృష్ణాద్యనుష్ఠితమై కాలాగ్నిరుద్ర
వాయవీయ సరిహితాదులయందుఁ బ్రకటింపబడిన యీ శాంభవ
వ్రతము కేవలము భస్మధారణ రూపమయినదని కొందఱభిప్రాయ
పడుచున్నారు. అథర్వశిరమున నీవ్రతమును జెప్పెటి సందర్భమున
‘ఇషమూర్జంతపసానియచ్ఛత’ ‘వ్రతమేతచ్ఛాంభవం’ అని
యిష్టలింగ విభాగములను వాక్యము యిష్టలింగధారణమును ‘నమో
బ్రహ్మజేధారణమేతస్మి’ “అమృతస్య దేవధానో భూయాసం”
‘సర్వలింగస్థాపయతి పాణిమంత్రం సవిత్రి’ అను వచనములం
బోలె విధింపుటంజేసి లింగధారణమును పాశుపతదీక్షాంగమగుట శాం
భవ పాశుపతాది శబ్దములచేఁ గీర్తింపబడిన యీవ్రతము (దీక్ష)
భస్మరుద్రాక్షలింగధారణ లింగార్చనాది రూపమయిన దనుటలో
సందియములేదు.

శివానుభవ సూత్రమున నిష్టలింగ నిర్వచన సంగతియందు
‘ఇషమూర్జం తపసానియచ్ఛత’ యను పూర్వోదాహృత వచనము
నకు సర్వరూపమగు ఇష్టమూర్జంతపసా మనుయచ్ఛతి సర్వదా

తదిష్టలింగమిత్యాహుస్తస్మాదాధర్వణీ శృతిః' యను వాక్య మిష్ట
లింగధారణపరముగా సిద్ధాంతీకరింపఁ బడియుండెను. లింగాంగ సం
బంధమే సంసార పాశబంధమును భేదించఁజాలినదగుట మోక్షసాధన
మగు నీదీక్షకు లింగధారణము ప్రధానాంగమగుననిగూడఁ దెలియు
చున్నది.

గొన్నిచోట్ల నీవ్రతము భస్మరూపముగను గొన్నిచోట్ల రుద్రా
క్షధారణ రూపముగ సంకీర్ణచో రుద్రాధ్యయనము లింగార్చనము
మొదలుగాగలిగి వచింపఁబడుచుండుటకతన శాంభవ పాశుపతాది
శబ్దితమగు నీమహాదీక్షకు మోక్షసాధనములయిన భస్మరుద్రాక్ష
లింగధారణ లింగార్చనాదులంగ భూతములనియు నందుఁ బశువుల
మలత్రయమును హరించి పరబ్రహ్మమగు లింగమునందంగసంబంధ
సంధానకమగు లింగధారణమగు నీదీక్ష ప్రధానాంగమనుటలో విశేష
మేమియులేదు. కాననే యీమహావ్రతమునుగూర్చి 'వేధామను
క్రియాభిజ్ఞ దీక్షాత్రయ సుశోభితం వడధ్వశుద్ధికలితం గురుకారుణ్య
సంభృతం భస్మరుద్రాక్ష శ్రీలింగ ధారణాత్మక ముత్తమం శాంభవ
వ్రతమేతద్ధి వేదశాస్త్రైకచోదితం' యీశాంభవవ్రతము వేధామను
క్రియలను మూడు దీక్షలతోఁ గూడినదియు వడధ్వశోధనచే నొప్పు
నదియు గురుకటాక్ష పాప్తమగునదియు భస్మరుద్రాక్ష లింగధారణా
త్మకమై వేదశాస్త్ర విహితమై శివానుగ్రహ కారణమైనదని చంద్ర
జ్ఞానోత్తరమున వచింపఁబడి ఇదం...భవవారణం' యిదియే జన్మ
రాహి్య కారణమైనదని వచింపుటతో ముగింపుచేయఁబడినది.

అతిరహస్యవారాశం నానాదుఃఖగ్రహాకలం నిగమాగ
మాంతవిదితం శాంభవ వ్రతమాచరేత్' నానాదుఃఖగ్రహనంకుల
మయిన జన్మ సముద్రమును చాటవలయుననిన నీవ్రతమునే యను
ష్ఠింపవలయుననియు 'శాంభవవ్రత మాహాత్మ్యేయార్థవాదం హిమ
న్యతే ససర్వయాతనాభాగీ భవత్యేవ నసంశయః' యెవఁడు శాంభవ

పంచేంద్రియార్పణ-అహింస-లింగనిష్ఠ - లింగరూప మనోలయ-సద్యోముక్తి - ఆజ్ఞ-ఉపమ-అభిషేక-స్వస్తి కారోహణ - భూతిపట్ట - ఆయత్త స్వాయత్తలను నవాంతర దీక్షలచే నొప్పారుచున్నది.

ఆజ్ఞాదీక్షలో సదాచారములను వీడనను ప్రతిజ్ఞ చేయుచుట యందును ఉపమదీక్షలో శిష్టాచరణ రూపకములగు వర్ణాశ్రమాది వ్యవస్థాపాషణమందును భూతిపట్టాఖ్యలో భస్మధారణ భస్మావకుఠస భస్మస్థూళన భస్మస్నాన కర్మలయందును ఆయత్త దీక్షలో శక్తి సాత వశమగు దశావధానములయందును సమయదీక్షలో భక్తగణభ్రాంతి యందును నిస్సంసార దీక్షలో శివపూజోపచారమే సంసారమని భావించుటయందును నిర్వాణదీక్షలోఁ బ్రాకృత శరీర నిరాసయందును తత్త్వోపదేశినిలో శివైక్యవిచారమందును తత్త్వదీక్షలో తత్త్వమసి వాక్యాను సంధానురూపములై ముప్పదియారగు వత్త్వములఁ దెలియఁజేయుటద్వారా లింగాంగ సంయోగ విధియందును ఏకాగ్ర మతిలో నన్యదేవతా పూజనాదికి త్యాగమునందును అభ్యాత్మలో లింగాంగ సాహిత్యమందును తత్త్వనఃకోధనలో వర్జింగాంగ వివేక మందును దృఢవ్రతములో శరీరపాతపర్యంత మీవ్రతానుష్ఠాన విషయమందును పంచేంద్రియార్పణలో నర్వకిర్మల నిష్కామియై శివారాధన రూపముగ నర్పించు విషయమునందును అహింసాదీక్షలో దద్ధర్మాచరణమందును లింగనిష్ఠాదీక్షయందు శివోహమను శివాద్వైత జ్ఞాననివరణమందును లింగమనోదీక్షలో నమనస్క విచారమందును సద్యోముక్తిలో విగతసంశయఁడగుటకై శివజ్ఞానోపదేశమందును స్వాయత్త దీక్షలో మాంసపిండనివృత్తి ఫలకమగు షడధ్వకోధనమందును కలశాభిషేచనలో స్యజేహగత పంచభూతి పరిశుద్ధియందును శిషీతుఁడగుటయేగాక యష్టావరణ పంచాచార ధర్మములందును సుశిషీతుఁడై శిష్యుఁడు పరమగురు కారుణ్యపాత్రుఁడగుచున్నాఁడు.

శివజ్ఞానశేఖరమందు శాంభవదీక్ష సర్వోత్తమమయినదనియు మలత్రయమును సశింపఁజేసి శివసంబంధము కలుగజేయు నీదీక్ష సాధార నిరాధారయను రెండు భేదములు గలిగియున్నదనియు ప్రత్యక్షుడై ప్రసన్నుడయిన శివునిచే నొసంగఁబడినదీక్ష నిరాధార దీక్ష యనియు గురున్వయాపముచే నొసంగఁబడినదీక్ష సాధారదీక్షయనియు వచింపఁబడినది.

స్కాందపురాణమున 'సముద్రతీరే నద్యాంవా కోష్ఠే దేవాలయేశుచా దేశేగురుగృహేక్షే శ్రే దీక్షాకర్మసమాచరేత్' సముద్ర తీరమందుఁగాని నదీతీరమునఁగాని శువుల కోష్ఠమందుఁగాని దేవాలయమందుగాని శుదియగు దేశమునఁగాని గురుగృహంబునఁగాని తేత్రమునందుఁగాని దీక్షాకర్మ నొనర్పవలయునని గలదు

వేధామనుక్రియాత్మకమగు శాంభవదీక్ష పురుషుల కుపసయ నానంతరమునను స్త్రీలకు వివాహానంతరమునను కర్తవ్యముగ శైవ శాస్త్రముల నిర్ణయింపబడినది.

పరమపవిత్రమగు నీదీక్షారంభమునకు నైశాఖ శ్రావణ ఆశ్వీజ కార్తీక మార్గశిర మాఘ ఫాల్గుణమాసములు శుభావహము లగుచున్నవి. జ్యేష్ఠంబునఁ బండ్రెండు దినంబులును చైత్రంబున నిరువది దినంబులును ఆషాఢంబున పదునైదు దినంబులును భాద్ర పదంబున నైదురాత్రులును పుష్యమాసంబునఁ బదమూడు దినంబులును మాసాదియందు నదలి యాపైదినంబుల గురుఁడు శిష్యుని దీక్షితునిగఁ జేయవలయును. శుక్లపక్షమందలి జవితీ నవమి పక్షి అష్టమి చతుర్దశి పూర్ణిమతిథులు విషర్జింపవలయును. మాసశివరాత్రి యందు దీక్షయాచరింపవచ్చును. ప్రతిపత్తునందయ్యది యనర్థ దాయకమగును. సోమ బుధ గురు శుక్రవారములు దీక్షాకాలము నకు శ్రేష్ఠతమములుగఁ బేర్కొనఁబడినవి. అందు సోమవార మత్యుత్తమమగును. సూర్యచంద్ర గ్రహణసమయములందును విషు

యుగ్మంబున సర్వోదయ మహోదయములయందును మకరసంక్రాంతి
యందును శిష్యుని జన్మనక్షత్రముందును దీక్షనందుట యుత్తమమగు
చున్నది. అశ్వినీ రోహిణి మృగశిర ఆరుద్ర పునర్వసు పుష్యమి
ఆశ్లేష మఖ ఉత్తర హస్త స్వాతి అనూరాధ జ్యేష్ఠ మూల ఉత్తరా
షాఢ శ్రవణం శతభిష పూర్వాభాద్ర ఉత్తరాభాద్ర రేవతి యీ
నక్షత్రములు శుభకరమనియు బవ బాలవ శకుని భద్ర గరజి
తైత్తిల యను నీకరణములు శుభప్రదమునియు జెప్పబడుచున్నవి.
కన్యా వృశ్చిక మేష వృషభ కుంభలగ్నములు త్యాజ్యములగు
చున్నవి. గురుమూర్తి కరుణచే సిద్ధమయిన కాయము కేధమయిన
విచారములేదు. ఇట్లు కాలశుద్ధిగూర్చి జ్యోతిషచూఢవీయాదుల
యందు జెప్పబడినది.

మలత్రయ రహితుడై యిష్టాదిలింగ త్రితయానుసంధాన
ద్వారా ముక్తడగుటకుఁగాను శిష్యునకు గురువు షడధ్వపూర్వక
శాంభవ వ్రతముచేతను శక్తి పాతివిధితోడను దీక్షనొసంగుచున్నాఁడు.

షడధ్వన్యాసాదిక వివరణము

శివస్వరూపిగాక నెట్టి శివారాధనముచేయఁజనదుగాన జీవభావ
నివృత్తిగలిగి శివత్వసిద్ధినిొందుటకును నర్వబంధ విముక్త్యర్థమును
శిష్యుని, ఆచార్యుఁడు షడధ్వాది న్యాసాదికముచేఁ బరిశుద్ధునిగ
నొనర్పవలయును. సర్వోత్తమమగు నీశాంభవ మహాదీక్షకుఁ
బూర్వాంగమగు షడధ్వవిచారము సద్యోముక్తిదముగ తైవాగమ
శివపురాణాదికములందు బహుధాప్రశసింపబడినది షడధ్వాదిన్యాస
సంపన్నమగు శరీరము పరమశివధామమగుచున్నదని శివధర్మమునఁ
గలదు. వాతూలాగమమున 'నాదబంధుకథావసం తత్ప్రస్థానేషువిన్య
సేత్ పట్నక్రంచ పశుగంచ షడధ్వంచ పశాన! తత్ప్రస్థానేషు
విన్యస్య పంచబ్రహ్మ్యసేత్తతః' నాదబింధుకళల నాయాస్థలంబుల

స్వశించవలయును. షట్చక్రములు షడంగములు షడధ్వలునుఁగూడ
స్వశించిన యనంతరము పంచబ్రహ్మన్యాసము చేయవలయుననికలదు.
ఇట్టి న్యాసములన్వసించుటచే శివ్యశరీరము శివజ్ఞానదీప్తిసాగముగను,
న్యాసశుద్ధుఁడగు సాధకుఁ డన్వభావమునువీడి శివభావమునే శివోహ
మని తలంచుటకు సమర్థుఁడగుచున్నాఁడు.

శాంత్యతీతోత్తరుఁడగు పరశివునానతిచేతనే మూలప్రకృతి
షడధ్వరూపముగు నీసమస్తమును సృజింపుచున్నది. పరమేశ్వరియగు
నాయాదిశక్తి యాపరమేశ్వరుని యజ్ఞాస్వరూపిణి చిచ్ఛ్వరూపిణియగు
నాశక్తి శివునికంటె బిన్నముకాదు. ఆజ్ఞారూపిణియైన నీశక్తివలననే
సమస్తంబునుఁ బ్రవర్తిల్లును. శివుఁడు కర్త. శక్తికారణము శివ
శక్తులకుఁగల భేదమింతమాత్రమే యగుచున్నది. ఆశక్తియే సమస్త
కార్యంబులకును మూలప్రకృతిత్వము నందియుండును. కుఁభాది
నానావిధముఞ్మయ పదార్థములకు మృత్తికవ్యాపికయైనటుల సమ
స్తంబునకును శివతత్వము వ్యాపకమగుచున్నది. ప్రకృతి శివతత్వ
స్వరూపమునందలి యీ షడధ్వములయందును నిలచియుండుటవలన
శక్తినుండి వృద్ధివీతత్వముఁజకుఁగల సమస్తంబును శివతత్త్వమునుండి
యేసముద్భూతమయ్యెను.

నాగర్థమయంబులగు నీషడధ్వములలో యీసమస్తప్రపంచ
స్వరూపమును బరిణమింపుచున్నది ప్రధమమున మూలప్రకృతి
నివృత్త్యాది పంచకళారూపములగు నైదువిధములుగఁ బరిణామమొం
దెను. పరవ్పర వ్యాప్తంబులగు నాషడధ్వములకభిన్నముగు పరా
శక్తియే దానికి వ్యాపికయయి విభక్తరూపంబులచే షడధ్వప్రకృతు
లవర్ధిల్లజేయునుకళాధ్వము తత్వాధ్వము వర్ణాధ్వము పదాధ్వము మం
త్రాధ్వము భువనాధ్వము నను నీయూరును షడధ్వములగును. ఈషడ
ధ్వములును జీవులకు వారివారి చిత్తశుద్ధులననుసరించి భోగమోక్షము
లుగల్గింపసమర్థములై యుండును. మంత్రాధ్వపదాధ్వ వర్ణాధ్వములను

నీమూడును శబ్దసంబంధములై నవి భువనాధ్వ తత్త్వాధ్వకలాధ్వమునను
నీమూడును సద్ధాంతర్గతములయినవి. మంత్రములన్నియు వాక్య
స్వరూపములు. అవి పదసమూహములుచే వ్యాప్తములైయుండును.
పదసమూహమంతయు వర్ణవ్యాప్తమైయుండును. సకలవర్ణంబులును
భువనంబులచే వ్యాప్తములై యుండును. ఇద్దాననే భువనమధ్యమునందే
వర్ణవిజ్ఞానమగుచున్నది. భువనంబులన్నియు బ్రహ్మాండమునకు బహి
రంతరంబులంగల మహాదాదితత్త్వ సమూహముచే వ్యాప్తములై
యుండును. తత్త్వస్వరూపములగు కారణంబులవలననేసకవిధంబులగు
కార్యారంభములగుచుండును. ప్రతి భువనంబునను పదునాల్గు
బ్రహ్మాండములునందు జీవకోటులును వశింపుచుందురు. సకల
తత్త్వంబులును స్వోపయోగములగు కళలచే వ్యాప్తములయియుం
డును. కళాధ్వంబులకు వ్యాపకత్వమును నితరాధ్వములకు వ్యాప్య
త్వమునుంగలిగియుండును.

సద్యోజాతాదికములగు పదునొకండు మంత్రములు మంత్రా
ధ్వయు మహాదేవాదికములయి యాద్యోంకారాంతములగు నెనుబది
యొక్క పదములు పదాధ్వయు అకారాదిక్షకారాంతములై యద
రూపంబులగు ఏకపంచాశద్వర్ణంబులు వర్ణాధ్వయు అశుద్ధ మిశ్ర శుద్ధ
బేధంబులుకలిగి పృథివ్యాది శివశక్త్యాంతములగు ముప్పదియారు
తత్త్వములు తత్త్వాధ్వయు భద్రాకాశ్యాదికములగు భువనములు
రెండువంశల నిరుపదినాల్గును భువనాధ్వయు నివృత్త్యాదిశాంత్యతీ
తాంతములగు న్నెను కళాధ్వయులగుచున్నవి పంచవిధములైన
నీపరిణామమే పరశ్రుతి సద్యో తాది పంచముఖములుగను, సృష్ట్యాది
పంచకృత్యములుగను పరాదిశ్చ పంచకముగను పంచాక్షరరూపములు
గను గ్రంథాంతరములఁ బేర్కొనఁబడినవి. నివృత్తికళజాను
పర్యంతమును ప్రతిష్ఠాకళ నాభివర్యంతమును విద్యాకళగళపర్యంతము
శాంతికళ లలాటపర్యంతము శాంత్యతీతకళ తదూర్ధ్వపర్యంతము గావ

రించియుండునని శివపురాణమునఁగలదు. కారణోత్తర దివ్యాగమమున లింగమునందు శివకళాప్రవేశమునకును, శిష్యుని శరీరము మాంసపిండ నివృత్తిద్వారా మంత్రపిండముగుటకును పడఁదన్వ్యాసక్రమమున్న విధి పఠబోయున్నది. అందు లింగమున భువనాభిఖ్యమధ్యాసం పట్టికాయామభివ్యసేత్ తత్కంజేషు పదాధ్యాసం వ్యాధ్యాసంగలేపిచ తత్ప్రకజే కళాధ్యాసం పట్టికాయాంతథాపునః తత్వాధ్యాసం చవిన్యస్తేదధాదాద్యప్రదారికం మంత్రాధ్యాసం చవిన్యస్యగంధాద్యైర్భి ఘోషయేత్ అథఃపట్టిక కంజము కంఠము అబ్జము. ఊర్ధ్వపట్టిక ఆద్యప్రదారికయని లింగమున పఠ్యాగములగుచున్నవి. ఇందు భువనాధ్వన్యాసము పట్టికయందును పదాధ్వన్యాసము కంజమునందును నర్థాధ్వన్యాసము కంఠమునందును కళాధ్వన్యాసము నబ్జమునందును తత్త్వాధ్వన్యాసము నాద్యప్రదారికయందును న్యసింపవలయును సుహృక్రమః శ్రీ విద్యానీ శబ్దార్థాత్మషడధ్వనః పాదాదిషుతువిన్యస్తేచ్ఛిష్యస్యనియు తాత్మనః! వ్యాధ్యాసం శబ్దరూపం విన్యస్తేత్పదయోద్భవః! అధ్వరూపం కళాధ్యాసం మేఢ్యేన్యస్తేదనంతరం శబ్దరూపం పదాధ్యాసం నాభావిన్యస్యదేశికః! తత్త్వాధ్యాసం తత్త్వరూపం హృదిన్యస్తేద తోద్రితః! మంత్రాధ్యాసం శబ్దరూపం విన్యస్తేనం ముఖేతథా అర్థరూపంచ భువనాధ్యాసం న్యస్తేచ్ఛిరస్యపి.' షడధ్వలను శిష్యుని పాదాద్యవయవయములందు నుపన హృక్రమమున న్యసింపవలయును. శబ్దరూపమగు వ్యాధ్యను పాదములయందును అర్థరూపమగు కళాధ్వని కేధ్యమునందును శబ్దరూపమగు పదాధ్వను నాభియందును అర్థరూపమగు తత్త్వాధ్వను హృదయమునందును శబ్దరూపమగు మంత్రాధ్వను ముఖమునందును అర్థరూపమగు భువనాధ్వను శరీరమునందును న్యసింపవలయును విదువిధములై వ్యాప్యత్వలక్షణల

క్షితములగు సవృత్త్యాది కళలయందు తత్త్వాభ్యాసుల వ్యాచకత యిట్లు శాస్త్రంబుల నూచింపబడినది.

నివృత్తికళ

ఇందు సద్యోజాతపద్భ్యాసముః హృదయాయనముః అను మంత్రములుండును.

1 మహాదేవపదము, 2 సద్భావేశ్వరపదము, 3 మహాజేజ యోగాధిపదము, 4 ముచముంచపదము, 5 ప్రధమప్రధమ పదము, 6 సర్వసర్వపదము, 7 భవభవపదము, 8 భవోద్భవ పదము, 9 సర్వభూత సుఖప్రదపదము, 10 సర్వసాన్నిధ్యకరపదము, 11 బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రప్రదపదము, 12 అనార్చితానార్చితపదము 13 అస్తుతాస్తుతపదము, 14 పూర్వస్థితపదము, 15 సాక్షీసాక్షి పదము, 16 కురుకురుపదము, 17 వతంగపతంగపదము, 18 పింగ పింగపదము, 19 జ్ఞానజ్ఞానపదము, 20 శబ్దశబ్దపదము, 21 సూక్ష్మ సూక్ష్మపదము, 22 శివపదము, 23 సర్వసర్వప్రదపదము, 24 ఓన్నమశ్శివ పదము, 25 ఓన్నమోనమో పదము, 26 నమశ్శివ పదము, 27 ఓన్నమ పదమును నిరువదేడు పదములుండును. క్షయను వర్ణమును పృథ్వీతత్వమును నిందుగలవు. పృథ్వీతత్వమందు భద్రా కాళీ భవనము మొదలగు రుద్రభవనాంతము వరకుగల నూరి యొనిమిది భవనంబులుగలవు. భవనముల నామములే శతద్రుద్రీయ సంజ్ఞగల భవనాధిపతు నామ మలై యున్నవి. బ్రహ్మాండఃకునకు నూడ, భద్రాకాళీభవనమున 2 వీరభద్రభవనమునుగలవు. దాని పైః 1 త్రిలోచనభవనము 2 అర్చుభవనము 3 సభోభవనము 4 వివాహభవనము 5 సంహారభవనము 6 త్రిదశేశ్వరభవనము 7 త్రిక్షేత్రభవనము 8 గణాద్యక్షభవనము 9 విభుభవనము 10 శం భుభవనము అని పది భవనములుకలవు.

కొందిభాగమున 1 దంష్ట్రభువనము 2 వజ్రభువనము
3 ఘోద్రభువనము 4 గౌరవభువనము 5 మారుతాశనభువనము
6 క్రోధ భువనము 8 ఆనంద భువనము 9 వృషధర భువనము
10 వృషభువనములని పది భువనములు కలవు.

అండమధ్యమునందు 1 రుద్రభువనము 2 విష్ణుభువనము
3 బ్రహ్మభువనము 4 హాటకేశ్వరభువనము 5 కూశ్మాండభువనము
6 కాలాగ్నిరుద్ర భువనములు కలవు.

తూర్పుదిక్కునందు 1 త్రిదశాధిపభువనము 2 పినాకీభువ
నము 3 శాస్త్రభువనము 4 అవ్యయభువనము 5 విభూతిభువనము
6 వివర్ధనభువనము 7 వజ్రదేహభువనము 8 బుధభువనము 9 అజ
భువనము 10 కపాలీశభువనములను పది భువనములు కలవు.

ఆగ్నేయదిశయందు 1 అక్షయంతక భువనము 2 భస్మాం
తక భువనము 3 వజ్రబాహుభువనము 4 దహనభువనము 5 జ్వలన
భువనము 6 హరణభువనము 7 ఘాతకభువనము 8 పింగళభువ
నము 9 హుతాశనభువనము 10 అగ్నిరుద్రభువనములను పది భువ
నంబులు కలవు.

దక్షిణదిక్కుయందు 1 ధర్మపతిభువనము 2 అధర్మపతి భువ
నము 3 వియోక్తభువనము 4 సంయోక్తభువనము 5 కర్తృభువ
నము 6 విధాతృభువనము 7 ధాతృభువనము 8 హరభువనము
9 మృత్యుభువనము 10 ధర్మభువనములను పది భువనంబులు కలవు.

పశ్చిమదిశయందు 1 బలభువనము 2 దంష్ట్రభువనము
3 లోహితభువనము 4 విరూపాక్షభువనము 5 ఊర్ధ్వకేశభువనము
6 భయాంతకభువనము 7 కూరదృష్టిభువనము 8 హంతృభువనము
9 మారణభువనము 10 నిరుతిభువనములు పది భువనములు కలవు.

పశ్చిమదిశయందు 1 మేఘవాహనభువనము 2 కషడ్గభువ
నము 3 పంచశిఖభువనము 4 పంచాంతకభువనము 5 త్షయాంతక

ము 6 తీర్థభువనము 7 సూక్ష్మభువనము 8 వాయువేగభువ
9 లఘుభువనము 10 శీఘ్రభువనములను పది భువనములు

వాయువ్యదిశాయందు 1 సునాదభువనము 2 మేఘనాధభువ
3 బలాంతక భువనము 4 దీర్ఘభావభువనము 5 జయభద్ర
ము 6 శ్వేతభువనము 7 మహాబలభువనము 8 పాశహస్త
ము 9 అతిబలభువనము 10 బలభువనములను పది భువన
కలవు.

ఉత్తరదిక్కునందు 1 ప్రకామదభువనము 2 ప్రసాదభువ
3 శ్రీధరభువనము 4 రత్నధరభువనము 5 లక్ష్మీధరభువనము
6 గాధర భువనము 7 సౌమ్యధరభువనము 8 ధన్యభువనము
9 పవభువనము 10 నిధీశభువనము నను పది భువనములుకలవు.

ఈశాన్యదిశాయందు 1 బలిప్రియభువనము 2 భూతపాల
ము 3 జ్యేష్ఠభువనము 4 శర్వభువనము 5 సురేశ్వరభువనము
6 పారగభువనము 7 జ్ఞానభూభువనము 8 సర్వజ్ఞభువనము
9 శానభువనము 10 విద్యాధిపభువనము నను పది భువనములు

ప్రతిష్ఠాకళ

ఇందు 2 మంత్రములును 21 పదములును 24 వర్ణములును
త్వములును 56 భువనములును చేరియున్నవి.

మంత్రములు

1 వామదేవగుహ్యాయనమః 2 శిరసేస్వాహా,

ప ద ము లు

1 రూపి 2 అరూపి 3 ప్రథమప్రథమ 4 తేజస్తేజ 5 జ్యోతి
జ్యోతి 6 అరూప 7 అనగ్ని 8 అధూమ 9 అభస్మ 10 అనాది
11 నానానా 12 ధూధూధూ 13 ఓంభూః 14 ఓంభువః 15 ఓం
నువః 16 అనిధన 17 నిధన 18 నిధనోద్భవ 19 శివ 20 సర్వ
పరపరాత్మ 21 భువనేశ్వర పదములు.

త త్వ ము లు

1 ప్రకృతి 3 బుద్ధి 3 అహంకార 4 మనస్సు 5 శ్రోత్ర
6 త్వక్ 7 చక్షు 8 జిహ్వ 9 ధ్రూణ 10 వాక్ 11 పాణి
12 పాద 13 పాయు 14 గుహ్య 15 శబ్ద 16 స్పర్శ 17 రూప
18 రస 19 గంధ 20 అకాశ 21 వాయు 22 వహ్ని 23 జల
తత్వములు.

వ ర్ణ ము లు

1 ట 2 త 3 డ 4 ధ 5 ణ 6 త 7 ధ 8 ద
9 ధం 10 నం 11 పం 12 ఫ 13 బ 14 భం 15 మ
16 యం 17 రం 18 ల 19 వం 20 శ 21 మ 22 నం
23 హం 24 క్షం. వర్ణములు.

భు వ న ము లు

ప్రకృతి తత్వమున 1 శ్రీకర్ణ 2 అకమ 3 కామార 4
నైష్ఠవ 5 బ్రాహ్మ్య 6 భైరవ 7 కృత 8 అకృత భువనములు
కలవు.

బుద్ధితత్వమున 1 బ్రాహ్మ్య 2 సుబ్రాహ్మ్య 3 పాశేశ
4 సామ్య 5 ఇందియ 6 గాంధర్వ 7 యక్ష 8 రాక్షసభువన
ములు కలవు.

అహంకార తత్వమున స్థలేశ్వరభవనముకలదు.

మనస్తత్వమున సుస్థలేశ్వర భవనముకలదు.

శోక్తాదివిజ్ఞానే ద్రియ తత్వపంచకమందు శంఖకర్ణభవనము
వాగాదికర్మేంద్రియ తత్వపంచకమందు కాలాంజనభవ
దు.

1 శబ్దాదితన్మాత్ర తత్వపంచకమందు మండలేశ్వర భవనము
ండభవనము 3 ద్విదండభవనము 4 సకలాండభవనములు

ఆకాశతత్వమందు 1 స్థాణు 2 స్వర్ణాక్ష 3 భద్రకర్ణ 4 గోకర్ణ
లయ 6 అవిముక్త 7 రుద్రకోటి 8 వస్త్రావదభవనములు

వాయు 1 భీమేశ్వర 2 మహేంద్ర 3 అట్టహాస 4 విమలే
నఖలనాథుల 6 కురుక్షేత్ర 7 గయా 8 అక్షమహాభవన
కలవు.

అగ్నితత్వమున 1 భైరవ 2 కేదార 3 శ్రీశైల 4 మహా
మధ్యమేశ్వర 6 ఆన్లూదికేశ్వర 7 జలేశ్వర 8 హరిశ్చంద్ర
లుండును.

జలతత్వమునందు 1 అశులేశ్వర 2 దుంతి 3 ముండి 4 బార
5 బౌషధి 6 పుష్కర 7 నైమిశ 8 అమరేశ్వర భవనము
లు.

విద్యాకళ

ఇందు మంత్రములు 2 పదములు 20 వర్ణములు 7 తత్వ
7 భవనములు 8 యునుంగలవు.

మ ౦ త్ర ము లు

1 అఘోరహృదయాయనమః 2 శిఖాయైవాషట్.

ప ద ము లు

1 ధ్యానహార 2 ఓంనమశ్శివ 3 సర్వప్రభు 4 శివ 5 ఈశాన
మూర్ధ్ని 6 తత్పురుషవక్త్ర 7 అఘోరహృదయ 8 వామదేవగుహ్య
9 సద్యోజాతపాద 10 ఓంనమః 11 గుహ్యతిగుహ్య 12 గోప్త
13 అనిధన 14 సర్వయోగాధిక్యత 15 సర్వవిత్యాధిప 16 జ్యోతి
రూప 17 పరమేశ్వర పరమేశ్వర 18 చేతనాచేతన 19 వ్యోమ్ని
వ్యోమ్ని 20 వ్యాపివ్యాపిని యను నిరువది పదములు కలవు.

వ ర్ణ ము లు

1. ఘృ 2. జం 3. చం 4. ఛృ 5 జం 6 ఝృ
7 ఇం అను వర్ణములు కలవు.

త త్వ ము లు

1 మాయ 2 కాల 3 నియతి 4 కళా 5 విద్యా 6 రాగ
7 పురుషతత్వములు గలవు.

భు వ న ము లు

మాయాతత్వమునందు 1 అంగుష్ఠమాత్ర 2 అర్క 3 ఈశాన
4 ఏకేశ్వర 5 ఏకపింగళ 6 ఉద్భవ 7 భవ 8 వామదేవ 9 మహా
ద్యుతియను తొమ్మిది భువనములును.

కాలతత్వమునందు 1 శిఖేద 2 ఏకవీరభువనములు రెండును
నియతితత్వమున 1 క్రోధ 2 చండ 3 శూర 4 పంచాంతకములను
నాలుగు భువనములును.

కలాతత్వమునందు 1 సంవర్త 2 జ్యోతిషములను రెండు భవ
ను.

విద్యాతత్వమునందు 1 మహాక్రోధ 2 మహాచండభవనములు
3 రాగతత్వమున 1 ఏకశిర 2 అనంత 3 అజ 4 ఉమాపతి
5 ఉడములను నైదు భవనములును.

పురుషతత్వమునందు 1 ఏకపాద 2 ఈశాన 3 భవ 4 ఉగ్ర
5 భవనములను వైదు భవనములుంగలవు.

శాంతికళ

ఇందు 2 మంత్రములును 12 పదములును 3 వర్ణములును
ములును 17 భవనములుకలవు.

మంత్రములు

1 తత్పురుషవక్త్రాయనమః 2 కవచాయహుం.

పదములు

1 వ్యోమవ్యాపిని 2 వ్యోమరూప 3 సర్వవ్యాపిని 4 శివా
అనాధ 6 అనాశ్రిత 7 ధ్రువ 8 శాశ్వత 9 యోగవీర
త 11 నిత్యయోగి 12 ధ్యానహారమును పదములును.

వర్ణములు

1 కం 2 ఖం 3 ఘం అను వర్ణములును.

తత్వములు

1 సదాశివ 2 ఈశ్వర 3 శుద్ధ విద్యాతత్వములును.

భువనములు

సదాశివతత్వమునందు 1 అసంత 2 సూక్ష్మ 3 శివోత్తమ
4 ఏకనేత్ర భువనములును

ఈశ్వరతత్వమునందు 1 ఏకదుద్ర 2 త్రిమూర్తి 3 శ్రీకృత
4 శిఖండి భువనములు.

శుద్ధ విద్యాతత్వమునందు 1 వామదేవ 2 జ్యేష్ఠ 3 రాధి
4 కాల 5 కలవికరణ 6 బలవికర్ణ 7 బలప్రమథ 8 సర్వభూత
దమన మనోన్మని నామక భువనంబులునుంగలవు.

శాంత్యతీతకళ

ఇందు 3 మంత్రములు 1 పదము 16 వర్ణములు 2 తత్వ
ములు 15 భువనములుండును.

మంత్రములు

1 ఓంశివాయనమః 2 ఈశానమూర్ధ్వేనమః 3 అస్త్రాయ
భట్ అను మంత్రములును ఓంకారపదమును 1 శివ 2 శక్తియను
రెండు తత్వములును 1 అం 2 ఆం 3 ఇం 4 ఈం 5 ఉం 6 ఊం
7 ఋం 8 ౠం 9 ఌం 10 డ్రిం 11 ఏం 12 ఐం 13 ఓం
14 ఔం 15 అం 16 ఆః అను వర్ణములుండును.

శివతత్వమునందు 1 అనాత్రిత 2 అనాధున 3 అసంత
4 వ్యోమరూప 5 వ్యాపి 6 ఊర్ధ్వగామిని 7 రోదిక 8 మోచిక
9 దీపిక 10 ఇందిరభువనములు పదియును.

శక్తితత్వమునందు 1 శాంత్యతీత 2 శా.తి 3 విద్యా
4 ప్రతిష్ఠా 5 నివృత్తి భువనములను నైదు భువనములుంగలవు.

ఇట్లు షడధ్యములయందు సిద్ధాంతభేదము ననుసరించి 11 మం
త్రములును 51 వర్ణములును 36 తత్వములును 224 భువనములును
5 కళలును బ్రస్థితములయి యున్నవి.

ఇందు ప్రతిష్ఠానివృత్తియను 2 కళలును శుద్ధాధ్యమనియు
నిందుండవారలు పాశపంచకబద్ధులై కించిజ్ఞత్వము - కించిత్రత్వము
నుదుఃఖమోహములు కలిగియుండురనియు.

మిత్రాధ్యయగు విద్యాకళయందుండువారు బైందవరోధ
లణవకార్మికములగు నాల్గుపాశములచే బంధితులై సర్వజ్ఞలయ్యు
నుఖదుఃఖములు మాత్రమనుభవింపవలసినవారై యుండురనియు.

శాంతిశాంత్యతీతకళలు 2 ను శుద్ధాధ్యములగుచున్నవి. బైందవము
రోధశక్తియను పాశములంగూడి నిందుండవారలు ముక్తులకుంబలె
నెల్లకాలము నిరతిశయ సుఖమనుభవింపుచు దుఃఖమోహముల

నొందనివారుగ నుండురనియు శైవశాస్త్రనిర్ణయము ఇట్టి షడధ్య
పరిణామమునుంగూర్చి శివమహాపురాణమున శక్త్యాద్యత్వత్తికధనం
బున, పరమేశ్వరుడే విశ్వంబునంతను దని యాజ్ఞచే నెల్లు సృష్టించి

సృతిష్టించి పరమంబగు లీలాభేలనమొనర్చుచున్నాడను మునుల ప్ర
శ్నంబునకు వాయుదేవుఁడిటులవచించెను. శాంత్యతీ పదాలంకృతయగు
శక్తియే పరమేశ్వరునుండి మొట్టమొదట నుదయించెను దానినుండి

శాంత్యతీతపదంబును దానినుండి విద్యాపదంబును దానినుండి ప్రతిష్ఠా
పదంబును దానినుండి నివృత్తిపదంబునుం గలిగెను. ఈశ్వర స్ఫర్శి
య్యింబు సంక్షేపముగఁ జెప్పఁబడినది. ఎక్కిమముగా సృష్టియయ్యెనో

దానికి బ్రతిలో మక్కిమంబుగా సంహారంబు జరుగుచుండును. ఈ
పరచపదోద్దిష్టంబగు సృష్టికంటెనితరసృష్టి యేమియునులేదు నివృత్త్యా
దులగు నీపంచకళలచేతనే జగంబుతయు వ్యాప్తంబయియున్నదని

చెప్పఁబడినది. నివృత్త్యాదికములగు కళాపంచకముగఁ బరిణామ
మొంది పరాశక్త్యాది నామకమై పరమవ్యోమనామంబునఁ గీర్తింపఁ

బడుచు శివాజ్ఞారూపిణియై శక్తి శివవ్యతీతయై యుండజాలదు. కావున శివు డీనమస్త జగదుత్పత్తికిని కారణుడై యున్నాఁడు. ఇట్టి పరమోత్కృష్టమగు న్యాససంస్కారముచే సాధకఁడు శుద్ధుఁడును శివజ్ఞానియునై ముక్తి నొందుచున్నాఁడు. మకారం మనసం చైవ త్రకారం తాత్రణముచ్యతే మననతాత్రణమిత్యాహుర్మంత్ర మిత్యభిధియ్యతే. అను న్యాయముచేత పరశివుండు మననరక్షణములకు విలక్షణుండగుట మంత్రాధ్యాతీతుఁడును సర్వదేశ వ్యాపకుండగుట పదాధ్యాతీతుఁడును అవర్ణుండగుటవలన వర్ణాధ్యాతీతుఁడును సర్వతత్త్వ విలక్షణుండగుటవలన తత్త్వాధ్యాతీతుఁడును సర్వమునకు స్వామి యగుటవలన భువరాధ్యాతీతుఁడును నిష్కలుఁడుగుట కళాధ్యాతీతుఁడును నయి పూర్వోక్త పడధ్యముల కతీతుఁడును నియంతయునయి సర్వమునకు మూలమగుచున్నాడు.

యాయుర్ధము 'అధ్వనామధ్వపతేః పారమశీయ' అమశృతి ప్రమాణముచే నిశ్చితమగుచున్నది. కావున యుపాసనాధికార పదమును యాశ్వరప్రాప్తికి సాధనమైన యీ అధ్వశోధనము దీక్షాకాలమున నిధ్యుక్తమై దీక్షాపూర్వాంగమగుచున్నది.

శాంభవదీక్షావిధి

ఆచార్యుఁడు యథోక్తలక్షణుండగు శిష్యునకు దీక్షానాసగుటకు సాలంకరణమగు మండపమును నిర్మించి కుండముగాని పాగ్గి శయిండు స్థండిలమునుగాని యేర్పాటుచేసి యందు గారీలతామండలమును రచించి తద్వారములను బూజించి క్రమముగఁ బ్రాగ్దిశనుండి నంది మహాకాళాదులను బూజించి పశ్చిమద్వారమున లోనఁ బ్రవేశించి సుఖాసీనుండై శిష్యుననుగ్రహింపువాఁడై గణానుజ్ఞనొంది దేశకాలములఁ గీర్తించి గణాధిపతినఁ బూజించి స్వస్తి పుణ్యాహవాచన మూచరించి గణ సమస్కారముగావించి యీశిష్యుని దీక్షితునిగా

నొసర్చుచున్నానని సుకల్పముచేసి శిష్యుని కాజ్ఞాదీక్షయు, నుపమ
 దీక్షయు నొనగి పాపహరమునకై పంచగవ్యసాధనమొనర్చి పంచకల
 శార్చనకై ఋత్విక్కురణముగావించి పంచబ్రహ్మమంత్రములచే
 ఋత్విక్కులచేత వాటిని బూజింపజేసి తాను మధ్యకలశమును
 బూజింపవలయును. మంటపోతర దిశయాదలి వేరొక మండలమున
 శివలింగము నొక పాత్రయందుంచి శాణాదిఘర్షణదోష పరిహారము
 నకై హిరణ్యశృంగాది యనువాకములచేతను బంచగవ్యముచేతను
 బంచామృతములచేతను బంచబ్రహ్మ మంత్రములచేత సభిషేకించి
 తదుపరి శుద్ధోదకముచే సభిషేకించి యాలింగమును నైరుతి దిశయం
 దలి పద్మమండలముననున్న వేరొక పాత్రయందుంచి పుష్పాదులచే
 బూజించి శాణదోషనిర్హరణార్థము జలాధివాసమొనర్చి వాయువ్య
 దిగ్భాగమందున్న మండలమున స్నానపాత్రమునం దాలింగమునుంచి
 భష్మగంధాదులతో బంచబ్రహ్మమంత్రములతో స్నానముచేయించి
 తుడిచి యుత్తరదిశయందున్న సోమమండలమున వేరొక పాత్రయందు
 బెట్టి పుష్పాదులచే బూజించవలయును. అనంతరము సప్తధాతు
 ప్రకాశప్రాప్తికై ధాన్యాధివాసముచేసి శివాగ్నిముఖమొనర్చి
 శయాధివాసముననున్న లింగము నాగ్నేయదిశయందున్న మండల
 మున రుద్రసూక్తాదులచే సభిషేకించి ప్రాజండలముననుంచి
 పూజింపవలయును. అనంతర మిశానదిశనున్న పాత్రమున లింగమ
 నుంచి ధాన్యాధివాసమందలి కలశోదకముచే బంచరుద్రము
 స్నానముచేయించవలయును. లింగమందు శివకళ ప్రవేశించుటకై
 షడధ్యవ్యాపమును శివకళ స్థిరపడుటకై మూడువదల యిరువ
 నాల్గుమార్లు పంచాక్షరీ మహామంత్రములతోను వ్యాహృతులతో
 జయాదులతోను హోమముచేసి యగ్నిని గాపాడవలయును. గురు
 శిష్యునకు బంచబ్రహ్మమంత్రములచే గరన్యాసముచేయి
 ప్రాణాయామాదులచే దేహశోధనగావించి భూతశుద్ధిచేయవలయున

నకలీకరణముచేసియు పంచగవ్యముల నొసంగియు శిష్యునకు బాహ్యం
తరశుద్ధి చేయవలయును. అభిషేకదీక్షయొనర్చి పంచబ్రాహ్మ ము
త్రముల జపించుచు శిష్యుడేహగత పంచభూతములు శుద్ధినిొందుటకై
పంచకలశోదకములచే నభిషిక్తునిజేసి శిష్యునిహస్తమున 'విశ్వేత్తాతే'
యను మంత్రమునఁ గంకణముగట్టి మాంసపిండ నివృత్తికై పడధ్వ
శోధనద్వారా న్యస్తికారోహణ దీక్షనొసంగవలయును శిష్యుని
పాదాద్యవయములయందు పడధ్వల న్యసించి పడక్షరీ మహామంత్ర
ములోని యారు యక్షరముల నారేసిమార్గు పాదముమొదలు శిఖ
వఱకుఁగల నారు స్థానములయందు న్యసించవలయును. భూతిపట్ట
మను దీక్షనొసంగి భూతిరుద్రాక్షల ధరింపజేసి యొక రుద్రాక్షను
బూజించి శిష్యుని దక్షిణహస్తమున బంధించి మలత్రయ నివృత్తికై
మూడువందల యిరువదినాల్గు మారులు పంచాక్షరీ మహామంత్రము
నుచ్చరింపుచుహోమము చేయవలయును. లేరువాత జయోదుల
చేతను వ్యాహృతులచేతను హోమముచేసి పూర్ణాహుతియొనర్చి
యాయగ్నిని శిష్యుని హృత్కమలమున నారోపించి రెండుమండలయు
లందు రుద్రాది ష్టేత్రపాలాంతము ఇంద్రాది యీశానాంతము
బహులోసంగవలయును. అనంతరము శిష్యునకా యత్తదీక్షనొసంగి
నకలమంత్ర న్యాసములచేసినదియు శాంతేశ్వరమను పేరుగల్గినదియు
నగు యిష్టలింగమును మధ్యమండలమునుండి గ్రహించి తన వామ
హస్తముననుంచి యీ లింగమును జూడుమని చూపించి గురుశిష్యుల
మధ్య తెరనుబట్టి చూర్ణికాదులఁబఠించి శిష్యుడా! మూడుదేహ
ములయందును మూడు లింగములను ధరించినవాడవగుమని తెరను
తొలిగించి 'ధృవతే' యను మంత్రముతో శిష్యుని శిరంబున గుడ
మిత్రైతజీరకంబుంచి మంగళాక్షతలనుంచవలయును. శిష్యుని ప్రాజ్ఞ
ఖముగాఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని తానుత్తరాభిముఖుడై మూలమం
త్రముచే శిష్యుని వామహస్తము నేడుమారు పూజించి త్రియంబక

యను మంత్రము పఠించుచు లింగము నాతని వామహస్తమున నుం
వలయును. ఇదియే స్వాంత్రదీక్షయనంబును శిష్యుని శిర
స్సను బూజించి పడతీరీ మంత్రముచే దన కుడిచేతిని నారుమార్లు
ఁజేరించి శివహస్తముగా భావించి శిష్యుని శిరముననుంచి యేకాగ్ర
త్రముతో 'అయంమేహస్తో భగవాన్' యను మంత్రమును జను
చు శిష్యునిజూచుచు సమయ - నిస్సంసార - నిర్వాణ - తత్త్వ-
జ్ఞాతృ తత్త్వసంశోధన - తత్త్వోపదేశిని యను వేదాదీక్షాంతర్గత
గు నీయేడు దీక్షల నొసంగి సర్వతత్వోపస్థితమగు చిత్తశను
'వమునందుఁ బ్రవేశపెట్టవలయును. అనంతరమందు మంత్ర
క్షాంతర్గతములగు ఏకాగ్రచిత్తత దృఢవృత్త పంచేద్రియార్థణ
హింస లింగనిష్ఠ లింగమనోలయ సద్యోముక్తి యను నేడు దీక్షల
'సంగినవాఁడై 'ప్రాణేష్వంతర్మనసో లింగమాహుః' 'శివేనవచ
త్వా' యను మంత్రములఁ బఠించి శిష్యుని కుడిచేవియందు పడ
తీ మహామంత్రమును మెల్లగా ముమ్మారుపదేశింపవలయును.
యందు పూర్వోక్తమును దీక్షచే భావింపఁబడిన శివకళను శిష్యుని
'మహాస్త'మందలి లింగమునఁ బ్రవేశపెట్టి యాలింగమునందు స్థిరు
గ్రగమ్మనియు భక్తుడై శరీరముగాగలవాఁడ వగుమనియుఁ బ్రార్థించి
ప్రావరణ పంచాచారముల శిష్యునికి బోధించి పాదతీర్థ ప్రసాద
ల నొసంగి యాలింగమునుబట్టు వస్త్రమునఁగట్టి 'నయోబ్రహ్మణే
రణామేలస్తు' యను మంత్రమును బఠింపుచు శిష్యుని మెడయందు
ఁపఁజేయువలయును. అనంతరము కృతార్థుడగు శిష్యుఁడు సభక్తి
బుగ దండప్రణామంబుల నాచరించి గోభూ హిరణ్యదుల గురు
స్వని సంతసింపఁజేయవలయును. అనంతరము ఋత్విక్కులను శివ
స్తులను బంధుగణముల భోజనదక్షిణ తాబూలాదుల దృష్టిపరచ
యనని కారణోత్తరమున గలదు.

గురుమూర్తి స్సమాదాయకళాం శిష్యస్యమస్త కే నిజసద్భావ
మాత్రేణ విలోక్యాకృప్యతాం కళాం యథాకళా తథాబావో యథా
భావస్తథామనః యథామనస్త థాదృష్టిః యథాదృష్టి స్తథాస్థలం
జలకుం భాగ్నిక్షిప్తైః లబిందుర్య ధాతథాదేహప్రాణాత్మనోవ్యాప్య
సంస్థితాశాంభవీ పరాజ్వలత్కాలానలాభాన తటితోక్తి సమప్ర
భాతదూర్ధ్వేతు శిఖాంతే వైచిద్రూపాపరమాకళా సాకళా పరమా
సూక్ష్మాతత్వా నాంబోధినీ పరాతామాకృప్య యథాన్యాయం లిం
గేన ముపవేశయేత్ కళ ననునరించి భావమును భావము నను
నరించి మనంబును మనస్సు ననునరించి దృష్టి దృష్టి ననునరించి
స్థలంబును నుండును. తైలబిందువు జలకుంభమున వ్యాపించియుండు
నట్లు శివకళయు దేహప్రాణదిత్తముల వ్యాపించియుండును హృదయ
కమలమున బ్రజ్వలించు కాలానలసమమైన వహ్ని శిఖామధ్యంబున
చిద్రూపమగు శివకళకలదు సకలతత్వములను బోధించు పరమ
సూక్ష్మమైన యాశివకళను (శిష్యసంబంధమగు) లింగమునందు
ప్రాణప్రతిష్ఠామంత్రముతోగూడ మూలమంత్రమును పఠించుచు
ప్రవేశజెట్టవలయునని శాంభవదీక్షయందుగలదు.

పరమగురు కారుణ్యలబ్ధమై కిర్మజ్ఞానసముచ్చయ విలసితమై
సద్యః పాశేక్షయకరమును నిగమాగమాది సమ్మతమును సదాచార
కవితంబును పూర్వాంగీకృత షడధ్వశోధనముతో గూడినదియు
అష్టావరణ పంచాచార మండితమును పరమేశ్వరానుగ్రహ కారణమై
మోక్షమే కారణముగాగల్గు నీమహాదీక్ష భక్తకల్పకమనుటకు సందే
హమేమి. శివానుగ్రహమే లభింప నిక కోరతగినదేమియుండగలదు?

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తి గురవేనమః

అశ్వేనసర్వస్వము—ప్రమాణపరిచ్ఛేదము

ఆ వ రణా చా ర దీ పి క

అష్టావరణములు

శాంభవీయదీక్షాంగములగు అష్టావరణములు 'గురుర్లింగం జగమశ్చతీర్థం చైవప్రసాదకః' భస్మరుద్రాక్ష మంత్రాశ్చేత్యష్టావరణ సంజ్ఞాకాః' గురువు లింగము మహేశ్వరుడు తీర్థము ప్రసాదము భస్మము రుద్రాక్ష మంత్రములని యెనిమిది విధములైయున్నవి. 'ఇమాని శివభక్తానాం భవదోష తతేన్నదా నివారణైకకార్యాణి ఘృతాన్యావరణాఖ్యయా' సంసార సంబంధముగు దోషజాతముల భక్తుల దరిఁజేరకుండఁ బారదోలునవి గాన నివి యావరణసంజ్ఞ చేత ఖ్యాతములయ్యెనని చంద్రిజ్ఞానాగమమునఁగలదు.

భస్మముః భస్మోత్పాదనము కల్పము అనుకల్పము ఉపకల్పము అకల్పము యని నాలుగు విధములు. కపిలాదుల గోమయమును సద్యోజాత మంత్రమున గ్రహించి వామదేవ మంత్రమునఁ బింగములనొనర్చి తత్పురుషమంత్రమున నెండించి యుఘోరమంత్రమున శివాగ్నియందు దహించిన భస్మము కల్పమనంబడుననియు, రిష్యాసంభవముగ గోమయమును దహింపఁజేసిచూర్ణించిన భస్మము అనుకల్పమనంబడుననియు, సప్త్రుకాలితముగఁ జేయఁబడిన భస్మమును గోమంత్రముచేఁ బిండికృతముచేసి కల్పోక్త విధానమున రచిం

పంబడిన భస్మము ఉపకల్పమనంబడుననియు, నన్యాయాదితమయిన భస్మము అకల్పమనియుఁ జెప్పబడును.

మఱియు శైవభస్మము, గోమయమును భూమియందుఁ బడ నీయఁజేయు గ్రహించి పంచబ్రహ్మ మంత్రములచే భస్మమొనర్పఁ జేసిన శాంతికమగు సంజ్ఞకలదగుననియు, నట్లులే గ్రహియింపఁబడి పడంగమంత్రములతో హోమమొనర్పగా పౌష్టిక సంజ్ఞకలదియగు ననియు, బరిశుద్ధదేశమననున్న గోమయమును గ్రహించి ప్రాసాద మంత్రములచేఁ గల్పగానగు భస్మము కామదమనయగుననియునందే గలదు.

అధర్వణియ బృహజ్ఞాబాలమున నీయర్థమే 'ప్రథమ మను కల్పం ద్వితీయ ముపకల్పం ఉపకల్పం తృతీయం అకల్పం చతుర్థం అగ్నిహోత్ర సమద్యుతం విరజానలజం అనుకల్పం వనే శుష్కం శక్రత్వం గృహ్యకల్పోక్త విధినాకల్పితం ఉపకల్పం స్యాత్ | శుష్క-గోమయం చూర్ణీకృత్వాను సంగృహ్య గోమూత్రైః సింధీకృత్వ యథాకల్పం సంస్కృతం ఉపకల్పం | శివాగ్నిదగ్ధస్థ మకల్పం ఇత్థం చదుర్విధం భస్మ పాపనివృత్తియే మోక్షం దదాతీతి భగవాన్ కాలాగ్నిరద్యః' అని వర్ణితమయినది.

'విభూతిర్భూతం భస్మతూరం రక్షేతి భస్మనోభవంతి పంచ నామాని' విభూతి భూతము భస్మ తూరం రక్షయను పేర్లుగలగి భస్మము విశ్వేంద్ర్య ప్రదమగుట భూతియనియు, తక్షభాసనమగుట భూతమనియు, పాపహారిమగుట భస్మమనియు, నాపదల తొలగించునదియగుట తూరమనియు, భూత భయాదులనుండి రక్షించు నదగుట రక్షయనియుఁ బ్రశంసించఁబడుచున్నది.

'భూతైస్య నపామదితవ్యం' విభూతిశేషయమై యప్రహర్యైకైకై కాకుండుమని శృతి విధించినది. 'అతోపి పాశనిచ్ఛేద లాభాయ సిద్ధయే ఉద్ధాశనం త్రింపుండ్రంచ మమత్సుస్సమ్యగాచరేత్'

మూర్ఖాదులయందు నుంచుకొనుటయే భస్మస్నానమగుననియు నిది యాగ్నేయస్నానమని చెప్పబడుననియుఁ బ్రాజ్ఞాఁడు సర్వకర్మ సమృద్ధ్యర్థము దీని నాచరింపలయుననియు సర్వజ్ఞతీర్థ ఫలాదులు భస్మధారణముననే ప్రిప్తించుననియు యతులకు జ్ఞానదమును వనస్థులకు వైరాగ్యమును గృహస్థులకు ధర్మవృద్ధికరమును బ్రహ్మచారులకు స్యాధ్యాయప్రదమును సర్వలక్షనంత ఫలచాయియునై భస్మధారణము ప్రశంసింపబడుననియు జ్యోతియను సమామ్నాయము గల భస్మమును ధరించి సంసారసాగరమునుండి సరుఁడు ముక్తుఁడగుననియు బృహజ్జాబాలాద్యుపని షత్తులయందు శివాగమములయందును బ్రకటనముచేయబడియున్నది.

‘త్రిపుండ్రేన వినాసంధ్యా త్రిపుండ్రేన వినాజపం శ్రీపుండ్రేన వినాశార్థం రాక్షసం పరికీర్తితం’ త్రిపుండ్రధారణములేక యొనర్చిన జపతపాదులు రాక్షసములని యార్జుల యభిప్రాయము. త్రిపుండ్రమును ధరించక విప్రుఁడు శివార్చనచేయుట కధికారి కాఁజాలఁడు. అగ్నివర్ణములనుండి కృమముగా క్రిందివర్ణములవారు భస్మమును గ్రహింపవలయును. భస్మధారణము జ్ఞానమోక్షాది సాధనమని శిష్యులు వచించిరి.

‘యత్ప్రభుంజీత భస్మాంగీ మూర్ఖోవా పండితోధవా తత్ప్రభుస్త్రిమహాదేవః సపత్నీకో వృషధ్వజః’ ఎచట మూర్ఖుఁడుగాని పండితుఁడుగాని భస్మధారి భుజింపుచున్నాఁడు యెచట సపత్నీకుఁడగు శివుఁడు భుజింపుచున్నాఁడని స్మృతులయందుఁగలదు. బృహజ్జాబాలమున విష్ణోద్విప్రశంసా శిరము ‘సర్వేతేభస్మదిగ్ధాంగాః’ వారందరు భస్మముధరించిరిని చెప్పుటచే యిది శిష్టాదృతమని చెప్పకయె చెప్పుచున్నది. మద్యం పీత్యాగురుదారాంశ్చగత్యాస్త్రీయం కృత్వా బ్రహ్మహత్యాంచ కృత్వాభస్మభస్మో భస్మ మూర్ఖశయా నోరుద్రాధ్యాయా ముచ్యతే సర్వపాపైః’ అను శాతాతప

స్మరణములు మహా పాపాపహములు భస్మధారణముచే హరించు నను నభిప్రాయమును వెల్లడింపుచున్నది. వేదమంత్రములచే ధరించిన భస్మ త్రిపుఞ్చాదులకు శివ బ్రహ్మ విష్ణాది సర్వదేవతల తృప్తియే కారణమగుచున్నది

‘బ్రాహ్మణానామయం ధర్మః’ ఇది బ్రాహ్మణ ధర్మమని త్రిపుండ్ర ధారణము విధిపఱచియున్నది శివాగ్ని జనితమగు భస్మమును ధరించుట శివయోగులకు ముఖ్యమైనది.

‘ఊర్ధ్వపుండ్రం భవేత్సామ మధ్యపుండ్రం యజ్ఞాంపిత అధః పుండ్రమృచస్సత్తోత్ తస్మాత్ పుండ్రం త్రియాముషా’ త్రిపుండ్రములు క్రమముగా సామవేద యజుర్వేద ఋగ్వేదములని చెప్పబడినది. మహాభారతానుశాసనిక పర్వమున ‘అహం పశుపతి ర్నామ మధ్యక్తాయేచమానవాః సర్వేపాశుపతాజ్ఞేయాః భస్మద్ధిత నూరుహః’ రక్షార్థం మంగళార్థంచ పవిత్రార్థంచ భామిని లాంచ నార్థంచ భక్తానాం భస్మదత్తం మయాపురా ఆయుష్కామోధవా రాజన్ భూతికామోధవానరః నిత్యం వైధారయేద్భస్మ మోక్ష కామీచయోద్విజః’ నేను పశుపతిని భస్మమునుధరించు నాభక్తు లందరు పాశుపతులు. రక్షణముకొఱకును మంగళముకొఱకును పవిత్రమునకు లాఘవముకొఱకును భక్తులకు భస్మమనొసంగితినిని పరమేశ్వరుడు దేవితోఁ జెప్పినట్లును మఱియును నాయువునుగాని యైశ్వర్యమునుగాని మోక్షమునుగాని కోరునాతఁడు ముఖ్యముగా భస్మమును ధరింపవలయుననియుఁ గలదు.

‘అగ్నిహోత్రాగ్నిజం తద్వద్విరజాహోమజం తథా బౌపాసన సముత్పన్నం సమిదగ్ని సముద్భవం పచనాగ్ని సముత్పన్నం దావాసల సముద్భవం భస్మాని షడ్విధాన్యాహుస్సర్వ పాపహరాణిచ’ కల్ప భేదముననుసరించి భస్మము, అగ్నిహోత్రజము విరజాహోమజసల బౌపాసనాగ్నిజము సమిదగ్నిజము పచనాగ్నిజము దావామజము

అని భస్మ మారు విధములుగాఁ జెప్పుచున్నారు. అందుఁ జైవ్యుని కులకు నిత్యాగ్నిహోత్రజంబును విరజాహోమజంబునగు భస్మమును, గృహస్తులకు నౌపాసనాగ్నిజమగు భస్మమును, బ్రాహ్మచారులకు సమిదగ్నిజమగు భస్మమును, శూద్రులకు శ్రోత్రియాగారపచనాగ్నిజ మగు భస్మము నితరులకు దావానలజమగు భస్మమును ధరింపఁదగి నవి. ఆదిత్యపురాణమందు, బ్రాహ్మణుఁడు గృహ్యగ్నియందుఁగాని శివాగ్నియందుఁగాని జనించిన భస్మమును సకల కర్మములు చేయు నపుడు ధరింపవలయునని గలదు.

జాబాలుఁడు 'త్రియాయుషేణమంత్రేణ ద్విజాన్తిర్యక్తిపుం డ్రకం మేధావీత్యాదివాపి బ్రాహ్మచారి దినేదినే త్రియంబకేన మంత్రేణ ప్రణవేన శివేన వాగృహస్థశ్చ వనస్థశ్చ ధారయేచ్చ త్రిపుండ్రకం ఓంకారేణ తిరుక్తేన సహంసేన త్రిపుండ్రకం ధారయే ద్భిక్షకోనిత్యం ఇతిజాబాలకీస్మృతిః' త్రియాయుష మంత్రముచేత ద్విజులును మేధావీభూయాస మిత్యాది మంత్రములచే బ్రాహ్మచారి యును త్రియంబకం యజామహే యను మంత్రముచేతగాని ప్రణ వముచేతగాని శివనామముచేతగాని గృహస్థ వనస్థులును హంస మంత్రముతోఁగూడిన స్రీణవత్రయముతో యతియును భస్మమును ధరింపవలయునని శాసించెను.

'ప్రాతఃకాలేచ మధ్యాహ్నే సాయాహ్నేచ త్రిపుండ్రకం పితేన భస్మనాకుర్యాత్ సరుద్రోనాత్రసంశయః' ప్రాతఃకాలమం దును మధ్యాహ్నమందును సాయంకాలమునందును పరిశుద్ధమయిన భస్మముచే ద్రిపుండ్రముల నెఱఁడు ధరింపుచున్నాఁడో యాతఁడు శివస్వరూపుఁడగుచున్నాఁడు.

భస్మధారణ మాత్మశక్తిని నిర్మలమొనర్చి పెంపొందించును అహంకారము నణచి తామసప్రభావమును నిర్వీర్యముగ నొనర్చును శైత్యవాతజములగు ననేక వ్యాధులకు భస్మధారణము సిద్ధాపకముని

రుద్రాక్ష :- స్కాందమహాపురాణమున 'రుద్రస్యాక్షితయా విప్రైః రుద్రాక్షమితీక్తితః | రుద్రాక్షధారకేశ భుః పరిపూర్ణ కటాక్షవాన్' రుద్రనేత్రోద్భవములగుటవలన రుద్రాక్షులని చెప్పబడుచున్నవి. సరుండు రుద్రాక్షులను ధరించి యీశ్వరుని పరిపూర్ణ కటాక్షమునకుఁ బాతుండగుచున్నాడని గలను.

'విప్రాదీనాం క్రమాత్ శ్వేతం వీతం రక్తమధానితం | తథా లాభేయధాలాభం ధారణీయ మదూపితం | క్రిమిదప్తం ఛిన్నభిన్నం కంటకైర్హీనమేవచ | ప్రణయక్త మశృత్తంచ షహ్నిదాక్షాన్ విసర్జయేత్' విప్రులు శ్వేతములగు రుద్రాక్షములను తీర్చియులు వచ్చునివియు వైశ్యులు యెఱ్ఱునివియు సన్యులు సల్లవియగు రుద్రాక్షులను ధరింపవలయును. అట్లు లభింపనిచో యథాలాభములయినవియు క్రిమిదప్తములు కానివియు కంటకరహితములయినవియు మచ్చలులేనివియు వృత్తసహితములయినవియు సగు రుద్రాక్షులను ధరింపవలయునని క్రియాసారమునందుఁగలను. అందు నుసిరికఫల ప్రమాణములు గలవి యుత్తమములనియు బదరీఫలముల తయందునని మధ్యమములనియు చణమాత్రములగునవి యుత్తమములనియు నందే వచింపఁబడెను.

శివతత్వ సుధావిధియందు 'ధారయేత్సర్వకాలంతు రుద్రాక్షాన్ శివపూజకః' శివారాధనచేయు సతఁడు రుద్రాక్షుల ధరించి తీరవలయునని శాసింపఁబడినది. 'శిరసీ శాన మంత్రేణ కంఠే తత్పురుషేణతు | అఘోరేణగళేధార్యంతే నై వహృదయేపిచ | అఘోరాభ్యేన మంత్రేణకరయోర్ధారయేత్సుధీః | పంచాశతక్షనహితాం వ్యోమ వ్యాప్తిచోదరే పంచబ్రహ్మభిరంగై శ్చత్రి మాలావంచనపఞ్చ | అథ వామూల మంత్రేణ సర్వాణ్యక్షాణిధారయేత్ |' శిరము నందీశాన మంత్రముచేతను గళమునందు తత్పురుష మంత్రముచేతను హృదయ మనందు అఘోరమంత్రముచేతను చేతులయందీశానమంత్రము

చేతను ఉదరమునందు వ్యోమవ్యాపియను మంత్రముచేతను పంచ బ్రహ్మ షడంగ మంత్రములచే త్రినరాదులను యిట్లు రుద్రాక్షలను ధరింపవలయును మూలమంత్రముచేతనే రుద్రాక్షలను సర్వావయములయందును ధరింపవచ్చును.

‘రుద్రాక్షమాలయాజప్తో మంత్రోస్థంత ఫలప్రదః’ రుద్రాక్ష మాలచే జపింపబడిన మంత్రమునంత ఫలప్రదమగును. ‘అష్టోత్తర శతైర్మాలాం జపయజ్ఞే ప్రకల్పయేత్’ జపమాల యష్టోత్తరశత సంఖ్యగలిగియుండవలయును. ‘యోధత్తేమాలికాం భక్త్యాత్వష్టోత్తర శతైర్మతాం కైలాసే స్వజవైస్సాకం మోదతేశివసన్నిధౌ అష్టోత్తరశత సంఖ్యగల మాలను భక్తిచే ధరించిన నాతడు కైలాస ములో శివసన్నిధానమందు స్వజనముతో గూడుకొని సంతోషమును బొందుచున్నాడనియు, ‘యస్య దేహేభవేదేకో రుద్రాక్షశ్శివభావకః శివాలయంతు తద్దేహం’ ఎవని శరీరమందొక రుద్రాక్షమున్న నా దేహము శివాలయ సమమగుననియు ‘స్వయమేవకృతం ద్వారం రుద్రాక్షం స్యాదిహోత్తమం యత్తుపౌరుష యత్నేన కృతం తస్మాద్భయం భవేత్’ దాని మంత్రటనదియే బెజ్జియుపశియున్న రుద్రాక్ష ములుత్తమములు, మానవులచే వేయబడిన రంధ్రముగల రుద్రాక్షములు మధ్యమములనియు గిరియాసారమునంగలగు.

‘శివాయామేకరుద్రాక్షం త్రింశత్తు శిరసావహేత్ ద్వాత్రింశత్తుగి శేదద్యాత్! బాహ్యోష్ణోడశ షోడశ! ద్వాదశం మణిబంధేః స్కంధేపంచశతంవహేత్’ శిఖయందొక్కటియు శిరఃబున మువ్విదియు కంఠమున ముప్పదిరెండును బాహువులయందు బదునా మొప్పనను మణిబంధముల బన్నెండు లెళ్ళను కంఠముననైరువందల రుద్రాక్షము ధరింపవలయునని చంద్రిజ్ఞానాగమమునంగలదు. కంఠ రుద్రాక్షమాలాం యోధ్యత్వాకర్మకరోతిచ సోపిరుద్రాత్వమాప్నోతి’ కంఠమందు రుద్రాక్షమాలను గొని కర్మలచేయునాతడును

సహస్ర సంఖ్యాకములగు రుద్రాక్షుల ధరించునాతఁడను రుద్రాక్షములగుచున్నారని స్కాందపురాణమున వచింపఁబడినది. మఱియు భూతిరుద్రాక్షములధరించి యొసర్చిన సుకర్మములన్నియు నక్షయ ఫలప్రదములగునవి యగుటయేగాక పరమేశ్వర ప్రీతికరములగు ననియు నందే చెప్పఁబడినది.

కాలాగ్నిరుద్రాక్షము 'తి'శతం అధమం పంచశతం మధ్య మముచ్యతే సహస్రముత్రమం పోక్తం ఏవంభేదేనధారయేత్' మూడువందల రుద్రాక్షుల ధరించుట యధమమనియు నైదువందల రుద్రాక్షుల ధరించుట మధ్యమమనియు సహస్రరూద్రాక్షుల ధరించుట యుత్తమమనియు సహస్రపరిమితిగల రుద్రాక్షముల నొకసంవత్సరము ధరించి బ్రహ్మత్వమును రెండు సహస్రముల రుద్రాక్షముల రెండు సంవత్సరములుధరించి విష్ణుత్వమును మూడు సహస్రముల రుద్రాక్షులను మూడు సంవత్సరములు ధరించి మానవుఁడు శివతత్వమును పొందగలరని చెప్పఁబడినది.

రుద్రాక్షధారణము నిత్యవిధియనియు మహాపాపాపహము లకు రుద్రాక్షధారణము ప్రాయశ్చిత్త రూపమైనదనియు బృహజ్ఞా బాలమున విధింపఁబడినది. సర్వయసి ధువునందు 'రుద్రాక్షమూలం బ్రహ్మచ తన్నాశం విష్ణురుచ్యతే అగ్ని సదాశివం పోక్తం చిందు వత్సర్వదేవతాః రుద్రాక్షమూలంబున బ్రహ్మము రంధ్రంబున విష్ణువును అగ్నింబున శివుండును వలయంబున సర్వదేవతలునుండురని గలదు. ఇద్దాన రుద్రాక్షులధరించియు స్మరించియు ధ్యానించియు పూజించియు జపమొసర్చియు జనుండు సర్వదేవప్రీతియు, తద్వారా శివానుగ్రహమునుబొంది యుత్తమ ప్రదప్రాప్తుఁడగును.

శైవసిద్ధాంత శిఖామణియందు 'గవాంకోటి ప్రదానస్వయ త్ఫలం భువిభ్యతే తత్ఫలం లభతేమర్త్యో నిత్యరూద్రాక్షధారణాత్' నిత్యరూద్రాక్ష ధారణమువలన కోటి గోదానఫలము భుజియందు

బహుపుణ్య ప్రిదమగు గురూక్షనాకటియేని యెవఁడు ధరింపఁగో
వానిజన్మ నిరర్థకమనిగలదు.

గురువు:- 'అచార్యదేవోభవ' యని శృతి గురుకారవమును
బ్రకిటిచినది. గురుడే పరిశివస్వరూపుఁడు ఈ యర్థము వై వసిద్ధాంత
శిఖామణియందు 'గురుపూజైవ పూజాస్యాత్ శివస్వపరమాత్మనః'
గురుపూజయే శివపూజయగునని వ్యవహరింపఁబడినది. గురుని
శివునిగనే భావింపవలయును. గురునామస్మరణము చేయుచుండవల
యును. 'గురుత్యాగీ భవేదోగ్రీ మంత్రిత్యాగీ దరిద్రకః గురు
మంత్రోభయత్యాగీ చారవం సరకం వ్రజేత్' గురువునువీడి రోగ
మను మంత్రమునువీడి దారిద్ర్యమును రె టివీడి మహారోగవ
మను సరఁడనుభవించుచున్నాఁడు.

'గుకారస్త్యంధకారిస్తు రుకారస్తన్నిరోధకృత్ అంధకార
నిరోధత్వాత్ గురు రిత్యభిధీకుతే' గుకారమునకు అంధకారమని
యర్థము. రుకారమునకు నిరోధమని యర్థము. అంధకారసర్వశ
మగు నజ్ఞానమును బోగొట్టి జ్ఞానమొనఁగు వాడగుటచే గురువని
వచింపబడుచున్నాఁడు.

జంతుఁడు విద్య చెప్పినవాఁడు కన్యనొసంగినవాడు మొదలు
గాగలవారలు గురువాచ్యులయినను స సారార్థవతారకమగు శివ
జ్ఞానముపదేశించిన గురువు గురుకక్షయందుత్తమోత్తముఁ డగునని
క్రియాసారమునఁగలదు

అనుదినము మనము 'గురుబ్రహ్మ గురువీష్ణు గురుర్దేవో
మహేశ్వరః॥ గురుస్సాక్షాత్పరబ్రహ్మ' అని గురుస్తవమును గురువు
సర్వాధికఁడగుటచేతనేగదా చేయుచుండుట

'గుణాతీతః పరిశివః గురురూప ముపాశ్రితః॥ గుణాన్ రుంధ
ఇతిప్రోక్తో గురుశబ్దస్య విగ్రహః॥ గుణాత్రియం వ్యవోహ్మాగ్రే శివం
బోధయతీతినః॥ తస్మాద్గురు శరీరఃతు గురులింగం భవేద్బుధాః

నిర్గుణుడగు పరశివుడే గురురూపము నాశ్రయించి ప్రపంచమునఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. సత్వరజస్తమోగుణత్రయములను నిరోధింపఁజేసి శివుని బోధింపఁజేయువాడగుటచే "గురువని" వచింపఁబడుచున్నాఁడు. ఆకారణమువలననే గురుశరీరము గురులింగస్వరూపమని చెప్పబడినదని క్రియాసారమునఁగలదు.

గురుః గృహస్థ ఏవస్యాత్' గురువు గృహస్థుడగునే యుండవలెనని చంద్రిజ్ఞానాగమమునఁగలదు. మరణ భయార్తుడగు శిష్యునకు గురుచరణము శరణమగుచున్నది. గురుపత్నియు నాతని సోదరులును పుత్రులును తండ్రియు తల్లియును శిష్యునకు గురుసమానులగుచున్నారు గురువుచాత్రము శివస్వరూపుడే యగునని భావింపవలయుననియు, యాత్రలు దేవయాత్ర, తీర్థయాత్ర గురుగూత్రలని మూడువిధములనియు సాదులో గురుయాత్రయే యధికమయినదనియు శివపురాణమునఁగలదు.

గురువ్రాహ్మవిఘ్నేవీడి యెరచు ముక్తినిఁ గోరుచున్నాఁడో యాతపశీల్యుడగు పరాజ్ఞుడగుచున్నాఁడు. గుర్వారాధనము ప్రధానధర్మమని సకలశాస్త్రములయందును బ్రశంసింపఁబడియున్నది. సూర్యోదయములేక తమమెట్లు వీడదో యట్లే గురుపదేశములేక యజ్ఞము సశిషదు. గురుడు భగవంతుడగుట గురుమందిరము దేవమందిరమగుచున్నది. శ్రేయోద్ధాయగు నాతఁడైనందుచు శమదమాది సద్గుణసంపన్నుడగు గురునాజ్ఞను మీరరాదని శివపురాణమునఁగలదు. మఱియు సందే 'కుర్యాద్దండ సమస్కారం నిర్లజ్జగురు వన్నధౌ' గురునకు దండప్రణామమును నిర్లజ్జతో నాచరింపవలయును. గురు పాదోదకప్రసాదముల గ్రహించుట శిష్యునకుఁ బాశనిచ్ఛేదనకారణమగుచున్నది. రసవేధాది క్రియలవలన లోహము స్వర్ణమగు నటుల గురు టాక్షమువలన శిష్యుడగు శివప్రసాదము నొందుచున్నాడని గలదు.

గురుసమస్కారమొసర్పక నెవ్వడేకార్యమును జేయకుండుట శాస్త్రసిద్ధమేగాక లోకమందు శిష్టాచార సాంప్రదాయముగఁగూడ నున్నది. రండాగర్భమువోలె గురుశిక్షితముకాని విజ్ఞానము విలువగలిగి యుండదు. గురు పాదోదకమును స్వీకరించియు గురోచ్ఛిష్టమును భుజించియు గురు మూర్తిని ధ్యానించియు గురు నామజపమొసర్చియు శిష్యుడు నిశ్చయముగ ముక్తి నందుచున్నాఁడు. గ్రహణ ప్రదోషాదులయందును కార్తికాదిమాసములయందును ప్రతిసోమ వారంబునను జేయఁబడు గురుపూజాఫలము కేవలము మోక్షప్రాప్తికి సాధనమని వచింపఁబడినది. రిక్తహస్తంజ్ఞ గురుదర్శనమునకుఁ జనుటయు గుర్వాజ్ఞ సంధకయే యుపవిష్టంజ్ఞగుటయు గురుసమక్షమున గురుప్రసకంబై నున్న తాపనమునకుఁ గూరుచుండుటయుఁ పాపకారణముగ శివపురాణమున నిర్దేశింపఁబడినది. మఱియు నప్రతిష్ఠాక్షుండగు పరశివుడు ప్రతిష్ఠాక్షమగు గురురూపమున శిష్యునుద్ధరింపనేతెంచునను శివపురాణవచనము శిష్యునకు గురుప్రసంపంజవలసిన భక్తిప్రవత్తును నిరూపించుచున్నది.

సూతసంహితయందు 'డినేదినే గురోః పూజాంకుర్యాదర్థాది భిర్నరః' ప్రతిదినమందును గురుపూజను జేయుచుండవలెనని చెప్పుట గురుపూజ నిత్యవిధియేమనియు 'గురోరనిష్ఠం మోహాద్వానకుర్యాత్ కురుతే మది పచ్యతే సరకే తీవ్రే యావదాభూతసంప్లవం' తెలియక యేని గురుప్రసకసమ్మతియగునని చేయఁగూడదు. అట్లుచేసినవాఁడు జగమున్నంతకాలము తీవ్రనిరకంబులన ననుభవించుననియుఁగలదు.

పితృమాతృగురువులయందు భక్తిపేనివాఁడొనర్చిన సకల ధర్మంబులు నిరర్థకంబులగుచున్నవి. దేవ - ద్విజ - గురు - ప్రాజ్ఞ పూజ నము శారీరక తపమని భగవద్గీతయందుఁగలదు.

'శివేమంత్రే' గురాయస్య భావనాసదృశీ భవేత్ | భోగో మోక్షశ్చ సిద్ధిశ్చ శీఘ్రం తస్యభవేద్ధృచు' శివునియందును మంత్ర

‘గురుసంతోషయావృద్ధిః’ ‘గురుబుద్ధిర్విశేషతః’ యీమొదలగు నాప్తవాక్యములు గురుసంతోషమువలన సృద్ధియు గురుబుద్ధి విశేషమయినదనియు గుర్వాధిక్యతను బోధింపుచున్నవి. గురుసంగ దీక్షనొసగినవాడని యర్థము. శిష్యులను బాధించు గురువులు మూర్ఖులనియు బాధగురువులనియు పిలువబడుదురు.

ధ్యానమూలం గురోర్మూర్తిః పూజామూలం గురోఃపదం | మంత్రములం గురోర్వాక్యం | ముక్తిమూలం గురోః కృపా | గురు మూర్తియే ధ్యానకారణము. గురుపాదములై పూజకుఁగారణములు. గురువాక్యమే మంత్రమునకు మూలము. గురుకృపయే మోక్షము నకు హేతువని గురుగీతయందు సిద్ధిశింపబడినది.

సగురోరధికం సగురోరధికం సగురోరధికం సగురోరధికం | శివశాసనత శ్శివశాసనతః శివశాసనత శ్శివశాసనతః’ గురువుకంటె సధికంఁగా లేదులేదని శివశాసనము బోధించుచున్నది.

మంత్రము:—‘మననాత్ త్రాయత ఇతిమంత్రం’ మననము చేయుటచే రక్షించునదిగాన మంత్రమయ్యెను. ‘సర్వేషామేవ తత్త్వానాం మూలం శివ ఇతిస్మృతం తస్మాన్మూలమితిజ్ఞేయం’ సర్వ తత్త్వములకు శివతత్త్వము మూలమయినదగుట శివమంత్రమునకు మూలమంత్రమును వ్యవహారము గల్గెననియు వేదాగమములయందీ శివమంత్రము పంచాక్షరమనియు ప్రణవయితమై పడక్షరమగుచున్న దనియు శివాత్మికమయిన నీమంత్రము విధివాక్యముగాని యర్థవాదము కాదనియు ‘భవసాగరమగ్నానాం దేహీనాం హితకామ్య యాప్రాప్నోంన్నమశ్శివాయేతి మంత్రమాద్యం హరస్స్వయం’ భవ సాగరమగుల జన్మబాధాప్రళయనార్థము శివుఁడే ‘ఓం నమశ్శివాయ’ యను నీమొదటి మంత్రమును వదియించెననియు శివపురాణ వాయ వీయసహితయందుఁగలదు. మఱియు నందే ‘జపేన యోగసిద్ధి స్సాన్యత్ యోగాత్ జ్ఞానంచ విందతి | జ్ఞానేన యోక్షమాప్నోతి

తస్మాత్ జప్యో మహామనుః' జపముచే యోగసిద్ధియు నద్దాన జ్ఞానమును దానివలన మోక్షమును గల్గుగావున మహామంత్రముగు పడక్షరమును జపింపుమనియుఁగలదు.

'అఉమా శ్చైవనాదశ్చ కలాచేత్యశ పంచకం మిళిత్యా ప్రణవోజ్జ్ఞే సూక్ష్మపంచాక్షరాత్మకః| తథానమశ్శిచాయేతి స్థూలపంచాక్షరోభవేత్ ప్రతిపాద్యే మహాశ్వేపి నానయోద్వద్వతేభిదా' సూక్ష్మపంచాక్షరమనియు స్థూలపంచాక్షరమనియు పంచాక్షరీ మహామంత్రము రెండువిధములైయున్నది. అకారము ఉకారము మకారము నాదముకలయను వాటితోఁగూడి యైదు భాగములై ప్రణమము 'ఓమ్' అయ్యెను. ఇదియే సూక్ష్మపంచాక్షరమని చెప్పఁబడుచున్నది. ఇందు మకారమే బిందువని గ్రహింపవలయును. అటులే 'నమశ్శిచాయ' యనునది స్థూలపంచాక్షరమయ్యెను. ఈ రెంటికి నర్థమందును మహిమాదులయందు నించుకయైనను భేదము లేదు.

సిద్ధాంతపారావశ్యియందు 'నమఃపీఠ మితిప్రోక్తం శికారం మధ్యమీరితం వాకారం గోమఃఖం వృత్తం యకారం గోశకంస్మృతం ఓంకారం లింగమాఖ్యాతఃపద్మర్ణం లింగముచ్యచే' పడక్షరీ మహామంత్రమందలి నమః పదము పీఠమనియు శికారము మధ్యమమనియు వాకారము గోమఃఖయిక్తమగు వృత్తమనియు యకారము గోశకమనియు ఓంకారమే లింగమనియు నిట్లు శివరూపముగా నుదహరింపఁబడినది.

మఱియు శివానుభవసూత్ర వష్టాధికరణమున నకారమాదిగా నీమంత్రమాచారాది పశ్చింగములుగ నుదహరింపఁబడినది. శైవ సిద్ధాంత శిఖామణియందును 'ఓంకార పదనాదేవీ వాయకార భుజద్వయీశికారదేహ మధ్యాచ నమకార పదద్వయీ పంచాక్షరీ పరావిద్యాన తారాలింగ రూపిణీ శివసుత్రాభిధా' యని పూర్వోక్త

మగు నీమహామంత్రము లిగన్వరూపమని చెప్పబడినది. ఇట్లు
శివస్వరూపమగుట కతన పరబ్రహ్మయగు శివునియందుగల సంపూర్ణ
ప్రయోజనములే యిందును గలవని స్కాందపురాణమున వచింపఁ
బడినది.

వాయవీయ సహితయందు 'ప్రథమం ప్రణవం వింద్యాద్వి
తీయంతు సకారకం మకారం తత్పరం వింద్యాచ్ఛికారంచ తతఃపరం
వాకారం పరమం వింద్యాత్ యకారం షష్ఠయేవచ ఇద్ధం షడక్షరం
వింద్యాత్' అనుటచే మహామంత్రమగు షడక్షరము 'ఓ నమశ్శి
వాయ' యని యేర్పడుచున్నది.

భస్మజాలమునందీయర్థమే 'ఓమిత్యగ్రేవ్యాహరేన్నమ ఇతి
పశ్చాత్తతశ్శివాయేతి యని ప్రచురింపబడినది.

ప్రణవముయొక్కయు పంచాక్షరియొక్కయు తుల్యతను విమ
లాగమమిట్లు నిర్వచింపుచున్నది. 'తారకం దండకంచైవ కుండలీ
యర్ధచంద్రకం పంచమం బిందుసంయుక్తం ఓమితిజ్యోతిరూపకం
ప్రథమం తారకంచైవ ద్వితీయం దండముచ్యతే తృతీయం కుండలా
కారం చతుర్థం చార్ధ చంద్రకం పంచమం బిందుసంయుక్తం ఓమితి
జ్యోతిరూపకం తారకస్తుభవేత్ బ్రహ్మదండకం విష్ణురుచ్యతే కుం
డలీతుభవేద్బ్రహ్మో అర్ధచంద్రస్తు ఈశ్వరః బిందుస్సదాశివః ప్రోక్తః
ఏనం ప్రణవలక్షణం సకారం తారకంచైవ మకారం దండముచ్యతే
శికారం కుండలాకారం వకారం అర్ధచంద్రకం యకారం బిందుసం
యుక్తం ఓమితిజ్యోతిరూపకం సద్యోజాతం సకారంచ వామదేవం
మకారకం అఘోరంచ శికారంస్వాత్ పురుషశ్చవకారకం ఈశావంచ
యకారస్వాత్ ఓమితిజ్యోతిరూపకం' తారకము దండకము కుం
లాకారము అర్ధచంద్రకము బిందుయుక్తమై, తారకము బ్రహ్మగః
దండకము విష్ణువుగను కుండలాకారము రుద్రుడుగను అర్ధచం
ద్రమీశ్వరుడుగను బిందువు సదాశివుడుగను జెప్పబడి జ్యోతిరూ

కమై ప్రాణవమయిన ఓకారము పంచబ్రహ్మత్మికమై సకారాది యకారాంతమగు పంచాక్షరితో సకారము తారకమును మకారము దండమును శికారము కుండలాకారమును వకార మర్థచంద్రకమును యకారము బిందుయుక్తమునగుట సమానమగుచున్నవి.

‘సమశ్శంభో భవజ్ఞివో శివశబ్దశ్శివోభవేత్ అయశబ్దస్తయోర్యోగోగీయతే శివయోగిభిః’ సమశ్శబ్దము జీవుని శివశబ్దము శివుని అయశబ్దము జీవేశ్వరుల సంయోగమును దెలుపుచున్నది.

చంద్రిజ్ఞానాగమమందు ‘ఇయం ప్రణవపూర్వాషడక్షరీత్యపి గీయతే ద్విజైరియంతు జప్తవ్యానిత్యం ప్రాణవపూర్వకాః స్త్రీ భిశ్శూద్రైశ్చ జప్తవ్యా సమంతాప్రాణవంవినా’ ప్రాణవయుతమై షడక్షరీయాని చెప్పబట్టి ప్రాణవము సర్వమంత్ర సాధారణమగుటచే యీమంత్రమునకుఁ బంచాక్షరియను సంజ్ఞయే ముఖ్యమనియు ప్రాణవమును జేర్చుకొను పక్షమున షడక్షరి యను సంజ్ఞాగౌణముగాఁ జెల్లుచుండుననియు బ్రహ్మాక్షత్రియ వైశ్యులు ప్రాణవముతోడను స్త్రీ శూద్రులు ప్రాణవరహితముగను (శివాయనమః యని) జపింప వలయుననియు గలదు.

‘సమశ్శివాయచ శివతగాయచ’ యను వేదమందుగల యీ పంచాక్షరీ మంత్రముచేతనే వేదమునకంతయు బంగరునకుఁ బరిమళ మబ్జినలుల గుణాధిక్యము గల్గినదని వైదికాచార నిర్ణయమందలి యీక్రింది శ్లోకమువలనఁ దెలియుచున్నది. పంచాక్షరీ శివపదేన విభాతి రుద్రాధ్యాయస్తయాస్ఫురతితేన చతుర్థకాండః కాండేన సర్వయజురేవ విభాతితేన ఋక్సము మధ్యమణినాచ విభాంతివేదః.

పవిత్రమగు నీమహామంత్రమునకు వామదేవుఁడు ఋషియు పంక్తిభందస్సును శివుఁడు దేవతయు ప్రాణవము బీజమును సకారము శక్తియు మకారము కీలకము మంత్రవర్ణము అయిన కరన్మాస హృదయ న్యాసాదికములగుచున్నవి.

రుద్రాధ్యాయమున 'నమస్తారాయ' యని యీమంత్రము తారకముగఁ జెప్పఁబడినది. ఇతర మంత్రసిద్ధివలన నీమంత్రము సిద్ధింపదుగాని యీమంత్రము సిద్ధించినచో నన్నిమంత్రములు ననాయాసముగా సిద్ధించును. అనంతమహిమాస్పదమై భుక్తిముక్తుల కాకరమై పరమేశ్వరతత్త్వవాచ్య వాచకమునై సాక్షాద్భివతత్త్వ మగుట కతన స్వవిద్యాప్రశంసితమగు నీమంత్రము పంచాక్షరిని బోలు మంత్రములేదను ఖ్యాతికిఁజాత్యమయినది.

'సప్తకోటి మహామంత్రకారణం' సప్తకోటి మహామంత్రములకు నీమంత్రమే మూలకారణమైయున్నది. వాయవీయ సంహితయందు ఓంకారాది షడక్షర సంపన్నంబగు నీమహామంత్రము మంత్రముల కెల్ల మేటియైనదగుట సర్వకార్యంబులకును బరమోత్తమ సాధనం బగుచున్నదనియు ప్రధానమగు నీమొదటి మంత్రము నేఱు విద్యా బీజమనియు శివునికభిధానమయిన నీమంత్రమునకు శివుఁడభిధేయఁ డయ్యెననియు శివప్రణీతంబైనదగుట ప్రమాణసిద్ధమైనదగుటకెట్టి సాదియములేదనియు సాంగవేద బులు సకలశాస్త్రంబులతో నీ మంత్రముననున్నవనియు సకల విద్యాస్థానంబులును దీనికి భాష్య మాత్రములనియు నిద్దాని జపించువారు తప్పక ముక్తులగుచురనియు పాశబద్ధండును పాశముక్తుండును యీపంచాక్షరీ మంత్రముతో న్నర్చించి జపింపగా నాస్వరూపమునే పొందుచున్నాడని శివుఁ వచించెననియు నదీక్షితునికంటె దీక్షితుండు కోటిగుణితంబగు ; బుల కర్హుఁడగుటవలన గురూపదేశమునంది దీక్షితుండై శివునాఁ చుట యపశ్యకర్తవ్యమనియు భక్తులందరీ పంచాక్షరీ మంత్ర కథికారులేయనియుఁ బ్రతీదిఁము న్నోతరశత సహస్రపరిమితిగల మును శివధ్యానపరుండై యావజ్జీవమొచ్చి నరుండు ముక్తిప ననియు పురశ్చరణయొచ్చి ప్రశీనినము నీమంత్రమును జప

చేయువాఁడు తాను సిద్ధుఁడగుటయేగాక యితరుల కిష్టార్థసిద్ధినిఁగలుగఁజేయు సమర్థుఁడగుననియు వచింపఁబడినది.

సాక్షిందమహాపురాణమునందలి బ్రహ్మాత్మరఖిఁడమునందు 'అగస్త్యరామాదిభిరాదృతత్వాదమువ్య మంత్రస్యచవై దికత్వాత్' పరస్య తత్వస్యచ వాచకత్వాన్నిమశ్శివాయేతి సదాజపధ్వం' అగస్త్యరామాదులచే నాదరింపఁబడినదగుటను వేదములయందుఁ జెప్పఁబడియుండుటను పరతత్వమునుజెప్పిడి హేతువునను 'సమశ్శివాయ' యను మంత్రమును జపముచేయుఁడని యాజ్ఞాపించుటవలన నీమంత్రమునకుగల శిష్టాదృతత్వవై దికత్వ నిత్యత్వ సర్వమంత్రశ్రేష్ఠత్వాది సంపన్నమగుస్థితి శాస్త్రసమ్మతముగ సిద్ధమగుచున్నది.

ఈమంత్రము సుప్తము పాశితము మొదలుగా మంత్రశాస్త్రాక్తదోషములగలదికాదు. ఎవ్వరికిని వైదియగునదిగాక సిద్ధముగాని సుసిద్ధముగాని సాధ్యముగాని యగును. సదాచారములేనివానికయినను గుహాపదేశమునందక జపమునేయువానికై నను యీయ త్రము నిష్ఫలముకానేరదు. సదాచార విహీనస్య పతి తస్యాం త్యజస్యవాపంచాక్షరాత్ పరంనాస్తి పరిత్యాగకతాయుగే' సదాచార రహితునికిగాని పతితునకుఁగాని యంత్యజునకుఁగాని యెట్టివానికై నను గలియుగంబునఁ బంచాక్షరీ మంత్రముకంటె రక్షకమయిన దిహికటి లేదని చంద్రజ్ఞానాగమమునఁ జెప్పఁబడినది.

మంత్రజపము వాచకము ఉపాశువు మానసికము యని మూడు విధములు. మంత్రవర్ణము లిరుల చెవిఁబడునటుల జపించుట వాచకమగును. పెదవులాడించుచు మంత్రవర్ణముల నెవ్వరికేని వినఁబడకుండాజేయుఁ జపము ఉపాశువగును. పెదవులనయినఁగదల్పక చలింపకఁజేయు జపము మానసిక జపమగును. ఇందు వాచకముగన్న ఉపాశువును ఉపాశువుగన్నమానసికము నుత్కృష్టములై యున్నవి.

“విద్యాచతుర్విధాశ్చై వీ పరావశ్యంతీ మధ్యమా నైఖరీ చేత్య
 ర్థ వర్ణపదవాక్య ప్రభేదకః। ఓ మర్థోనాదియూతం స్యాద్ధర్మస్థై
 ద్వయం త్రయం పదం భవేత్తత్తమిష్టివాక్య మిత్యభిధీమః। అక్ష
 రూనా పరావిద్యావశ్యంతీ వర్ణరూపిణీ మధ్యమా పదరూపాస్యాదైన్
 ఖరీ వాక్యరూపిణీ అర్థో మనోభవో వర్ణో దృగ్భవో వాగ్భవః పదం
 వాక్యం వపుర్ధవత్యే మమనో దృగ్వాగ్విపూఃష్యథా। లక్షణం క్రిమ
 శోజ్యేయం మనో మననలక్షణం దృగ్విలోకన చిహ్నస్యా ద్వాగ్విదో
 మాత్రోలక్షణ తాలోష్ఠ్య రసనాయోగలక్షణం వపురుచ్యతే మానసీ
 చాక్షుషీ జాప్యా వాచకీ వాపుషీ పరా వశ్యంతీ మధ్యమాచేతినై ఖరీ
 త్యుచ్యతేక్రిమాత్॥

అర్థ-వర్ణ-పద-వాక్యభేదముగల్గి పరా-వశ్యంతీ-మధ్యమా-నై
 ఖరీ యను నాల్గువిధములగు వృత్తులు పంచాక్షరీవిద్యకు జెప్పఁబడినవి.
 ఇందు, అర్థరూపమయినది ఓం అనియు (ఓమర్థః - ఓంకారమందు,
 అకారోకార మకారములు గలవు. అకారము లింగమనియు. ఉకార
 మంగమనియు మకారము సంయోగమనియు - నీహేతువుచే ఓంకార
 మునకు లింగాంగ సంయోగమనియే యర్థమనియు - పంచాక్షరీ మం
 త్రమునకును “నమఃపదంతత్థలు జీనవాచి శివః పదం తత్తరమాత్మ
 వాచి। అయేతితాదాత్మ్యపదం తదేతన్నమశ్శివామేతి జగదమత్రః”
 నమఃపదము జీవుని శివపదము పరమాత్మను - అయపదము వాటి
 సంయోగమును దెలుపుటచే ఓంకారార్థమే పంచాక్షరీ యర్థమగుచు
 న్నది) నాదీయాంతప్యాద్వర్ణః నకారాది యకారాంతము నర్ణరూపమ
 నియు- అందలి నమః, శివాయ, యను రెండు, మూడు, అక్షరములు
 గలవి పదరూపమైనవనియు - నమశ్శివాయనునది వాక్యమనియుఁ
 జెప్పఁబడుచున్నది. మనోభవమైనది అర్థమనియు - దృగ్భవమైనది
 వర్ణమనియు - వాగ్భవమైనది పదమనియు - వపుర్ధవమైనది వాక్య
 మనియు నందు మనలక్షణముగలది మనస్సనియు - విలోకనచిహ్నము

గలది దృక్పానియు - వచోమాత్రమే లక్షణముగాగలది వాక్పానియు -
తాలోష్టరసనాయోగముగలది శరీరమనియుఁజెప్పుటకతన పరావృత్తి
మానసికమును - పశ్యంతీవృత్తి చాక్షుషికమును - మధ్యమావృత్తి
వాచకియును - వైఖరీవృత్తి వాపుషియునై జపసాధనములగుచున్నవి.

“విద్యాంస్థానం స్వరం రూపం ఋషింఛందోధీదై వతః | బీజం
శక్తిం తథావాచ్యం స్మృత్వా పంచాక్షరం జపేత్” విద్యను - స్థాన
మును - స్వరమును - రూపమును - ఋషిని - ఛందమును - దైవ
తమును - బీజమును - శక్తిని - అర్థమునుస్మరించి పంచాక్షరీ మహా
మంత్రమును జపము చేయవలయును.

“జపఛాంతః పునర్ధ్యాయేత్ ధ్యానాచ్ఛాంతః పునర్జపేత్ |
జపధ్యానాభియుక్తస్యక్షీ ప్రయోగః ప్రసిద్ధతి” జపమువలన నల
సినవాఁడై ధ్యానమును జేయవలయును, ధ్యానమువలన నలసినవాఁ
డై జపము చేయవలయును. ఇట్లు జపధ్యానములతోఁ గూడినవానికి
శివయోగము శీఘ్రముగా సిద్ధించునని శివధ్యానపద్ధతయందుఁ గలదు.

శివగీతయందలి పదునెనిమిదవ యధ్యాయమున నెప్పుడు నా
యాకారమును ధ్యానింపుచు నిష్కాముఁడై ప్రాణవమునుగాసి షడ
క్షరమునుగాని యెవఁడు పఠించునో యాతఁడా దేహంబుతోడనే
మత్సయుజ్యుఁబుచ్చెందునని శ్రీరామచంద్రునకు శివుఁడుపదేశించినటుల
గలదు. కల్పభేదముచే రూపాంతరంబుగఁ బరిస్థింపబడిన యీమహా
విద్యయే సకలకర్మములనడి భవజనలకొంగు బంగారమై చిద్ధిత
మగుచున్నది.

వేదాంతలత్య పరమామృతసార మంగ్గిం
చిద్రూప దృక్ పరమశైవ రహస్యమంత్రం
జ్యోతిర్మయోజ్వల ని జనరూప మంత్రం
వందే షడక్షరి వదాశివనామ మంత్రం.

లింగము.

శ్లో॥ చైతన్యం పరిపూర్ణమేకః చలం జ్యోతిర్మయం వ్యాచకం
తత్పంచాక్షర మంత్ర మాద్యమమలం సూక్ష్మాతిసూక్ష్మంశరం
లింగం బ్రహ్మసనాతనం సుమనసాధ్యాతవ్యరూపం సదా
బాహ్యభృంతర సంస్థితం పరశివం చాణేశ్వరం భావయే॥

శ్లో॥ శాంతం పద్మాసనస్థం శశిధరమశుటం పంచవక్త్రం త్రిణేత్రం
శూలం వజ్రంచ ఖడ్గం పరిశు మభయదం దక్షభాగేనహంతం
నాగం పాశచక్రుంటాం ప్రళయహంతనహం చాలకశంవా మభాగే
నానాలంకారయక్తం స్ఫటికమణినిభం పార్వతీశం నమామి॥

శ్లో॥ ఆధారాదినమస్త చక్రనిచయే యోహం సరూపశ్చివో
నిత్యానంద గురుప్రసాదవిభవాద్భావాది సంజ్ఞోభవత్
ఆచారాదివిభేదతః పునరసావక్ష్యః గరూపో భవ
త్తస్మై శ్రీ గురుమూర్తయే గిరిసుతాభరేనమస్కర్మహే॥

సృష్టిసీతీ లయతిరోధానానుగ్రహములను పంచకృత్వములు
శివుని కార్యములుగ సిద్ధేశ్వరబడినవి ఆ మహనీయుడు జీవుల
సహగ్రహించు నిమిత్తము సకల నిష్కళుడై ప్రకాశింపుచున్నాడూ
శైవసిద్ధాంతముందు బరమేశ్వరునకు సగుణ సిద్ధాంతరూప మంగీకృత
మైయున్నది. ఈవిషయమే శైవలోకపరిపత్తునందు 'తమాదినుధ్యాంత
విహీనమేకం విభుంచిదానంద మపమద్భుతం ఉమాసహాయం
గరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలం ప్రశాంతం' ఇటులబరమే
శ్వరుడు నావయవ నిరవయవ రూపుడుగ వర్ణించబడుచున్నాడు.
'యోగినాంచ యతనాంచ జ్ఞానినాం మాత్రిణాం తథా ధ్యాన
పూజానిమిత్తాయ సకలం నిష్కళం భవేత్' శివయోగులకును జ్ఞాను
లకును మాత్రికాదులకు ధ్యానపూజాదుల కనుకూలముగ నుండు

నటుల శివుడు సకల నిష్కల స్వరూపము ధరించునని వాతూలాగ మయునంగలదు. మఱియునందే 'అదృశ్యే భావనానాస్తి దృశ్యమేత ద్విసశ్యతి దృశ్యాదృశ్యస్వభావంచ సారూప్య స్యావలోకనాత్ | అస్తి నాస్తి ద్వయాతీత మస్తి నాస్తి సమన్వితం సర్వజ్ఞం సర్వరహితం తత్పదంవిద్ధి' అదృశ్యమందు భావనయేలేదు. అదిదృశ్యమునందే కలదు. దృశ్యమంతయు నశించునది. సారూప్యము నవలోకింపు చున్న దృశ్యాదృశ్యభావనకలుగును.

ఈయర్థమే హంసోపనిషత్తునందును 'అరూపే భావనానాస్తి యదృశ్యం తద్విసవ్యతి | అదృశ్య దృశ్యరూపత్వే తథాసేవాం సదా భ్యసేత్' అని వివరింపఁబడియున్నది అస్తి నాస్తియను మాటల కందరానిదియు అస్తి నాస్తియను వానితోగూడినదియునగు స్థానమునే సర్వవస్తురహితమును సర్వజ్ఞమయినదానిగాఁ దెలిసికొనుము. అని ర్వాచ్యమును స్వలీలానంద హేతువునగు నదియే నాస్వరూపమనియు పఞ్చుఖునకు శివుడుపదేశించెను.

'బిందుమధ్యగతోనాదః నాదమధ్యేతుమూర్తయః మూర్తి మధ్యగతం తత్త్వం తత్త్వమధ్యగతశ్శీనః' బిందు మధ్యమునంది నాద మును నాదమధ్యమునంది మూర్తులును మూర్తి మధ్యమునంది తత్త్వ మును తత్త్వమధ్యమునంది శివుడుండఁగానియు 'తత్త్వరూపమిదం లింగం సర్వతత్త్వాయ లింగం | లింగేన జాయతే సర్వం జగన్ధాగర జంగమం' సర్వతత్త్వములను నిలఁచుమయినది లింగస్వరూపము. లింగమునుండి చరాచరములన్నియు జనింపుచున్నవని చెప్పఁబడియున్నది.

'సర్వంలింగే విజానీయాత్ లింగం సర్వత్రసంస్థితం | సర్వతీర్థాని లోకస్య ధ్వయజ్ఞ ఫలానిచ యథాచర్యైశ్చ వాయ్వోఽపి చ ద్రా దిత్యా జాత్ర్యైః ఏతేషా ముదయాంతేచ ఆదిశేల్లింగ మద్వయం | నిత్యః పూర్ణోపరానందో లక్ష్మ్యలక్షణవర్జితః సర్వాధిష్ఠాన సైతత్త్వ ల్లింగ మిత్యవధారయేత్' భూతపంచకమునకుఁ గారణమై మద్వి

తీయమై తెలియు లింగమునందే సర్వయజ్ఞ శ్రీర్ష ఫలములుగలవు. సదాసందమై పూర్ణమై లక్ష్మ్యలక్షణరహితమై యన్నిటి కధిష్ఠానమై ప్రకాశించునది లింగమేయని కూర్మపురాణము వాకొనుచున్నది.

సూతసంహితయందు 'శివుడే లింగమని వచింపబడినది. 'లీయతే గమ్యతే యత్రయే సర్వం చరాచరం తల్లింగం' చరాచరాత్మకమగు సర్వము నెందు తోచుచున్నదో యెందఱగుచున్నదో యదియే లింగమని లింగపురాణమున వచింపబడినది. 'పరబ్రహ్మభిదంలింగం' 'లింగేతి బ్రహ్మమాఖ్యాతం' మొదలగు వాక్యములు లింగమే పరబ్రహ్మమని నిర్ణయింపుచున్నవి. 'పరశివే లింగస్వరూపే లింగరూపాంబికావతిః' యను శంకరసంహితావచనములు శివుడే లింగమనియు నాతడే పరబ్రహ్మమనియు వ్యవహరించినవి.

శివతత్త్వస్పృహవిధియందు జ్ఞానామయమును తేజోవంతము నగు లింగ మెద్దిగలదో కల్పాంతమున దేవతలందఱు నడులయమందుదురు. తిరిగి సృష్ట్యాదియందు నాస్థానమునుండియే బ్రహ్మాది సమస్తంబును బయలు వెడలుచుండుననియుఁ దెలుపబడినది. ఇట్లు గుట శివలింగమే సర్వమునకును గారణమైనదని యేర్పడుచున్నది.

'వీతమంబామయం సర్వం శివలింగంచ చిన్మయం' వీతము శక్తి మనుము లింగమేచిన్మయమని విద్యేశ్వరసంహితయందుఁగలదు. చంద్రజ్ఞాన శివాగమమున 'నిష్కళం నిష్క్రియం శాంతం నిరవద్యం నిరంజనం నాన్యః పశ్యతి మద్విశ్వం సశ్చతోతి తదన్యథా నాన్యస్య జానాతితథా తన్మహాలింగముచ్యతే' నిష్కళంబును నిష్క్రియంబును నిస్సంగంబునునై మనోవాక్కాయ కర్మముల కతీతమై యే శివతత్త్వముగఁదో, యదియే మహాలింగమనియు 'ప్రత్యస్తమితభేదం యత్సత్తామాత్రమగోచరం వచనామాత్మసంవేద్యం తన్మహాలింగ ముచ్యతే' భేదరహితమై సత్తామాత్రమై వాక్కులకుగక యాత్మ సంవేద్యమయిన ఆత్మరస్యమే మహాలింగమని చెప్పబడినది.

For REFERENCE ONLY

లింగార్చనము :—

‘లింగమధ్యే జగత్సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం లింగ బాహ్యత్వరంనాస్తి తస్మాల్లింగం పృథ్వాజయేత్’ చరాచరమునగు సమస్తమును లింగమందుగలదు. లింగమునకంటె బరమగునదెదియునులేదు ఈకారణమున లింగమును బూజింపవలయును. కూర్మ పురాణమున “లింగారాధనాత్పుణ్యం త్రిషులోకేషుచావరం” లింగారాధనము కంటె బుణ్యకర్మ మింకొకటిలేదని చెప్పబడినది. శృతియు ‘తవశ్రియేమదతోమర్జయంత రుద్రోన్మత్తే జనిమచారుచిత్రం’ ఓ రుద్రోఁడా! చిరమును సుందరమును జిత్రమునగుచిత్రమనగారత్నాదిమయుము లింగమేదిగలదో, దేవతలైశ్వర్యమునకై దానిని బూజింపుచున్నారని వక్కాణింపబడినది.

‘పత్రం పుష్పం ఫలఃతోయం యశ్శివాయ నివేదయేత్ సర్వపాపనిర్మూలశ్శివలోకే మసీయతే’ ఎవడు పత్రమునుగాని పుష్పమునుగాని ఫలమునుగాని యుదకమునుగాని శివునికొఱకు నివేదింపుచున్నాడో యాతఁడు సర్వపాప వినిర్మూలఁడై శివలోకమున బొందుచున్నాడని బ్రహ్మసూత్రమునఁగలదు.

సౌరసంహితయందు ‘సర్వాన్ దేవాన్ పరిత్యజ్యయత్సంచాస్యమీశ్వరం’ దేవతలందరిని విడిచి సద్యోజాతాది పంచముఖుడగు నీశ్వరుని బూజింపుమని చెప్పబడియున్నది. బోధాయనుని ‘అథతో మహాదేవస్యాహరహస్ససర్వావిధి వ్యాఖ్యాన్యమః’ యను వచనము శివపూజా నిత్యత్వమును విధింపుచున్నది. శివతత్త్వసుధానిధియందు ‘బ్రహ్మవిష్ణు మహేంద్రాశ్చ లోకపాలాచ దేవతాః విద్యాధరో గుహ్యాకాశ్చ గంధర్వాశ్చాపికిన్నరాః రాక్షసాదాసనాః దైత్యాః వశిష్టాద్యామహర్షయః లింగార్చనం పృథగ్విధి సదాకాలం’ బ్రహ్మవిష్ణు మహేంద్రులును దైత్యములును వశిష్టాది మహర్షులును లింగమును సర్వింపుచుండిరియు బ్రహ్మజ్ఞానమున

శ్రీకృష్ణ దేవరాయాంధ్ర బాషానిలయము

సుల్తాన్‌జార్, హైదరాబాద్. 1.

‘నిత్యం త్రిసంధ్యం శివలింగమభ్యర్చ్యం’ త్రిసంధ్యలయందును నిత్యము శివలింగమును సర్పింపుమరియుఁ దెలియఁచేయఁబడుచున్నది. ‘లింగా ర్చనాత్పరోధర్మో నాస్తి నాస్తి మహీతతే’ లి గార్చనముకంటె నుత్కృష్టముగు ధర్మములేదని స్కాందము ఘంటాఘోషముగఁజెప్పుచున్నది.

‘సర్వదేవమయం లింగం తస్మిన్నాత్మోచ్చినస్వయం | అనుగృహీయలోకానాం తస్మాల్లింగం ప్రపూజయేత్’ లింగము సర్వదేవాత్మకమనినది. అట్టిలింగమునందుఁ బరమేశ్వరుఁడు లోకానుగృహమునకై వసించియున్నాఁడు కావున శివలింగమును బూజింపవలయునని శై వాగమిములయందుఁగలదు.

సూతసంహితయందు ‘అసారస. సారవనాంతరాళే త్రితాప ఘర్మే భృమితోజసస్య శివార్చనాకల్ప లతాపురస్తాత్సంసారసంతాప హరీ నచాన్యే’ సంసారకాననమునఁ దాపత్రీయమును వేసనియందుఁ బరిభ్రమించుచానికి శివారాధనము కల్పలత సంతాపహరమున దని పరమేశ్వరారాధనమే మోక్షమునకు మార్గమని వచింపఁబడినది.

‘బ్రహ్మణస్సృష్టికర్తృత్వం విష్ణోరానవమర్దనం ఇంద్రస్య స్వర్గ రాజ్యంచ శివపూజావిధేః ఫలం” బ్రహ్మకు సృష్టించు శక్తియును విష్ణువునకు దానవహరణ సామర్థ్యమును యుదురైనకు స్వర్గ వాసమును శివపూజాఫలములుగ శివతత్త్వ సుధానిధియందుఁగలదు. మరియు నందే ‘యస్తుపూజయతే నిత్యం లింగం త్రిభువనేశ్వరం ససర్వమోక్ష రాజ్యస్య క్షీణంభవతి భాజనం సకృదభ్యర్చితే లింగే గర్భజన్మవిద్యతే సదా సమర్పయేద్యస్తు సయాతిపరమాం గతిం యేవాం ఛతి మహాభోగన్ మోక్షంవాత్రిదళాలయం తేర్చయంతు సదాభక్త్యా శివస్య చరణాంబుజః’ భువనేశ్వరుఁడగు లింగము నెవరు పూజింపుచున్నారో, వారు మోక్షభాజనలగుచున్నారు. లింగము నొక్కమారు పూజించినచో గర్భవరకములేదు. ఎల్లప్పుడు శివలింగము సభ్యర్చింపురాతిఁ దుత్తమ పదప్రస్తుండగుటకు సందేహమేమి?

ఎనడు భోగమోక్షాదు లభ్యర్థింతురో, వారెల్లరు శివారాధనమే చేయవలయునని విశేషీకరింపఁబడియున్నది.

ధ్యానార్హావయవయుతమగు మూర్తియొక్క యవయవముల ధ్యానించుటకంటె నవయవరహితమగు మూర్తిని ధ్యానించుటయే ధ్యానసిద్ధి కెక్కుడు సాధనమైయున్నది. అట్లే లింగమునందు నీశా నావయవధ్యానము విశేషమగునున్నది. శివపూజా విధానము లగు ననంతవచనములు శాస్త్రములందు వ్యవహితములై యున్నవి.

మహాభారత ద్రోణసర్వమున 'జన్మకర్మ తపోయోగాస్తయో స్తవచ పుష్కలాః! తాభ్యాం లింగార్చితో దేవస్త్వయార్చాయాం యుగేయుగే' జన్మకర్మమును తపోయోగములును మీకందఱకుఁ బుష్కలముగా నున్నను నీచేతఁ బ్రతిమార్చనము జరుపబడినది. ఆకారణమున లింగారాధనపరులగు కృష్ణార్జునులకు జయమును నీకప జయమును బ్రాప్తించెనను యశ్వత్థామనుగురించి వచింపఁబడిన వాక్యము లింగార్చనాశ్రేష్ఠత్వమును దెలుపుచున్నది. మఱియు నందే 'యత్పుణ్యం ప్రతిమార్చాయాం యుగకోటిశ్చైతైరపి తత్పుణ్యం లభతేదేవి లింగేతు ఘటికార్ధకే' కోటియుగంబులయందలి ప్రతి మార్చనపుణ్యమును ఘటికార్ధమునందలి లింగపూజనమును సమాన ఫలప్రదములని చెప్పఁబడినది.

శివపురాణమున నీపు విశ్వరూపుడవని శృతి బలికినది. సర్వము నీవైయున్న నిన్ను మేమేరూపమునఁ బూజింపవలయునని దేవతలు ప్రశ్నింపగా శివుణ్ణిటు లానతియొసంగెను. 'యస్యాంక స్యాంచవామూర్తౌ పూజితోవ్యహమాదరాత్ ప్రసన్నోవాంఛితః దద్మి యస్యకస్యాపివాసురాః కింతులింగార్చకానాంతు శీఘ్రమేవస్వ భీష్టదః లింగమూర్తౌ సదాకాలం వినామంత్రాదిసత్క్రియాః ప్రసన్నోనివసామ్యేవ భక్తి భాజాం విముక్తయే' దేవతలారా! నన్నెట్లు పూజించిన ననుగ్రహించి భక్తవాంఛితముల నొసంగుదుందును.

భక్తుల దరింపఁజేయనెంచి మంత్రసంస్కారాదుల యవసరమేలేక లింగమునందనవరతమేను వసించి, లింగమును బూజించెడి భక్తుల కోరికల వచిరకాలములోనే యొసంగుదునని చెప్పినటులఁగలదు. ఇట్లు చెప్పుటవలన శివుని లింగమునందే పూజింపవలయుననియు నయ్యది శివారాధన కార్యంబుల నుత్కృష్టమయినదనియు నేర్పడుచున్నది.

చంద్రిజ్ఞానాగమమున 'లింగే సుపూజనాధ్యానాచ్ఛంభుస్సమ్యక్ ప్రసీదతి ధ్యాయతే పూజతే చైవలింగే సన్నిహితశ్శివః' లింగమునందు శివునిఁబూజించినను ధ్యానించినను సద్దేవుఁడు శేషుఁ ప్రసన్నుఁడగుఁ గావున లింగమున నెల్లప్పుడు సన్నిహితుఁడై యుండి శివుఁడు పూజింపఁబడి ధ్యానముచేయఁబడుచున్నాఁడని గలదు.

ఋతం సత్యం పరంబ్రహ్మసచ్చిదానంద లక్షణం అన్య స్సవరమం బ్రహ్మ తదతోధ్యేయమాస్తి కైః' సచ్చిదానందాత్మక మగు శివతత్త్వమే పరబ్రహ్మమగుటయు నయ్యదియే లింగమగుటయు నయినందున నాతత్త్వమునే యాప్తి కులు ధ్యానముచేయవలయును. అతస్సర్వం పరిత్యజ్య.....తధ్యాన పరమోభవేత్. ఈకారణముచే మహాలింగమునందే యాసక్తిగలిగి ధ్యానపూజా నిష్ఠుఁడు గావలయుననియును గలదు. ఇంతయేల విద్యారూపంధనం సౌఖ్యం సత్కులం రోగనాశతా స్వర్గో రాజ్యంచ మోక్షశ్చ శివపూజావిధేః ఫలం' సమస్తసౌఖ్యప్రాప్తికిని మోక్షావాప్తికిని శివలింగార్చనమే మూలమని తెల్లమగుచున్నది.

అవ్యక్తమును విశ్వమునకంతయు మూలకారణమును మూల ప్రకృతికాశ్రయ స్థానమును నగు నదియే లింగమనందగు. లింగము నుండియే శుద్ధ అశుద్ధ శుద్ధాశుద్ధములను భేదముచే చరాచర జగ మంతయు యుద్భవించుచున్నది. ఇంద్రియంబులు బంచభూతంబులతో గూడ నందే యుత్పన్నంబులై లయంబునందుచున్నవి కావున మహా

చేవునకు లింగత్వము సిద్ధంబయ్యెను లింగాధిష్టితుడగు నామహనీయు నకు లింగమే స్వరూపముగనున్నది కావున లింగమునందే మహాదేవు నర్చింపవలయును లింగవేదియే పరమేశ్వరియు లింగమే శివుండు నగు చున్నారు స్వభావ విశుద్ధమూర్తులగు వారి యుపచారార్థమై లింగ దేహము కల్పితమయ్యెను లింగవేదియే పరమాత్ముండగు శివుని శక్తి స్వరూపిణి అయ్యదియే శివాజ్ఞారూపిణియగునని శివపురాణమున కలదు.

లింగధారియగు ద్విజుండు 'ఏకకాలం ద్వికాలంవా త్రికాలం నిత్యమేవనా! లింగధారీ సదాశుద్ధో నిజలింగం మనోహరం! అర్చయే ద్దంధ పుష్పా ద్వైఃకరవీరే సమాశ్రితః! బాహ్యావీతార్చనాదేవ కర వీతార్చనం వరం' యేకకాలమందుఁగాని - రెండుకాలములయందుఁ గాని - మూడుకాలములయందుఁగాని - నిత్యముగాని కరవీరస్థ లింగ మును గంధపుష్పాదులచే బూజింపవలయును. బాహ్యావీతార్చనకంటె కరవీతార్చనయే శ్రేష్ఠమయినదని చెప్పఁబడుచున్నది.

'అరుద్రః పూజయన్ రుద్రం సపూజాఫలభాగ్భవేత్! రుద్రో భూత్వా యజేద్రుద్రం నారుద్రో రుద్రమర్చయేత్॥' సాధకుండు రుద్రుండుకాకుండా రుద్రునిఁ బూజించి ఫలమును బొందుటలేదు. తాను రుద్రుడై రుద్రునిఁ బూజింపవలయును. రుద్రుండు కాకుం డా రుద్రునిఁ బూజింపఁగూడదు. కావుననే గురుండు లింగప్రాణ ముల మైక్యతను చెలిసి మలత్ప్రయ నివృత్తి యిఁ గావించి 'షడధ్వశో' ధనాదులచేతను భస్మ రుద్రాక్ష లింగధారణాదికములచేతను బరిశు ద్ధునిజేసి పంచాక్షరీ మంత్రోపదేశము గావించి - యేకపంచాశద్ధ్వ శ్చ స్థిత యేకపంచాశద్ధ్వర్ణ యేకపంచాశదుద్ర గణసహిత యాధారాది షట్చక్ర శోధన మార్గము చెలిపి సర్వాంగలింగ సాహిత్య వివేకునిం జేయుటద్వారా శివోహమసు నిర్మలబిత్తము గలవానినిగా శిష్యునొన ర్చి యాతని శరీరమును రుద్రమయము చేయుచున్నాఁడు.

ధారణః। కృత్వా భక్త్యానుపూతాత్మా తతోమహేశ్వరస్థలే। షడక్షరం పరం మంత్రమనుష్ఠేయాచ్చ నిష్ఠయా। ప్రసాదిస్థలమాలోక్య లింగం హస్తేవధానతః। ప్రాణలింగస్థలే పూజాం నిధాయస్వానుభూతి తః। తతశ్శివార్పణంకృత్వా స్వానందాచ్చరణస్థలే। ఐక్యస్థలే ప్రసాదో ప భోగ తృప్తి మవాప్యచ। ఏవం సమరశభావాత్ షడంగస్థలయోగ తః। షట్సుకాలేషు సంపూజ్యం త్రిసంధ్య మథవాపునః। ఇష్టలింగం మహేశస్య సర్వానిష్ఠ విమూదనం॥' భక్తస్థలమునందు - భక్తియుక్తుడై, భూతిరుదాక్షిణధారణ చేసుకొని, మహేశ్వర స్థలమునందు - షడక్షర మంత్రమును నిష్ఠచే జపించుచు, ప్రసాదిస్థలమున - హస్త మందలి లింగమును దళావధానవిధిచే నిరీక్షింపుచు, (లింగరీక్షణ మందు దృక్పటుత్వ - దృగ్విన్యాస - దృగ్విలీనత్వ - దృక్స్పృతిస్యమను నీనాలుగు ప్రధమవధానమగును. దృక్పూజ రెండవదగు దృగవధానమగును. త్వగ్వాప్తి మూడవదియగు. స్తుతి నాల్గవయవధాన మగు. మనోవాప్తి యైదవదగుయవధానమయ్యె. సానురాగ మనో ర్చన మారవది. గణప్రణామ మేడవ యవధానమగును. గణస్తుతి యష్టమంబయ్యె. గణలీలానంద మగ్నత నవమంబును. లింగనిమగ్నత పదియవదగు నవధానమునై దళావధానములని ప్రసిద్ధంబులయ్యె) ప్రాణలింగస్థలమునందు - బూజనొనరించి - శరణస్థలమునందు - అర్పణగావించి, యైక్యస్థలమునందు - ప్రసాదోపభోగతృప్తిని బొంది షట్స్థలసంబంధ సమరస్యముతో ననిష్ఠపరిహారకమగు నిష్ఠలింగమును. ఆరుకాలములయందుఁగాని మూడుకాలములయందుఁగాని పూజింపవలయును.

ద లా వ థా న ము లు.

మః ప్రాణసంభృతమై దృష్టి యిష్టలింగమునకు లగ్న మగుటయు దృష్టియను గోడగుండు లింగరూపము చిత్రించుచు

నటుల భావించుటచే దృష్టి లింగభావమునందుటయు బంగారము ప్రతిమరూపముగ చేయబడి ప్రతిమయైనటుల దృష్టి లింగాకారము నొందుటయు దృక్పటుత్వమగును.

గణేశ్వరునింబోలె తంబురతీగెలంబోలు చూపులతో శివుని జూచుచుంటయు దేవతలు చూచునటుల రెప్పవాల్చకయు లింగ వికారశూన్యముగ భృంగీశ్వరుడు చూచునట్లును నందీశ్వరుడు చూచునట్లు వినాభావసంబంధముగను లింగమును జూచుచుంటయే దృగ్విన్యాసమగును.

గురుమంత్రము శిష్యుని కర్ణసీమయందు నందునటుల హస్తమునందున్న యిష్టలింగమున సాధకుని దృష్టిలయింపవలయును కేదాంతములు శివుని ధరించునట్లును లతలు కల్పవృక్షమును జుట్టుకొను నట్లును భాగము లత్యమునందు నాటునట్లును పుత్రులు తండ్రిని కొగలించుకొనునట్లును త్రాళ్లు మత్తగజమును బంధించునట్లును బోయనివల మృగముల బంధించునట్లును భార్య భర్తను కొగలించుకొనునటులను శిల్పిపట్టిన సూత్రము శిల్పమునుగూడినట్లును గంధ క్రొవ్యముల సువాసన శరీరమునకుం బట్టినట్లును నదులు సముద్రమునలయించునట్లును తప్తలోహమున నీరమింకునటుల తనదృష్టి శివునందు లీనమగుట దృగ్విలీనతయనంబడును.

దృష్టి సత్త్వాంతమునందకయు నీరుగోలకయు లింగమామిది నుండి ఉపనికయు కూరభావములేకయు మాంధ్యములేకయు స్థిర ముగానుండుట ౮ స్థిరత్వమగుచున్నది. ఈనాల్గును ప్రధమావధాన మగుచున్నవి.

శివు జూచుకొలది యానందము నొందుచుండుట దృక్పూజ యగును ఇందు లింగమునకు దృష్టియే స్నానోపకరణంబును, గంధాక్షతరూపంబును, పుష్పరూపంబును, ధూపరూపంబును, నీరాజన రూపంబును, నైవేద్యరూపంబును, తాంబూలరూపంబును, పుష్పాం

జలిరూపమును నను ననిమిది విధములగు దృష్టితో నొనర్చెడి లింగార్చనము రెండవదగు దృగవధానముగను.

దరిమ్రీడు పెన్నిధిగాంచి గ్రహించునట్లును ఆడయేనుగు మదపుటేనుంగును స్పృశించునట్లును శారీదేవీ లీలాకమలమును గ్రహించునట్లును పతివ్రత స్త్రీయునిగాత్రమును నేవించునట్లును సాధకుడు తన చేతియందలి లింగమును స్పృశించి స్వర్ణముఖము నందుచుండుట మూడవదియగు త్వగనభాసత్రయమందలి త్వగవ్యాప్తియను నవధానమాయెను.

వేదోపనిషత్సంత్రములచేతను, పురాణోక్తులచేతను శివుని స్తోత్రముచేయుట నాల్గవయవధానమై స్తుతిరూపముగచున్నది. అగ్నియందు వెన్నపోలికయు దీపమునందు కర్పూరమునలెను నీటియందు పుబగిదియు సాగరమున వడగల్గకరుగునటుల తన శరీరమింద్రియములతో లింగమునందులయించినటుల భావించుట మనోవ్యాప్తియను నై దవయవధానము.

ఆనందబ్రాహ్మములె స్నానంబును, కన్నీటిబొట్టుతుడుచుటయు. ఆసక్తియెగంధమును - రోమాంచమే పుష్పమాలికయు - తత్వసంపదయె విభూతియు - సద్వాసనయె ధూపంబును - జ్ఞానాంశువులె దీపజాలంబును. పాణిమే నైవేద్యంబును - అతీంద్రియత్వమే తాంబూలమును స్తోత్రము మంత్రపుష్పంబును నీవిధముగ సాధకునిచిత్తమే సకలోపచారరూపము నొందవలయును. చిత్తము స్నానోపచారమందు జలధారారూపకముగను, పూజయందు సుగంధపుష్పరూపమును, గంధోపచారమందు గంధరూపముగను, ధూపోపచారమందు ధూపద్రవ్యంబుగను, హారతులనిడునెడ తద్రూపమును, నైవేద్యదానంబున భక్ష్య భోజ్యాది రూపత నొందవలయు - నిదియారవదగు సానురాగమనోర్చనము.

రుద్రగణములను లింగమునందుగాంచిరుద్రానువాక్యములతో వారిని నమస్కరించుచుంట నేడవదియగు గణప్రణామమగును. అట్టి రుద్రగణంబుల రుద్రసూక్తంబుల స్తుతింపుటయే యెవమిదవదియగు గణస్తుతియగును.

ఎవ్వారికృత్యంబులు పరమేశ్వరునకే యాశ్చర్యమును కల్పించునో నట్టి ప్రాముఖ్య లీలాసముద్భవన సాధకుడు మునింగి ఆనంద మొందుట గణలీలానందనిమగ్నతయను నవమావధానమగుచున్నది.

శాహ్మభ్యంతరములదృఙ్మనంబులచే లింగమెల్లపుడు లగ్న మైయున్నందున సర్వకాల సర్వావస్థలందును లింగేతరము నెఱుంగ కుంటయే వదియందగు నవధానమై లింగనిమగ్నతయన ప్రసిద్ధమై దనరి అణిమాద్యప్రసిద్ధిదములును ముక్తిదములగుచున్నవి

శాఖవీయ సూత్రగ్రాంతమై పట్టలూతృకమగు శివపూజా విధానము కారణాగమమున మహాపూజ - గురుపూజ - లఘుపూజ. అవసరపూజయను భేదములచే నాల్గు విధములుగఁ జెప్పఁబడినది. ఉత్తముఁడు మహాపూజను, మధ్యముఁడు గురుపూజను, అశేక్తుఁడు లఘుపూజను జేయవలయును. భోజనార్హములయిన మధ్యాహ్న సాయంకాలములయందే యీపూజలు చేయవలయును. భోజనమున కయోగ్యములగు ప్రాతఃకాలాదులయందు - అవసరార్హము చేయ వలయును.

వేదమండధికారములేవి స్త్రీలు మున్నగువారు తాంత్రిక విధానముతోటి శివపూజ నాచరింపవలయును. 'ఆచారలింగ ముఖా యనమః' యని మొదలుగా నివేదన చేయవలయును.

'జాతకే మృతకేవాపి సత్యాజ్యం శివపూజనం' జాతాశౌచ మృతాశౌచములయందును శివపూజ నిడువరాదు. లింగమునందు లా బుద్ధియు - ప్రసాదంబున పదార్థచింతయు - తీర్థంబున జలప్రభం

తిమః నెవనికే గలుగుచున్నదో యతఁడు బ్రహ్మహత్యాది పాపములకు గురియగుచున్నాడని శంకర సంహితయందుఁ గలదు.

వట్ఖలపూజ:- సర్వమునకు మూలకారణమయిన పరబ్రహ్మ మగునే మహాలింగముగలదో, శైవశాస్త్రునిదులా పరశివుని వట్ఖల పరబ్రహ్మశ్వరునిగ - నాచారాది భావలింగ పర్యంతమయిన నవలింగస్వరూపునిగను సర్వలింగాంతర్గతయఖండలింగ స్వరూపునిగను గీర్తించి యుపాసించి కృతకృత్యులగుచున్నారు. 'ఏకవవ పరంబ్రహ్మ సచ్చిదానందలక్షణః! శివ తత్త్వం శివాచార్యాః స్థలమి త్యా హు రా ద రా త్!' ఒక్కఁడై సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడై పరతత్త్వంబైన శివుని శైవాచార్యులు స్థలమని వ్యవహరించిరి. 'స్థలం నామపరం తత్త్వం శివ రుద్రాది సంజ్ఞికం' శివరుద్రాది సంజ్ఞకమే స్థలనామకమైయున్నది. ఉపాసోపాస్యధర్మములచే నాస్థలమే లింగస్థలమనియు - సంగస్థలమనియు రెండువిధములుగ నయ్యెను. 'లింగస్థలముపాస్యంస్యాదంగస్థలముపాసకః' లింగస్థలముపాస్యమును - అంగస్థల - ముపాసకము నయ్యెను. 'లింగస్థలం శివస్సాత్మాత్ జీవత్త్వంగస్థలం భవేత్' లింగస్థలము శివుఁడనియు - సంగస్థలము జీవుఁడనియు లింగాంగస్థలైక్యమే శివజీవైక్యమనియు నిర్దేశింపఁబడినది. లింగస్థలములు నివృత్తి భావంబులును - అంగస్థలములు వృత్తి భావంబులునై యున్నవి అంగస్థలమును జీవుని ననుగ్రహించు నిమిత్తమే లింగస్థలము - ఇష్ట - ప్రాణ-భావములను మూడు రూపములుగ విభజింపఁబడియెను. అందు - ఇష్టలింగము స్థూలమును - ప్రాణలింగము సూక్ష్మమును - భావలింగము కారణమునై యిట్లే క్రమముగా దేహ - ప్రాణ - ఆత్మికములు బిందు - నాదకళాత్మికముగను - తత్త్వమసియను బదార్థరూపముగను - సత్ - చిత్ - ఆనందాత్మకముగను నయ్యెను.

‘నిష్కళం భావలింగస్యాత్ భావగ్రాహ్యం పరాత్మకం
ప్రాణలింగం మనోగ్రాహ్యం భవేత్సకలనిష్కళం సకలం దృక్కళా
గ్రాహ్యమిష్టలింగం ప్రకీర్తితం’ నిష్కళమగు భావలింగము భావము
చేతను - సకలనిష్కళమగు ప్రాణలింగము మనస్సుచేతను - కళా
యతమగు ఇష్టలింగము దృక్కుచేతను నెరుంగఁదగినది. ఇష్టలింగ
మును బూజింపుచుఁ బ్రాణలింగమును ధ్యానింపుచు భావలింగమును
భావింపునాతఁడు మృత్యుపాశముల భేదించి ముక్తుఁడగుచువ్వాడు.

‘భావాదిలింగతితయం ద్వివిధం ద్వివిధం భవేత్ భావలింగం
మహాలింగ ప్రాసాదాభిఖ్యకం భవేత్ ప్రాణలింగంచ సచర
శివలింగద్వయం భవేత్ ఇష్టంతుగురులింగాభ్య మాచారాభ్యం
ద్వయం భవేత్’ భావప్రాణేష్టములను మూడులింగములలో భావ
లింగము మహాలింగ ప్రసాదలింగములుగను - ప్రాణలింగము శివ
లింగ చరలింగములుగను - ఇష్టలింగ మాచారిలింగ గురులింగములు
గను విభక్తములై యారువిధములై పట్టనలసంజ్ఞనందుచు - ఆచార
లింగ - గురులింగ - శివలింగ - చరలింగ - ప్రసాదలింగ - మహా
లింగములయ్యెను.

అంగస్థలమును నిట్లే క్రమముగ త్యాగ యోగ భోగాత్మికమునై
స్థూల సూక్ష్మకూరణరూపముగను - విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞనామకమునై
జాగ్రత్స్వప్న సుషిప్త్యవస్థలంగూఁచి వరుసగ నొక్కొక్కటి రెండు
స్థలంబులయ్యెను. అందు త్యాగాంగము భక్త మాహేశ్వర స్థలంబులు
గను - భోగాంగము ప్రసాద ప్రాణలింగి స్థలంబులుగను - యోగాం
గము - శరణ - యైక్యస్థలంబులుగనై భక్త - మాహేశ్వర - ప్రాణ
లింగ - ప్రసాదశరణ - యైక్యస్థలంబులని యారు విధంబులయ్యెను.

శివునితోసహ భోగంబులనుండుటచే భోగాంగమనియు - శివ
యోగ సుఖంబున నుండుటచే యోగాంగమనియు - సంసారభ్రాంతి
వీడుటచే త్యాగాంగమనియు నంగస్థలమువ్యవహరింపఁబడుచున్నది.

గ్రంథాంతరమున భక్తాదిషట్ఫల నిర్వచనసందర్భమున నియమములతో గూడి యాననస్థిత్యముకలవాడు భక్తుడును . చరాచరలయస్థానమై యొప్పెడి లింగమును నాకాశసంజ్ఞకముగ నెరుగువాడు మాహేశ్వరుడనియు - ఆయాకాశంబున బ్రాణమెవనికి విలీనమైయుండునో యాతడు ప్రాణలింగియనియు ప్రత్యాహారముతో గూడినవాడు ప్రసాదియనియు - భ్యానధారణములతో గూడినవాడు శరణుడనియు - శివోహమను భావమున సమాధి నిమగ్నుడగువాడు లింగైక్యుడనియు వచింపబడియెను అష్టాంగయోగముల్లు పట్టలుడై భూజలాగ్ని వాయ్వాకాశ ఆత్మంగములగు ఆధారస్వాధిష్ఠాన మణి పూరక అనాహతవిశుద్ధ ఆగ్నేయ చక్రంబుల ఆచారాది షట్లింగోపాసకుడై మహాలింగాంగ సంధాన చతురుడగు ప్రాణలింగియందు సహజములై యున్నవి.

మహాలింగమెట్లుల రెండువిధములగు స్థలములుగ విభక్తమయ్యెనో - యందలి శక్తియు లింగస్థలమునఁ గళారూపముగ - అంగస్థలమున భక్తిరూపకముగ రెండువిధములయ్యెను. లింగాంగస్థలముల రెండును నాశక్తియు భక్తియు నారారు విధములయినవి. లింగస్థలంబునందలి శక్తి - చిచ్ఛక్తి - పరాశక్తి - ఆదిశక్తి - ఇచ్ఛాశక్తి - జ్ఞానశక్తి - క్రియాశక్తియను శక్తులరూపముగను - అంగస్థలంబునందలి భక్తి సద్భక్తి నైష్ఠికీభక్తి అవధానభక్తి - అనుభవభక్తి - ఆనందభక్తి - సమరస భక్తులను భక్తిరూపకములుగనుండి యుపాసనావిధానములై లింగాంగసంయోగ సాధనములయినవి.

ఉపాస్యోపాసక - పూజ్యపూజక - సాధ్యసాధక - గురుశిష్య - శివాత్మానములయిన పూర్వోక్త లింగాంగములలో గురూపదిష్టవశమున త్యాగాంగమున - మలింగమున, యోగాంగమున - ప్రాణలింగమును, భోగాంగమున బావలింగమును మనోహృదయంబుల మహాలింగమును, శ్రోత్రనాసికాదియములఁ బ్రసాదలింగమును,

దృక్పాణేంద్రియములఁ జరలింగమును, దృక్పాదేంద్రియముల శివ
లింగమును - జిహ్వోపస్థల గురులింగమును, పాయునాపికేంద్రియం
బుల నాచారలింగమునుఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినవి. ఇట్లు సర్వేంద్రియం
బులయందుఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిన ఆచారాది లింగముల భావింపుచు
నాయా యింద్రియవిషయంబుల నాయాలింగముల కర్పింపుచు సర్వ
మును మరచి క్రమముగా నఖండమగు మహాలింగమును పాసింపుచు
లింగాంగ సంబంధ పదత్రయంబుల గుర్తెరింగి సాధకుఁడు శివపాయు
జ్యమును బొందుచున్నాఁడు. ఇద్దానినే సర్వాంగలింగ సాహిత్యమని
శిష్టులువచించిరి.

శైవసిద్ధాంత శిఖామణియందర్శనావిధి యావిధముగఁ జెప్పఁ
బడినది. భక్తమహేశ్వర ప్రసాది ప్రాణలింగ శరణైక్యస్థలంబులను
నారెంటియందు - ఆచారలింగోపాసకుఁడైన భక్తుని యంగస్థలంబు
ఘ్రాణాంగంబు. అతనిభక్తి సద్భక్తి. ఆయనహస్తంబు సుచిత్త
హస్తంబు. తద్వృత్తిగంధవిషయంబు కాన సాధకుఁడు భక్తస్థలము
నందుఁ గ్రియాశక్తియుక్తుఁడై ఘ్రాణాంగమందున్న - ఆచారలింగ
మను సద్యోజాతముఖంబున సద్భక్తిచే గంధమను ప్రసాదమును
చిత్తమను హస్తముచే నర్పింపవలయును.

గురులింగోపాసకుఁడైన మాహేశ్వరుని యంగస్థలంబు జిహ్వో
గంబు. అతనిభక్తి నైషిక్తిభక్తి. ఆయనవాస్తవంబు బుద్ధిహస్తంబు
తద్వృత్తిరసవిషయంబు కాన మాహేశ్వరస్థలమునందు జ్ఞానశక్తి
యుక్తుఁడై జిహ్వోగంబునందలి గురులింగమను వామదేవముఖంబున
నిష్టాభక్తిచే రుచియను ప్రసాదమును బుద్ధియను హస్తముచే నర్పింప
వలయును.

శివలింగోపాసకుఁడైన ప్రసాది యంగస్థలంబు నేత్రాంగంబు.
అతనిభక్తి అవధానభక్తి. ఆయనహస్తంబు అహంకారహస్తంబు
తద్వృత్తిరూపవిషయంబు. కాన ప్రసాదిస్థలమునందు - యిచ్ఛా

శక్తియుక్తుడై నేత్రాంగమందలి శివలింగమను అఘోరముఖంబున -
అవధానభక్తిచే రూపమను ప్రసాదమును - అహంకారమను హస్త
ముచే నర్పింపవలయును.

చరలింగోపాసకుడైన ప్రాణలింగి యంగస్థలంబుత్వగంగంబు.
అతనిభక్తి అనుభవభక్తి. ఆయన హస్తంబు మనోహస్తంబు.
తద్వృత్తి స్పర్శవిషయంబు కాన ప్రాణలింగిస్థలంబునందు - ఆదిశక్తి
యుక్తుడై త్వగంగమందలి చరలింగమను తత్పురుషముఖంబున -
అనుభవాకారభక్తిచే స్పర్శయను ప్రసాదమును మనస్సనడి హస్త
ముచే నర్పించవలయును.

ప్రసాదలింగోపాసకుడైన శరణునియంగస్థలంబు శ్రోత్రాంగ
గంబు. అతనిభక్తి ఆనందభక్తి. ఆయన హస్తంబు సుజ్ఞానహస్తంబు
తద్వృత్తి శబ్దవిషయంబు. కాన శరణస్థలమునందు పరాశక్తి సహితంబు
శ్రోత్రాంగమందలి ప్రసాదలింగమను - యీశానముఖంబున ఆనం
దాకారభక్తిచే శబ్దమను ప్రసాదమును సుజ్ఞానమను హస్తముచేత
నర్పింపవలయు.

మహాలింగోపాసకుడైన యైక్యని యంగస్థలంబు హృదయాం
గంబు. అతనిభక్తి సమరసభక్తి. ఆయన హస్తంబు సద్భావ
హస్తంబు. తద్వృత్తి సంకల్పవిషయంబు. కాన - యైక్యస్థలము
నందు - చిచ్ఛక్తి యుతుండై మనస్సునందలి మహాలింగమను పరశివ
ముఖంబున సమరసభక్తిచే సంకల్పమను ప్రసాదమును సద్భావమను
హస్తముచేత నర్పించవలయును.

ఇట్లు షడ్విధభక్తిస్థలముల నభ్యాసపూర్వకంబుగాఁ బూర్వ
స్థలంబుల నతిక్రమించి యుత్తరోత్తర స్థలంబుల నాక్రమింపవల
యును.

తనకు భోగ్యమగు పదార్థము స్థూలమనియు - ప్రాప్తివిక్త
మనియు - ఆనందమనియు మూడువిధములు. స్థూలమునకు రూప

మనియు - ప్రవివిక్తమునకు రుచియనియు - ఆనందమునకు తృప్తి
యనియు నామాంతరములు.

ఇట్టి సమిష్టిరూపంబైన త్రివిధార్పణములలో స్థూలుండగు
విశ్వండు స్థూలాంగమందున్న యిష్టలింగమునకు రూపార్పణ మొన
ర్చియు - సూక్ష్మండగు తేజసుండు సూక్ష్మాంగమందున్న ప్రాణలిం
గమునకు రుచ్యర్పణమొనర్చియు - కారణరూపుడగు ప్రాజ్ఞుండు -
ఆత్మాంగమందున్న భావలింగమునకు - తృప్త్యర్పణమొనర్చియు -
'ప్రసాదద్వారాముక్తిః' యను ప్రమాణము ననుసరించి బంధ
ముక్తుడై పరమేశ్వరానుగ్రహము పొందుచున్నాడు. ఇదియే పర
మోత్కృష్టమగు శివారాధనయగును.

'సమర్పణం ద్విధాప్రీతం అర్చాంగం సార్వకాలికం సమ
ర్పణే సమర్పణే రుచింభావేనాన్యథా' శరణాఖ్యస్తలేషేష వమర్ప
ణం వట్ఫలూత్మకం' పూజాంగమనియు - సార్వకాలికమనియు నేష
స్కింగార్పణము రెండువిధములు. పూజాంగములగు అర్పణమునందు
రుచ్యాదుల భావనచేతనే యర్పింపవలయును. క్రియచే నర్పింపం
పూడదు. సర్వకాల సర్వావస్థలయందును సంభవించుచున్న శబ్దాది
కలవిషయములున్న యాయాలింగముల కర్పించుట సర్వాంగలింగ
సాహిత్యమునకు సాధకముగాన నుచితమగును. అట్లే పూజాకాల
మునఁజేయు సర్పణమందును రుచ్యాదులను గ్రియచే నర్పించునడలం
బూజాంగములగు ననంతరోపచారములకు భంగముగలుగును గావున
భావముననే చేయవలయును. వట్ఫలూత్మకమగు సమర్పణమును
శరణస్థలమందుఁ జేయవలయును.

లింగధారణము:- లింగమహాపురాణమున 'కస్యపాత్రి భరద్వాజకౌత
మూద్యామహర్షయః| ధారయంతి సదాలింగ ముత్తమాంగే విశేషతః|
కారాయణోపి భగవాన్ దేవో బ్రహ్మాదయోనఃపూః ధారయంత్యుత్త
మాంగేషు శివలింగమనామయం| లక్ష్మీ సరస్వతీ ముఖ్యాః స్వకిరీటో

ర్వదేశకే ధారయంత్యప్రమాదేన శివలింగ మహర్షిశం' కశ్యపాది
మహర్షులును - బహ్మదిదేవతలును - సరస్వత్యాదిశక్తులును - ఉత్త
మాంగములందును - కిరీటోర్ధ్వదేశములందును లింగమును ధరిం
చిరనియు - 'మల్లింగం మస్తకాద్యంగే ధృత్వాశక్రపురోగమూః
దేవాః మాలింగ మధ్యస్థం సంపూజ్య స్వపదంబుయః'
శక్రాదులును - మస్తకాద్యంగముల లింగమునుధరించి పూజించి
స్వపదంబులనందిరను శివవాక్యము శంకరసంహితయందుఁగలదు.

‘అమృతస్య దేవధారణోభూయానం’. ‘సర్వలింగగ్న్హపయతి
పాణిమంత్రం పవిత్రం’ ‘అయంమేహస్తా భగవాన్’ ‘ఇషమూర్జంతః
పసానియచ్ఛత’ మొదలగు శృతినాక్యములు లింగాధారణకు విధింపు
చున్నవి.

శ్రీకరభావ్యమున బ్రాహ్మణులకు శివుఁడుదేవుడు - ‘తస్మాత్
తల్లింగధారణం కర్తవ్యం’ ఆకారణముచేత నాదేవ ధారణము కర్త
వ్యమనియు - (శివుఁడు బ్రాహ్మణుడై పమునటకు “త్వందేవేషు
బ్రాహ్మణః - అహం మనుష్యేషు బ్రాహ్మణః - బ్రాహ్మణో
బ్రాహ్మణముపధావతి’ అని శృతి వచింపుచున్నది) కావున లింగ
స్వరూపుఁడగు శివునిధరించుట బ్రాహ్మణధర్మమనియు - 4
గాత్రముల భృత్యునకుఁ పృథుదిహ్నముల నెటులు ధరింపవల
యున్నదో, యటులే పృథువును - దేవుఁడునగు లింగమును - భస్మ
రుద్రాక్షలను - ధరించుట భక్తునకు యావశ్యకమని యేర్పడుచున్న
దనియుఁగలదు.

గౌతముఁడు ‘ముఖేమంత్రం హృదిధ్యానం మస్తకే లింగ
ధారణం శిఖాసూత్రం తథాభస్మ ఏతద్బ్రాహ్మణలక్షణం’ ముఖ
మునఁ బంచాక్షరియు - హృదయమున శివధ్యానమును - మస్తకం

బున లింగధారణమును - శిఖాసూత్రభిన్నములధరించుట బ్రాహ్మణ
లక్షణమని చెప్పియుండెను.

శంకరసంహితయందొట్టున్నది. 'వేదేషుశాస్త్రసంఘేషు పురా
ణేష్యాగమేషుచ| బ్రాహ్మణస్య సమాఖ్యాతం లింగధారణముత్తమం'
అన్ని శాస్త్రములయందును బ్రాహ్మణుచకు లింగధారణము సమాఖ్యా
తమైయున్నది.

'లింగస్యధారణాదేవ పశుత్వం వినివార్యతే' లింగధారణము
ననే పశుత్వము నివారింపఁబడుచున్నదని చెప్పఁబడియున్నది.

'గురుణాదత్తలింగంతు శివమంత్రేనధారయేత్| మూర్ధ్నికంఠే
భుజేహస్తే హృస్థలేనాభిమండలేవ తేషామేకదేశేతుధారయేచ్ఛినలింగకంఠే
గురుదత్తమగు లింగమును బంచాక్షరీ మంత్రముచే శిరమునందుఁగాని
కంఠమునందుఁగాని భుజమునందుఁగాని హస్తమునందుఁగాని హృదయ
మందుఁగాని నాభియందుఁగాని ధరింపవలయునని వాతూల శివాగమ
మునఁగలదు.

స్కాందమహాపురాణమున 'కృత్వాస్యదేహే సతతంలింగం
వస్త్రేనవేష్టితం| మస్త కేకంధరేకక్షే వక్షస్యధకరస్థలే నాభేరధస్థాల్లింగస్య
ధారణం పాపకారణం| నాభేరధస్థాత్సతతం ప్రమాదాన్నైవధారయేత్'
లింగమును వస్త్రముచేఁజట్టి హస్తమునందుఁగాని కంఠమునందుఁగాని
కరస్థలంబునందుఁగాని ధరింపవలయును. ప్రమాదముచే నొకప్పు
డైనను నాభ్యుధోదేశమున ధరింపఁగూడదు. అది పాపకారణమని
చెప్పఁబడియున్నది.

వాయవీయ సంహితయందు 'పవిత్రీకరణాత్పుంసాం పవిత్రీ
మితకధ్యతే| అతస్సర్వేషు కాలేషుధారయేల్లింగముత్తమం| గచ్ఛన్
తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రనుస్మిషన్నిమిషన్నపి| శుచిర్వాప్యశుచిర్వాపి లిం
గం సర్వత్రధారయేత్| అధర్వాయం విమోక్షాయ సోశ్ను తేలింగ
ధారణం యజురప్యాహసర్వంనై లింగం స్థాపయతీతీచ తస్మాద్ధార్యం

మహాలింగం పాణిమతేత్రి మంత్రితః' పవిత్రముజేయునదిగానఁ బవిత్రము చెప్పఁబడు లింగము సర్వకాలములయందును ధరింపఁదగినది. అధర్వణవేదమున లింగధారణము మోక్షదాయకమైనదనియు - యజుర్వేదమున సర్వలింగస్థాపయతియనియు లింగధారణము ప్రశంసించఁబడుచున్నది.

'ఇహముంజ్జంతపసానియచ్చత వ్రతమేతచ్ఛాంభవం' ఇష్ట లింగధారణమును శాంభవవ్రతముగ శృతి విధిపుచున్నది.

లింగధారణము బాహ్యభ్యంతరములచే రెండు విధములుగ నున్నది. 'అంతర్ధారయితు శక్తోహ్యశక్తోవాద్విజోత్తమః సంస్కృత్య గురుణాదత్తం లింగంధార్యమురస్థలే ఇష్టలింగమిదాభ్యాత సురిష్టపరి హరకం। బాహ్యేచధారయేల్లింగం తద్రూపమితినిశ్చయాత్' అంతర్ధారణమందు శక్తుఁడైన నశక్తుఁడైనను గురువుచే సంస్కరింపఁబడి యివ్వఁబడిన సురిష్టపరిహరకముగు నిష్టలింగమును బాహ్యలింగమున ధరింపవలయు. అంతర్లింగరూపముగ భావింపవలయును. ఇటుల శంకరసంహితయందుఁగలదు.

సామవేదమునందలి జై గిషవ్య శాఖయందలి సదానందోపనిషత్తునందు 'అంతర్ధారణశక్తోహ్యశక్తోవాద్విజోత్తమః సంస్కృత్య గురుణాదత్తం శైలం లింగమురస్థలే ధార్యం.....ముక్త్యర్థం' బ్రాహ్మణశ్రేష్టుఁడు జ్యోతిర్లింగాను సంధానమందు శక్తుఁడుగాని యశక్తుఁడుగాని ముక్తికొఱకు గురుదత్తమును - షడధ్వోది సంస్కార రూపమున సంస్కరింపఁబడినదియు శైలమగులింగమును వక్షస్థలంబున ధరింపవలయునని యాదేశింపఁబడినది.

శైవపద్ధాంత శిఖామణియందును 'ధారయేచ్ఛాకరం లింగం శరీరేప్రాణయోగతః। లింగస్యధారణం పుణ్యం సర్వపాప ప్రణాశనం' సర్వపాపహరమును పుణ్యదమునైన లింగమును శరీరమందుఁ బ్రాణ

యోగమునఁ (అనగా ప్రాణమే లింగమును భావనచేత) ధరింప వలయుననియున్నది.

అధర్వణ వేదమందలి యైశ్వర్యశాఖయందు 'మోవానుహ స్సార్పితలింగమేకం పరాత్పరం ధారయతేచరిత్యం విప్రీక్షత్రియో వాతస్యైవలభ్యః పరమేశ్వరోసా నిరంజనం పరమం సామ్యముపైతి దివ్యం' బ్రాహ్మణుఁడుగాని క్షత్రియుఁడుగాని యెవ్వఁడు వామ హస్తమునఁ బూజింపఁబడిన లింగము నెల్లపుడు ధరింపుచున్నాఁడో వానికిఁ బరశివుఁడు పొందశక్యమైనవాఁడగును అనగా దోషరహితుఁడును - నిరంజనుఁడు నగు శివుని సాయుజ్యమందునని చెప్పఁబడియెను.

పవిత్రముగు లింగధారణమువలనఁ గాయశుద్ధియు నాత్మ శుద్ధియు - మోక్షప్రాప్తియు సంభవింపుచున్నవి.

'స్ఫూటికాదీని లింగాని శక్తియుక్తానిచార్యయేత్ | పంచసూత్రాత్మికం లింగం పూజయే దిప్తసిద్ధయే | నన్యూన మర్థాంగుళతోధికం నాంగుళమానతః | పంచసూత్ర సమాయుక్త మిష్టలింగంధ రేత్సుధిః' అర్థాంగుళముకంటెఁ దక్కువకానిదియు సంగుళముకంటె సధికము కానిదియు - పంచసూత్ర ఘటితమునఁగి లింగమును శక్తియుక్తముగు స్ఫూటికాది వికారమగుదానిని ధరించి పూజింపవలయునని మకటోత్తరమునఁగలదు.

పంచసూత్ర విచారమునుగూర్చి గౌతమీతంత్రమిటుల పత్రిక టించుచున్నది. 'లింగమస్తకవిస్తారో లింగోచ్ఛాయసమోమతః | పరిధిస్తత్త్రిగుణితః తద్వత్పీఠంవ్యవస్థితం ప్రాణాళికాతద్ధైవస్యాత్ పంచసూత్ర వినిర్ణయః | లింగమస్తకవిస్తారం లింగోచ్ఛాయతాసమంకృతావృతత్త్రిగుణసూత్రవేష్టనార్థం లింగస్థాల్పంకృతావృతత్వమం వృత్తంచ తురశ్చింవాపీఠం విస్తారమధశ్చోర్ధ్వంచ కర్యాత్ | పీఠోచ్ఛాయతే లింగోచ్ఛాయతోద్విగుణా | పీఠమధ్యే లింగోద్విగుణస్థూలం | పీఠోచ్ఛాయ

తాత్ తృతీయాంశేన కంతం కృత్వాతస్సోర్ధ్వం అధశ్చనమం వప్రీ
 ద్వయంత్రీయంవా కృత్వాలింగవిస్తార స్థానాశేపి వీరోపరిభాహ్య
 మేఖలాంకృత్వా తదంతస్సం లగ్నం తత్సమీఖాలంకృత్వా పీతాద్భ
 హిర్లింగ సమదీర్ఘం పీతార్థదీర్ఘంవా మూలే దైర్ఘ్యసమవిస్తారాం
 తృతీయాంశేన మధ్యేఖాలం వీరవత్సమేఖలాం ప్రానాళికాంకుర్యాత్
 బూరోక్త విషయార్థవిచారమిటు ధర్మసింధువ్రసఁగలదు. లింగము
 యొక్క పొడవును - లింగము వెడల్పు - లింగమువలయును - వీరము
 వెడల్పులును - సోమసూత్రముకొలతయునను నివి. పంచసూత్రములు.
 అందు లింగము శీరస్సునందు విస్తారము లింగము పొడవుతో సమ
 ముగాఁజేసి దానికి మూడురెట్లు సూత్రము చుట్టుటకుఁ దగినటుల
 లింగముయొక్క వలముచేసి, లింగముచుట్టును - లింగవిస్తారముతో
 సమమయిన విస్తారముగలిగి, వర్తులమయిన వీరము చేయవలయును.
 వీరము పొడవు లింగమునకు ద్విగుణమై యుండవలయును. వీరము
 ప్రక్కనంటి యుత్తరభాగమునఁ బ్రాణాళిక యనగా సోమసూత్రము
 లింగముపొడవుతో సమమయిన పొడవును మొదటిభాగములో నట్టి
 పొడవుతో సమానమయిన కొలతగల వెడల్పును గలదియై తుదిని
 దానిలోనగము వెడల్పు గలుగునటుల తగ్గించి కాలువవలె సోమసూ
 త్రము చేయవలయును. లింగము పొడవునకు మూడురెట్టులు వీరము
 పొడవు ఉండవలయునని కొందరు - యిఁక వీరమధ్యమందు లింగవ
 కంటె రెండురెట్టులు సూత్రము వలమగునట్లు వీరము పొడవు
 మూడవవంతు కంతాకారముగఁ జేయవలయును. కంతము;

సూర్వాధోభాగములందు సమమయిన యొడ్డులేర్పరచి వీరము పై
 భాగమున లింగవిస్తారములో నారవభాగమునకు సరిగా మేఖలవలె
 చుట్టును మెరకవదిలి దానిప్రక్కన దానితో సమమయిన లోతుగాఁ
 బల్లముచేయవలయును. ప్రాణాళికయందును వెడల్పులో మూడవ

వంతు లోతుగల పల్లముచేయవలయును. వీరమందు మేఖలముగూడ నేర్పరుపవలయును.

విద్యేశ్వరసంహితయందు 'నాదోలింగమితిజ్ఞేయం బిందువీరముదాహృతః! బిందునాదయుతం రూపం లింగాకార మిహోచ్చతే! లింగం శివమితిజ్ఞేయం వీరశక్తిరుదాహృతః' నాదము లింగమనియు బిందువు వీరమనియు బిందునాదాత్మికమైనదై బిందురూపమగు వీరముతోఁగూడి సశక్తికమయిన నాదరూపమగు లింగమే శివుఁడై యున్నందున సశక్తికమగు లింగార్చనమే చేయదగినదను యర్థము ప్రకటికృతమగుచున్నది.

'శివాధిక్యే భవేన్నృత్యశ్చక్త్యాధిక్యే ధనక్షయః! శివశక్తి సమంలింగం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం' లింగమధికమగుచో మృత్యువును శక్తి యధికమగునేని ధనక్షయమగుగలుగును. లింగము పాను వట్టము సమముగానున్న లింగమును బూజించిన భక్తుఁడు భుక్తిముక్తులనొందుచున్నాఁడని మఱటోత్ర శివాగమమునఁగలదు.

ఎప్పుడు గురుఁడు దీక్షనొసఁగి లింగమును ధరింపఁజేయునో యది మొదలుకొని ప్రాణలింగముల కవినాభావముగలిగి లింగైక్యఁడై భక్తుఁడుండును. వాతూలాగమమున మూలమంతోపదేశ మొనర్చి గురుఁడు శిష్యునకు లింగము నొసఁగవలయును. ఆలింగమనంతతేజోమయమయినది. అందు శివసంయోగము గావింపఁబడినది. లింగమునందుఁ బ్రాణమును - ప్రాణమందు లింగమును సంయోజనముచేయఁబడినవిదప నది ప్రాణలింగమని చెప్పఁబడుచున్నది. ఇట్టియవి నాభావసంబంధమునకే యైక్యమని యర్థముగలదు. మఱియు దీక్షాకాలమున హేళిప్యా! 'లింగంత్వమేవాసి' లింగము నీవేయని లింగాంగసంయోగవిధియు నుపదేశింపఁబడుచున్నది. స్కాందపురాణమునందును వీరమునందున్న లింగమున శిష్యప్రాణముల నుంచవలయును. ఆలింగమీతని ప్రాణములయం

దుంచవలయునని చెప్పబడినది. పాణిమువోలె లింగము ధరింపఁ దగినదగుట యిదియే పాణిలింగమని గురుఁడు శిష్యునకు లింగము నొసంగి పాణిజేష్టలింగముల యైక్యతను దెలియఁజేయుచున్నాఁడు. పాణిశబ్దమందుఁ బాణిభావము విడువఁదగినది. పాణిమునందు లింగమెపుడు పరితిష్ఠింపఁబడుచున్నదో యప్పటినుండియుఁ బాణిజేష్ట లింగములయందు భేదభావముతఱచుటతప్పగును. పాణిమున లింగముచు - లింగమునఁ బాణిమును దృష్టిపాతశక్తి పాతములతోఁ బరితిష్ఠింపఁబడును. పాణిముతోఁగల సాయుజ్యమే పాణిలింగ మగుచున్నది. ఇట్లు పాణిజేష్టలింగ రహస్యము శంకరసంహితయందుఁ గలదు.

‘ధారయంతోనరాః స్థూలం కారణం సంప్రయాంతిహి’ ఇద్దాననే నరుఁడు స్థూలలింగమును ధరించి కారణమునే పొందుచు న్నాఁడనియు - ‘కీటోభ్రమరయోగేన భ్రమరోభవతిధృవం మాన వశ్శివయోగేన శివోభవతి నిశ్చయం’ భ్రమరకీటకన్యాయము ననుస రించి శివయోగమున శివుఁడగుచున్నాఁడనియు లింగధారణ ప్రశంస యందు లింగమహాపురాణమునఁ జెప్పబడినది.

జ్ఞానుల కీలింగధారణముతోఁ బనియేమున్నదని తలంచఁ గూడదు. అంతర్లింగారాధన మొనర్చుచున్నను బాహ్యలింగమును గూడ సర్చింపవలయునని శృతియే వచించెను. ఏది మనస్సుతో ధ్యానింపఁబడుచున్నదో యది వాక్కుతోఁ బలుకవలయును. ఏది నోటితో నుచ్చరింపఁబడుచున్నదో తదనుకూలముగఁ జేతితో బాహ్య మునఁ గర్మనాచరించి తీరవలయునని శైవశాస్త్ర నిర్ణయము ఈ యర్థమే ఋగ్వేదమున ‘అంతరిచ్ఛంతి తంజనేరుద్రం పరోమనీషయా గృభ్నంతి జిహ్వాయాశనం’ అస్యార్థః అంతః హృదయాకాశే | ఇచ్ఛంతి జనే జనేషు | తం రుద్రం పరం బాహ్యోపాసన మనీషయా బుద్ధిపూర్వక హృదయస్థితోపాసనాత్ | తవవాన్నమశ్నంతి అంతరా

రాధసస్య బహిరారాధనం ఇతి శివజ్ఞానశేఖరే ఉదాహృతం! ఏరుద్మృడు మనస్సునందు భానింపఁబడి పూజింపఁబడుచున్నాఁడో యాతనిని బాహ్యమందును బూజింపవలయునని యిట్లు యేర్పడుచున్నది.

శివరహస్యమున 'సక్రియా రహితం జ్ఞానం! సజ్ఞాన రహిత క్రియా : నావశ్యన్నంధకోదగః పశ్యన్ దగ్ధశ్చపంగుకః!' అగ్నిజ్వలన సంయోగాత్ ఉష్ణం భవతి వారిచ జ్ఞానమంతః క్రియాబాహ్యః ఏకీ భావసమన్వితా! యథాజలం తథాకుంభే బహిరగ్నిప్రభావతః!' క్రియ లేక జ్ఞానమును జ్ఞానము లేక క్రియయును గూడవు. అట్లు గానిచో జూడఁజాలక గుడ్డివాఁడును జూచుచుఁ గుంటివాఁడు నగ్నిలోఁబడినట్లుండును. అగ్నిసంయోగమున ఘటస్థమగు నీరు కాగినటుల బాహ్యమందుఁ జేయఁబడు నిష్టలింగారాధనముతోఁ గాని యంతస్సులోని ప్రాణలింగారాధనము ఫలోన్ముఖము కాఁజాలదు. కాన జ్ఞానులకై నను యిష్టలింగధారణ మావశ్యకమే యగుచున్నది.

ఇష్టలింగధారణమున పదే పదే దుష్టవ్యాపారములనుండి మరలింపఁబడియు - మనోనిశ్చలత చెందియు - ననుక్షణము పరమదైవమగు పరమేశ్వరస్మరణ స్ఫురణనొందియు - నామహానీయుని సదుపదేశ గ్రంథములగు నేదాదులయందును - తద్ధర్మములగు శివార్చనాది కృత్యంబులయందప్రమాదత నొందియు శిష్టపూజనీయుఁ డును బవిత్రుఁడునై సర్వలింగాంగ సిద్ధిఁబడసి జీవభావనివృత్తి నొంది మానవుఁడు నిరంతర శివజీవైక్యాను సంధానముగల వాఁడగును.

పరమోత్కృష్టమగు నిట్టి ధర్మాచరణమున ససాధ్యమగున దెద్దియు నుండఁజాలదు.

పాదోదక ప్రసాదములు:- 'అకాలమృత్యుమథనం సర్వవ్యాధి నివారణః | సర్వపాపోపశమమం శుభం' పాదోదకం శుభం' అకాల మృత్యువును హరించునదియు సర్వవ్యాధి నివారణమును సర్వపాపోపశమమునై శివపాదోదకము ప్రసాదముగుచున్నది. పవిత్రముగు పాదోదకమును శిరస్సున ధరించి మానవ్రుండు సర్వతీర్థస్నానమునఁ గలుగు ఫలములనందుచున్నాడు. అభిషేకజలపానమున శూల కుష్టాదులగు మహావ్యాధులనుండి మానవ్రుండు రక్షింపబడునని యాయుర్వేదమున వచింపబడుచున్నది. సంసారబంధముక్తినిఁ గోరువాఁడు గురుచరేశ్వరుల పాదోదకము గ్రహింపవలయునని చంద్రజ్ఞానమునగలదు.

కాశీఖండమందు 'స్నాపయిత్వావిధానేన యోలింగస్నానోదకం త్రిః పితృత్రివిధం పాపం తస్యేహాశునినన్యతి' లింగాభిషేకతీర్థమును ముమ్మారు గ్రహించువానికి త్రివిధములగు పాపములు శీఘ్రముగా నశించునని గలదు. బ్రహ్మాండపురాణమందు 'పుకం ధూద మహాతీర్థం గంగాచ యమునానదీ నర్మదాసరయూర్వేత్రివతీ గోదావరీనదీ సదానన్నిహితాస్తేతా శ్శుభో స్నానోదకే మునే శంభో స్నానోదకం సేవ్యం సర్వతీర్థమయంహియత్ ధారణాత్పాప సంఘాతైస్తక్షణాదేవముచ్యతే' సర్వతీర్థంబులును శంభుస్నానోదకమందుండుట కతన నట్టి తీర్థంబును శిరంబునఁ జల్లుకొని నేవించువాఁడు సర్వపాప విముక్తుఁడగుచున్నాడని గలదు.

జాబాలమందు శంభు పాదోదకమును బూచించి ఇయంమే గంగేయమునే యను మంత్రముచే నభిమంతించి కదుగద్రాయేతి... యను మంత్రముచే సమ్మార్జనముచేసి ఋతగ్గోనత్యం పరంబ్రహ్మ... యను మంత్రముతోఁ బ్రాశనముచేయవలయుననియు నట్టివాఁడు పూర్వోత్తరులగు పదితరములవారినిఁ దరింపఁజేసి తానును దరింపుచున్నాడనిగలదు. ఉపవాస సహస్రాణి ప్రాజాపత్యయుతానిచ

శివప్రసాద సిద్ధస్య కోట్యంశే రాపినోసమాః ప్రాజాపత్యయుతములగు సహస్రయువవాసములఫలమును శివప్రసాదసిద్ధుని కోట్యంశతోనయిన సరిపోవజాలదు 'శివేనభుక్తం భుంజీయాత్ తత్ప్రీతంహిజలంపిచేత్ శివాఘ్రాతం సదాజఘే దేషధర్మస్సనాతనః' శివునికర్పింపక నెద్దియైన తాననుభవించరాదనియు 'భుంజంతే యేతుసమ్మాధా స్త్యం బకాయానమర్పితంతే భుంజంతే కిమీనేనాం న్యధోగచ్ఛంతిశాశ్వతం' యల్లనుభవించిన మూఢులధోగతి నందుదురని చంద్రజ్ఞానాగమమునఁ గలదు.

వత్సముగాని . ఫలముగాని - పుష్పముగాని - జలముగాని - యన్నపానములుగాని పరమేశ్వరుని కర్పింపక గ్రహింపకూడవనియు. పరమేశ్వరుని కర్పించిన పదార్థము పరమేశ్వర ప్రసాదమునకు సాధకమయినది గాన ప్రసాదమును నామముగలిగి పరమానంద కారణమగుచున్నదనియు - ముక్తిసాధనమై - శుద్ధ - సిద్ధ - ప్రసిద్ధాఖ్యలు గల శివ గురు చర ప్రసాదములు నిత్యానుభవనీయములనియు - గురుచరులిద్దరు సంభవింపనపుడు శివప్రసాదమునే తిరివిధప్రసాదముగా భావించి గ్రహింపవలయుననియు గురుచరులిద్దరు సంభవించినపుడు చరప్రసాదమునే గురుప్రసాదముగాగూడ భావించి గ్రహింపవలయుననియు చరుడులేక గురుడుమాత్రము సంభవించినపుడు గురుప్రసాదమునే చరప్రసాదముగాగూడ భావించి గ్రహింపవలయుననియుఁ జంద్రజ్ఞానమునఁగలదు. పాదతిర్థమును గూడ నిటులే గ్రహింపవలయును.

'వరం ప్రాణపరిత్యాగ శ్చిరసోవాపిర్తనం నాపి పూజ్య భుంజీతశివలింగే మహేశ్వరం లింగార్చిణాదిద్రవ్యాణి శరీర్యాదప్రమాదతః అనిర్విభావిద్రావిద్రాణి వర్జయేత్ భక్తిమాన్సః శివునిఁ బూజింపకయు - నిరేదింపకయు నాహారపదార్థముల గైకొని పాపకారణమని శివకరసంహితయందుఁగలదు.

సారసంహితయందు 'ఏకవేతియోదగ్ర స్సర్వవేదేషుః గీయతే తస్యప్రసాదలేశేన ముక్తిర్భవతిశాకరి - ప్రసాదభోక్త్రాన్ నిందంతి యేజనాభక్తి సంయుతాన్ తేయాంతి పితృభిస్సార్థం నరకం నాత్రిసంశయః' వేదస్తుత్యుడగు నీశ్వరుని ప్రసాదలేశముచేతనే ముక్తిగలుగుచున్నది. భక్తియుక్తులును - ప్రసాదభోక్తలునగువారిని నిందింపువారలు బంధుసహితులై నరకమందుఁ గూలుదురని గలదు.

'శంభోర్నిర్మాల్యకం శుద్ధం భుజీయాత్సర్వదాద్విజః! అన్య దేవస్యనిర్మాల్యం భుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్' పవిత్రమృషి నీశ్వర ప్రసాదమును ద్విజులు సర్వదా భుజింపవలయును. అన్యదేవతల ప్రసాదము గ్రహించినచో చాంద్రాయణము చరింపవలయునని శివ సంహితయందుఁగలదు.

శంకరసంహితయందు 'స్వయంలింగాంగ సంబంధ శ్శివవచః చనాపరః! తస్మాత్తదన్యోభుక్తాన్న మనచ్ఛపాదోదకం త్యజేత్ లింగాంగ సంగినోదేహేశివ స్సమ్యక్ ప్రకాశతే సతతాన్యమరోద్దిష్టం నాన్య పాదోదకం షీషేత్! అతోలింగాంగ సంబంధీ నభుంజీయతే కదాచన నాన్యదేవోపభుక్తాన్నం నాన్యపాదోదకం పిబేత్' లింగాంగసంబంధము గలవాడనగా లింగధారి శివుడేగాని యితరుఁడుకాదు. ఆకారణమున నితర భుక్తాన్నము నితర పాదోదకమును త్యజింపవలయును. లింగధారి దేహమందు శివుండే ప్రకాశించుటకతన నితరదేవతోద్దిష్టమగు పదార్థమును పాదోదకములనుంచకూడదు. అనగా నితర దేవతోద్దిష్టములగు వాటినెప్పుడును స్వీకరింపకూడదని చెప్పబడినది.

స్వచ్ఛదలలితభైరవమందు పరమేశ్వర కుమార సంవాదమున 'నిర్మాల్యధారణాత్పుత్రిసాలోక్యం లభతేనరః పాదోదకస్య పానేన సామీప్యం లభతేనదా! మత్ప్రసాదోపభోగేన సామీప్యం ప్రతిపద్యతే' నా నిర్మాల్యధారణమున సాలోక్యమును - పాదోదక

పాసముచే సామీప్యమును - ప్రసాద గ్రహణంబుచే సామీప్యమును భక్తుఁడు పొందుచున్నాఁడని యీశ్వరుఁడు కుమారస్వామిఁతో వదించెను.

శివానుభూతమఖిలం నిర్మాల్యం పరిభాషతే! దేవస్వం దేవతాద్రవ్యం! నైవేద్యంచ నివేదితం! చండద్రవ్యం బహిషీప్తం నిర్మాల్యం పండిథం సృతం! దేవస్వంగామ భూమ్యాది దాసదాసీ చతుష్టయం! హేమరావ్యకరత్నాది దేవద్రవ్యమితిస్మృతం! మనసా యచ్చివోద్దిష్టద్రవ్యం నైవేద్యముచ్యతే! శివోపభుక్తస్సగంధమున్నపానాదికం తథా నివేదిత మితిప్రోక్తం సురైర్వామునిభిర్నరైః ప్రతిష్ఠితస్యలింగస్య నైవేద్యం యత్సమర్పితం తచ్చండద్రవ్యమిత్యుక్తం పూర్వసంధ్యాసమర్పితం పత్రం పుష్పం బహిషీప్త మితిపండిథముచ్యతే! శివానుభూతమగు సర్వము నిర్మాల్యసంజ్ఞచే నొప్పుచున్నది. దేవస్వము - దేవతాద్రవ్యము - నైవేద్యము నివేదితము - చండద్రవ్యము - బహిషీప్తము అని నిర్మాల్య మారునిధములు అందుగామభూమ్యాది దాసదాసీచతుష్టయము దేవస్వమనియు - హేమరావ్యకరత్నాదులు దేవద్రవ్యమనియు - శివోద్దిష్టమగు ద్రవ్యముగా భావించుట నైవేద్యమనియు - శివోపభుక్తములగు మాలికాగంధములు నన్నపానాదికములు నివేదితమనియు - దేవతలచేగాని - మునులచేగాని - నరులచేగాని ప్రతిష్ఠింపఁబడిన లింగముల కర్పించిన నైవేద్యము చండద్రవ్యమనియు - పూర్వాహ్నమందీశ్వరుని కర్పించి తీసివేయబడినది బహిషీప్తమనియు వచింపఁబడుచున్నవి.

‘చండాధికారవత్సేవ లింగే తస్యవిషేధతః తదభావాచ్చ బాణాదా నిర్మాల్యంసేవ్యమాస్తికైః! బాణలింగే చరేలోహే రత్నలింగే న్యయంభుని ప్రతిమానుచస్వాను సచండాధికృతిర్భవేత్’ చండాధికారముగల లింగమందు నిర్మాల్య విషేధముండుటవలన నట్టి చండాధికారములేని బాణ - చర - లోహ - రత్నస్వయం భూలింగ

ములయందును - సమస్తమయిన ప్రతిమలయందును అస్తికులగువారు నిర్మాల్యమును గ్రహింపవలయును.

శివపురాణమందు 'నిర్మాల్యం నిర్మలం శుద్ధం నిర్మలత్వాద నిందితం తస్మాదభోజ్యం. నిర్మాల్యం ప్రాకృతైరశివాత్మభిః లోభాన్మ ధారయేచ్ఛంభో నిర్మాల్యం సచభక్షయేత్ నిర్మాల్యలంఘనాచ్ఛంభో సిద్ధిభిః శోపిజాయతే | జిహ్వాచాపల్యసంయుక్త శ్శివసంస్కారవర్జితః శివనిర్మాల్యభోగీవ రారవం సరకం వ్రజేత్' నిర్మలమై - యనింది తమై యొప్పుచున్న నిర్మాల్యమును శివసంస్కారములేని ప్రాకృతులు భుజింపఁగూడదనియు జిహ్వాచాపల్యముచే ననుభవించిన రౌరవాది సరకమును బొందుదురనియుఁ జెప్పుటకతన శివసంస్కారసహితులే శివనిర్మాల్యమును గ్రహింపవలెనని నిర్ణయమగుచున్నది.

కామికమందు 'అశుద్ధాత్మాశుచిర్లోభాన్మదృక్తం పావనం పరం భక్షయన్నాశమాయాతి' అశుచియగునాతఁడు లోభమువలన పవిత్రమై మదృక్తమయిన దానిని భక్షించి నాశనముపొందుచున్నాఁ డని శివవచనముగలదు. శివధర్మమునందును 'నిర్మాల్యంధారయేన్నిత్యం భక్త్యాలోభాన్మధారయేత్ నిర్మలత్వాచ్చ నిర్మాల్యం మల దేహీనధారయేత్' భక్తిచేతనే శివనిర్మాల్యమును ధరింపవలయును - నిర్మలమయినదగుట మలదేహియగునతఁడు లోభమున నిర్మాల్య మును ధరింపఁగూడదని వచింపఁబడినది.

'లింగధానిలోలోకే దేశికామత్పరాయణాః మదేశశ్శరణస్తే హంఽయోగ్యం వై నాన్యజంతుషు మదీయాభుక్తం నిర్మాల్యం పాదాంబు కుసుమందళం ధర్మమర్ధంచ కామంచ మోక్షంచ విదధేక్రమాత్' మత్పరాయణులై నాశరణ్యము నభిలషించువారును, లింగమును ధరించువారును మాత్రమే మత్ప్రసాదము గ్రహింపనర్హులు. నా ప్రసాదముగాని మదీయములగు పాదోదక దళ కుసుమంబుల నెది

యైనను ధర్మార్థ కామమోక్షంబుల నొసంగజాలునని శివవచనమగుదు.

శివపురాణ విద్యేశ్వరసంహితయందు 'దృష్ట్వాపి శివనై వేద్యయాంతిసాపానిదూరతః | భుక్తేతు శివనై వేద్యే పుణ్యాన్యాయాః కోటిశః | అలంయూగ సహస్రేణ హ్యలం యాగార్బుదైరపి భక్షి శివనై వేద్యే శివసాయుజ్యమాప్నుయాత్ | ఆగతం శివనై వేద్యగృహీత్వాశిరసాముదా భక్షణీయం ప్రియత్నేన శివస్మరణపూర్వక నయస్య శివనై వేద్యగృహణేచ్ఛా పృజాయతే సపాపిష్ఠగరిష్ఠస్యాన్నరకం యాత్యపిశృవం' శివనై వేద్య భక్షణమువలనఁ బాపము నశించి పుణ్యము పొందించుననియు - శివనై వేద్యగృహణేచ్ఛా హితుండు సరకమును జెంచుననియు - నీమొదలగు ప్రశంసాపదములు బహుధా వర్ణింపఁబడినవి. స్వేష్టలింగేచయద్దత్తంచరుకం న్నసంశయః యిష్టలింగమున కర్పించినది హవిస్సగుచున్నదని చంజ్ఞానాగమమునకలదు.

అనివేదితపదార్థము ననుభవింపకుండుటయు నివేదిత పదార్థ వీడకుండుటయు తీర్థప్రసాద గృహణధర్మములందుత్కృష్ట ధర్మములున్నది. ఇద్దాన శివపూజాకాలమునందు శ్రీ వశిష్టులు భరితమ బేరుతోఁ బదార్థముల నొక్కమారు వడ్డించుకొని నివేదించుటయు సర్వము నర్పించియే యితర కాలములయందు గృహించుటయు నర్పించినదానినిఁ బరిహరింపకుండుటయు నాచారము సనాతన ధర్మమునైయున్నది.

నివేదనము రెండువిధములుగ విభజింపఁబడియున్నది శివనుభవించుటకుగాను దానర్పించునది యొకటియుఁ దాను వినిరె గించుకొనుటకు శివ పూజాపరమగు నివేదన మొకటియు నైయున్న ఇద్దాన శిష్యాదులకుఁ బ్రసాదముసచ్చు నుపార్జమునను మఱి

నితర విధోపయోగముగ నుపచరింపఁబడియు నయ్యది దోషయుక్త మగుటలేదు.

దీపాన్త ఉపచారస్సృతే నై వేద్యాంతచపూజనం తస్మాన్నై వేద్యహీనంచేత్పుజాలోపా భవేత్సదా తత్ప్రసాద భోగాన్తం నైవేద్యార్పణముచ్యతే ప్రసాదాదానహీనంచే దర్పితంచాపినిష్ఫలం దీపాన్తముపచారమును నై వేద్యాంతము పూజనమునగుటచే నై వేద్య హీనమగుచో పూజాలోపము సంభవించును. ప్రసాదభోగాన్తము నై వేద్యార్పణమగుట కతన బ్రసాదము గ్రహింపకుండిన నర్పించియు నట్టి ప్రసాదము నిష్ఫలమేయగునని కారణోత్తరమునఁగలదు. ఇద్దాన ప్రసాద స్వీకరణావశ్యకత ప్రధానధర్మముగ నేర్పడుచున్నది. చతు ర్విధ పురుషార్థ ఫలసిద్ధిదములగు తీర్థప్రసాదములు సాక్షాచ్ఛివప్రసా దములే యగుచున్నవి.

భక్తుఁడు : ‘భజంతియే మహాదేవం పరమాత్మానమవ్యయం కర్మణామనసావాచాతేభక్తా ఇతికీర్తితాః’ అవ్యయ స్వరూపుఁడగు పరమేశ్వరుని మనోవాక్కాయ కర్మలచేత నెవ్వరు భజింపుచున్నారో వారు భక్తులగుచున్నారు. సంసారభయాపహమయినటువంటి శివుని యందలి భక్తి దుర్లభమయినదిగదా? ‘సర్వాత్మాపి పరిచ్ఛిన్నో యథాబింబేషు వర్తతే తథాస్వకీయ భక్తేషు శంకరోభాసతేసదా’ సర్వాత్ముఁడగు సూర్యుడు పరిచ్ఛిన్నుఁడై బింబములయందెటుల ప్రవర్తించుచున్నాడో యటులే స్వకీయులగు భక్తులయందు శంక రుఁడు ప్రకాశింపుచున్నాడనియు ‘విశుద్ధేషు విరక్తేషు వివేకేషు మహాత్మను శివస్తిష్ఠతి సర్వాత్మా శివలాఘనధామిషు’ శివలాంఘ నముల ధరించి విశుద్ధులై వివేకలయిన మహాత్ములయందు సర్వాత్ము ఁడగు శివుడు సదా నివసింపుచున్నాడనియు శంకరసంహితయందుఁ గలదు.

‘యత్కృతం శివభక్తానాం తచ్చివస్యకృతం భవేత్’ యేది శివభక్తునికొరకుఁ జేయబడునో యయ్యది శివునికిఁ జేయఁబడినదియే యగును.

‘ఏకమూర్తిస్త్రయోభాగాః గురులింగంచ జంగమః’ పరమేశ్వరుని మూర్తయే గురులింగజంగమ (భక్త) ములని మూడువిధములుగ నయ్యెను.

కీయాసారముందు ‘అనేక జన్మసిద్ధానాం శౌతస్మార్తాను వర్తనాం నరాణాం క్షీణసాపానాం శివేభక్తిః ప్రజాయతే’ అనేక జన్మలయందు శౌతస్మార్తకర్మల నాచరించి పాపంబుల క్షీణింపఁజేసుకొనిననేగాని శివునియందు భక్తి కుదురనేరదనియు - శివగీతయందు ‘కోటిజన్మార్జితైః పుణ్యైః శివేభక్తిః ప్రజాయతే’ కోటిజన్మలయందు బుణ్యమార్జించినఁగాని శివునియందు భక్తి కుదురనేరదనియుఁ జెప్పుట కతన ‘శివభక్తోవిశిష్యతే’ శివభక్తుఁడు సర్వోత్కృష్టఁడగుచున్నాఁడని సిద్ధాంతమగుచున్నది. ‘యస్తుమాహేశ్వరో విప్రోజాతమాత్రోపజీవికః ఉత్తమం సర్వసాత్త్వికాం తస్మైదత్తం తదక్షయం’ విప్రఁడగు మహేశ్వరుఁడు జన్మచేతనే యుత్తమోత్తమఁడుగాన నాతని కొనరించిన దానమక్షయమగునని కీయాసారమునఁగలదు.

ఎచట మాహేశ్వరుఁడు వసింపుచున్నాఁడో, యాప్రదేశము యోజనపర్వంతము వారణాసి నమచుగుచున్నదని స్కాందమునఁగలదు.

భక్తపూజనము సర్వార్థసాధనము. భక్తమహిమలు వర్ణనాతీతములు. భక్తునిఁ బూజింపగా శివుఁడు సంతసించును. భక్తుల సేవించ నై హికావస్థికి సుఖంబులు చేకూరుచున్నవి. భక్తులద భూమిఁ బనిచిరిపెగు గృహము భవనమనియు - స. గానినాఁడు భవనశబ్దము భవారము లోపించుననియు నభియుక్తోక్తిగలదు. తీర్థయజ్ఞ ఫలాదికముకంటె భక్తపూజనమువలనఁ గలుగు ఫలమధికము.

అందు శివయోగికిడు తృణమైనను గోటిగుణిత ఫలమొసంగునని శైవశాస్త్రములు నదించెను. పట్టణలజ్ఞానియగు మాహేశ్వరునిఁ బూజింపుడు. మాహేశ్వరపూజయే పరమేశ్వరుఁడెలియగల సాధనము. మాహేశ్వరుఁడు సాక్షాన్మహేశ్వరుఁడే. లింగాంగసంగియగు నామహానీయునిఁ బూజించినచో గర్భనరకములేదు. నాభకులఁ బూజింపక నన్నుఁ బూజించినచో నాపూజ వ్యర్థమగునని శివశాసనమునఁగలదు.

‘దద్యాదన్నం మహాదేవ భక్తాయ శివయోగినే సర్వపాప వినిర్ముక్తశ్శివలోకే మహీయతే| ధనందధ్యాద్యథాశక్త్యా యఃపునూన్ శివయోగినే సధనేశత్వమాప్నోతి సుఖమక్షయమశ్నుతే| సర్వసన్యాన్వితాం భూమిం విప్రాయశివయోగినే యదద్యాచ్ఛివసాయుజ్యం సయాత్యత్రసంశయః| అక్షరాణిచయావంతి దత్తేవిప్రాయపుస్తకే తావద్వర్షం శివాగారేస్థిత్యాంతే మోక్షమూర్ఘయాత్| యత్రదత్తం ధనం ధాన్యం అన్నంవా శివయోగినే విప్రాయతత్ఫలంవక్తుం నమయాశక్యతేధునా’ శివయోగికి నన్నదానముచేసినవాడు సర్వపాప వినిర్ముక్తుఁడగును. ధనమొసంగినవాఁడు ధనేశత్వమునొందును. సన్యాన్వితమగు భూమినొసంగినవాఁడు శివసాయుజ్యముచేయును. పుస్తకమును దానముచేసిన నందక్షరములెన్నియున్నవో యంతకాలము శివలోకమందు సుఖమనుభవించును. వేయేల శివయోగికిఁగిన ధనధాన్యాన్న దానాదికము లనంత ఫలప్రదములై సర్వార్థసిద్ధులకుఁ గారణములగుచున్నవని శంకరసంహితయందుఁగలదు. ఒక్క శివయోగికి బిక్షాదానంబుగావించుటచే వేదజ్ఞులగు గోటిమంది బ్రాహ్మణులను యథావిధిగఁ బూజించిన ఫలంబు చేకూరును. శివయోగి నివసించు దేశమే సునిత్రంబగునని చెప్పుచుండగా శివయోగి యెట్టి పవిత్రుఁడో వేరుగ చెప్పవలయునా? శివభక్తునకు శివార్చనా పాధ

దధికృతులయిన నీమతమువారు శైవులని వ్యవహరింపబడుచున్నారు.

శైవమార్గ ప్రసర్తనకు నాయాగుణ సంబంధముల ననుసరించి చరుడు (భక్తుడు) అత్యాశ్రమి జుగముడు శివయోగి లింగాంగసంగి మాహేశ్వరుడు వీరశైవుడునను నామములు సహజములై యున్నవి.

అ త్యా శ్ర మి.

శైవవ్రతముగు శాంభవదీక్ష 'అత్యాశ్రమం పాశుపతం శాంభవంనై శిరోవ్రతం' అత్యాశ్రమమనియు పాశుపతమనియు శాంభవమనియు శిరోవ్రతమనియు వేదాగమములయందు వచింపబడినది. కాన శాంభవదీక్షావ్రతస్థుడే అత్యాశ్రమియనియు పాశుపతుడనియు శాంభవవ్రతుడనియు శిరోవ్రతియనియు చెప్పబడుచున్నాడు.

'అత్యాశ్రమి పాణలింగసంబంధి భస్మఘటికాం కంఠాం కమండలుం భిక్షాపాత్రం చధారయేత్' అత్యాశ్రమి భస్మఘటికయు కంఠయు కమండలువును భిక్షాపాత్రమును ధరియింపవలయు నను శంకరసంహితా వచనము అత్యాశ్రమిని సన్యాసిపరముగ జెప్పి నను సర్వాశ్రమ సాధారణుడగు లింగధారియందునను అత్యాశ్రమి పదము ప్రయోగింపబడినది. శ్రీకరభాష్యమందలి జిజ్ఞాసాధికరణమున 'బ్రహ్మచారీగృహస్థో వావానప్రస్థోయతిస్తు వాయస్తు లింగాంగ సంయుక్తస్స ఏవాత్యాశ్రమిభవేత్' బ్రహ్మచారిగాని గృహస్థుడుగాని వానప్రస్థుడుగాని యతిగాని లింగాంగసంయుక్తుడత్యాశ్రమి యగుచున్నాడని లింగధారిపదమునకు బర్యాయపదముగ అత్యాశ్రమి శబ్దము నిశ్చయింపబడినది. మరియు లింగధారణచందిరీకయంద 'లింగం శివోభవేత్త్రమంగం సంయోగ ఆశ్రయః తస్మాత్ లింగా సంయుక్తోయోపి సోత్యాశ్రమిభవేత్' యనువచనము లింగధారత్యాశ్రమియేయని వచింపుచున్నది.

మా హే శ్వ రుఁ డు.

‘వర్ణాశ్రమ సదాచారాశ్చివేకధితాఃపురా | ఏతాన్ముల్లంఘ్య
వర్తంతే శివస్వాజ్ఞాపలాపినః’ రాజాజ్ఞాభంగ కృన్మాణాం దండో
వానరకస్తథా | తస్మాత్మాహేశ్వరోవిప్రః శృతిస్మృత్యాగమోదితం
వర్ణాశ్రమోదితం ధర్మం ప్రాణత్యాగేపినత్యజేత్ | విశ్వస్మాదధికో
రుద్రః | విశ్వసుగ్రహకారకః ఇతియస్యస్థిరాబుద్ధిః సవైమాహేశ్వర
స్మృతః | స్వహతివిహితం ధర్మంకుర్వంతః పూజయంతియే భక్త్యా
శ్రీకంఠమనిశంతేపి మాహేశ్వరాస్మృతాః ||’.

వర్ణాశ్రమ ధర్మములు భగవంతునిచే నిర్ణయించబడినవి.
రాజాజ్ఞనుల్లంఘించిన నరులు దండమునకు బాతులయినటుల శివాజ్ఞ
నుల్లంఘించిన మాహేశ్వరుఁడు నరకమనుభవింపవలయును. వర్ణాశ్ర
మోదితములును శృతిస్మృత్యాగ మప్రసిద్ధములునగు ధర్మముల
నవలంబించి యనుష్ఠించు శివుఁడే సర్వాధిపతియని తలంచి శివుని
సేవించునాతఁడు మహేశ్వరుఁడుగ జెప్పబడుచున్నాడని శంకరసంహిత
యందుఁగలదు.

జం గ ముఁ డు.

చంద్రాక్షానాగమమున ‘సహజం జంగమం మహేశ్వర ఇత్యభి
ధీయతే’ మాహేశ్వరుఁడే సహజముగ జంగమపదవాయుడనియు
నతఁడే భక్తుఁడు జంగముఁడను బ్రాయశఃపదంబులఁ బిలువంబడు
ననియుఁగలదు. మఱియు జంగమములయందు బ్రహ్మచారి గృహ
స్థునిరాభారియను మూడువిధములగు భేదములుగలవనియు వివరింప
బడియున్నది.

ని రా భా రి.

‘తురీయాశ్రమ సేవీతు నిరాభారీతి ఉచ్యతే చతుర్విధాస్తే
కథ్యంతే కటిచక బహుదకౌ హంసఃపరమ హంసశ్చేతి’ ఇందు

లింగమంగమందు సుపసితములయినవను దృఢచిత్తముగల మహామతి లింగాంగసంగియని శైవసిద్ధాంత దీపికయందు కలదు.

వీరశైవుడు.

‘భక్త్యుత్సాహ విశేషోపి వీరత్వమితీకధ్యతే వీరవృత్తసమా యోగాత్ వీరశైవః’ భక్త్యుత్సాహ విశేషము వీరవృత్తమని నిర్ణయింపఁబడినది. తద్వృత్తసమామోగము గలవాఁడు వీరశైవుడని చెప్పఁబడును. మరియు, ‘విశజ్ఞోనోచ్యతే విద్యా శివజీవై క్యబోధికా తస్యాం రమంతే యే శైవాః వీరశైవాః’ శివజీవై క్యబోధినియగు మహావిద్యయందు నెవ్వరు రమింపుచుందురో వారే వీరశైవులనియు శంకరసంహితయందుఁగలదు. బింబాగమమున తత్త్వాధ్యపరిశోధనము ప్రాణలింగోదయము చక్రభేదనము శివగురువులయందనినాభావము నన్యదర్శనత్యాగమగలిగి వేదామను క్రియాత్మకము నగు పాశుపతదీక్షనందుటయే విశేషవీరశైవలక్షణముగ వ్యక్తీకరింపఁబడినది. ఇట్టి విశిష్టధర్మాచరణమే విశేష వీరశైవమని చంద్రిజ్ఞానమునఁగలదు.

శివాద్వైతము.

శైవులవలంబించిన సిద్ధాంతము శివాద్వైతము. శైవ పరమాచార్యులగు మల్లికార్జునపండిత హరదత్తాదులు తమకృతులయందు నీశివాద్వైతమునే సిద్ధాంతీకరించియుండిరి. అర్వాచీనపండితులు సహితము తమ గ్రంథములు శివాద్వైతపరములనియు దాము శివాద్వైతములమనియు జెప్పకొనియుండిరి.

ప్రార్థానుభవులగు పశువులు (జీవులు) శివజ్ఞానులై శివారాధనాది కృత్యంబుల నమలినులగుట శివానుగ్రహ పాత్రులయి శివసాయుజ్యముగ్గుందుచున్నారు. నర్వజ్ఞానోత్తరమున ‘యశ్శివస్సోహ

మేవేతి అద్వైతం భావయేత్సదా' యేమహత్కృడు శివుఁడని చెప్పఁబడుచున్నాఁడో యతఁడే నేనను భావనతో (శివోహం) శివారాధన చేయనలయునని యున్నది. ఈయర్థమే 'అత్మేతి తూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతిచ' యనుసూత్రమునకు నిరంతరము శివోహమితి భావనా ప్రవాహేణ శిధితి పాశితయాపగత పశుభావ ఉపాసకః శివవ భవతి' అని శ్రీకఠాచార్యులవారు పిశదీకరించియుండిరి.

శివసోధ్యేయః - శివమద్వైతం - సర్వోహ్యేషదుద్యోః - సర్వగతశ్శివః - జ్ఞాత్వాశివం శాంతిమత్యంతమేతి - విశ్వాధికోరుద్రో మహర్షిః - శివవకేవలః - ఏకవరుద్యోనద్వితీయాయతన్తే. యీ మొదలగు శృత్యాదివాక్యములు శివాద్వైత వైభవ ప్రకటనమునకు నిర్దుష్టములగు రచనలై యున్నవి. చిదచిత్ప్రపంచ విశిష్టుడగు శివుడే అద్వితీయములగు కార్యకారణములగును 'శక్త్యాదిచపృథివ్యంతం శివతత్త్వసముద్భవతే నైకేనతు తద్వాప్యప్తం మృదాకుంభాదికోయథా' 'మాయాంతుప్రకృతిం విచ్యాన్మాయినంతు మహేశ్వరం' ఉమా సహాయో పరమేశ్వరం 'శివేన నవినాశక్తిః' ఇత్యాదిప్రమాణము లందు ప్రపంచకము శక్తియనియు దానితోగూడి పరమేశ్వరుడెప్పుడు వసించుననియు అది అగ్నియందలి దాహశక్తిఁబోలె శివునియందణి యుండెనని సూచింపబడుచున్నది. శివాజ్ఞననుసరించి అని చిదచిదాత్మకముగ పరిణామమందుచుండును దానితోగూడిన శివుహికఁడే పరముగానుండునను భావమే శివాద్వైతము శక్తివిశిష్ట శివాద్వైతము నని చెప్పబడుచున్నది. శివాద్వైతమునకు శక్తి విశిష్టాద్వైత - విశేష్టాద్వైత - భేదాభేద - విశిష్టాద్వైతాదినామములు కలిగియున్నను నివన్నియు సేకార్థబోధకములే యయియున్నవి.

శివాద్వైతమునే శాస్త్రకారులు లింగంగసామరస్యమను నామముతో వ్యవహరించిరి లింగమనగా శివుఁడు అంగమనగా జీవుడు (అంగరూపోహిజీవాత్మ లింగరూపస్సదాశివః పాశయుక్తో

భవేజ్జీవః పాశముక్తోభవేచ్ఛీవః) లింగాంగ సామరస్యమే (అనగా అభేదమే) లింగాంగ సామరస్యమునకు వాచ్యార్థముగుచున్నది దీనినే సోమనాథాదులు లింగైక్యమనిరి శివారాధనమొనర్పని వశువు మాటి మాటికి జన్మబాధ నొందికుండుచుండును నిరంతరశివోహం భావనా విగళిత పాశబంధముకల జీవులు శివోపాసనాజ్ఞానమున భ్రమరకీటక న్యాయమున జీవనివృత్తిద్వారా శివసాయుజ్యమునంది శివునితోకలసి సర్వభోగముల ననుభవింపుచుండురు. ఇందు శివజీవులు వేరుగానుండుదుగాని శివునితోడనే 'సోశ్చ తే సర్వాన్కామాన్సహబ్రహ్మణా విషశ్చితేతి' అనుశ్లోతిచే సర్వభోగములును జీవుడును అనుభవించుచుండుననుటచేత జీవవిశిష్టఁడగు శివుడొకఁడేయుండుననియు (అతని సారూప్యమంది విడువక వెంటనేనుండువాడగుట జీవుడతని సాయుజ్యమొంది (కూడియుండి) ఆనందమునొందుగాన నీస్థితినే శివాద్వైతమనియు ముక్తి సాయుజ్యముక్తియనియు తెలియవలెను.

విశిష్టాద్వైతమును వాక్యము శివాద్వైతమును వాక్యమునకు సమానార్థకమేగాని భిన్నార్థముకానేరదు. నీలకంఠభాష్య ద్వితీయాధ్యాయమున 'చిద చిత్త్రపంచ విశిష్టశ్శివపవ అద్వితీయం కారణం కార్యంచ భవతీతి విశిష్టశివాద్వైతం' అని గలదు. దీనింబట్టి విశిష్ట శివాద్వైతమున్నను విశిష్టాద్వైతమున్నను నొకటియే యని తెలియుచున్నది. ఇంక 'భ్రమరకీటకన్యాయేన శాశ్విత శివసాయుజ్యమును విషయముననో సాయుజ్యమననైక్యమును సర్థములేదనియు' సహాయుంక్త ఇతిసయుజో యజుర్వేదోగే ఇతిథాతోస్సత్సాద్విషే త్యాది నాక్విప్ తయోర్భావసాయుజ్యం' యను వ్యుత్పత్తినిఁబట్టికూడనునవారని భావము. అనగా సహయోగమని యేర్పడుచున్నది గాన భ్రమరకీటక న్యాయమునకుఁబై సిద్ధాంతము విరోధము కాఁజాలదనియుఁ బండితుల యాశయము.

శై వసిద్ధాంత దీపికయందును ఆణవము - కార్మికము - మాయాయము బైందవము రోధశక్తి యను నైదుపాశములనుండి విముక్తుడై పరమేశ్వరునింబలె సర్వజ్ఞత్వము అనాదిసిద్ధబోధత్వము స్వతంత్రము ఆలుప్తశక్తిత్వము అనంతశక్తియుక్తత్వము నను సద్గుణైశ్వర్యంబులతోఁగూడి పరమశివుని సారూప్యమును సాయుజ్యమును ముక్తుఁడొందుననియుఁ బంచకృత్యాధికారములఁ బరమేశ్వరుఁడే జీవకోటి ననుగ్రహించుననియు నిరీతమైయున్నది.

పంచాచారములు

చంద్రిక్షానోత్తర శివాగమమునఁ బంచాచార నిర్ణయమీ క్రిందివిధముగఁగలదు. 'లింగాచారస్సదాచార శ్చిరాచారస్తథైవచ గణభృత్యాచారకాచ పంచాచారాః ప్రకీర్తితాః' లింగాచారము - సదాచారము - శివాచారము - గణాచారము - భృత్యాచారము నవి పంచాచారములగుచున్నవి.

అందు లింగాచారము వేధామను క్రియారూపములగు నిరు వదియొక్క- దీక్షలగ్రహించి తద్ధర్మముల నాచరింపుటయగుచున్నది.

రెండవదియగు సదాచారమున షడధ్వశుద్ధిగల శై వదీక్షతోఁ గూడిన స్వశరీరము నచ్రాకృతమైనదని భావించుటయు - దీక్షితులగు కుటుంబమున పసించుటయు - శై వదిహృదధరించుటయు - నందప్రీ మత్తతయు - శివధర్మమహిమల వినుటయు - నిష్టలింగారాధనములేక భుజింపకుండుటయు - ననివేదిత పదార్థమును గ్రహింపకుండుటయు - శివాన్నిత ద్రవ్యమును బరిత్యజించకయుండుటయు - గురుచరేశ్వరుల నొకటిగఁ జూచుటయు - సదాప్రసిద్ధధర్మములైయున్నవి.

మూడవదియగు శివాచారమున 'పండ్లు గడ్డలు మొదలగు నవి భస్మముచే శోధించి గ్రహించుటయు - నందిముద్రాంకితము లగు శిలాదారువుల హద్దులుగలిగియున్న క్షేత్రముల గ్రహించు

టయు - భక్త నిర్మితములౌ శివలీలాచిత్రిత గృహముల నివసించు
 టయు - నట్టి పాత్రలనే ఉపయోగించుకొనుటయు - భక్తముచల్లి
 తృణాదుల గ్రహించుటయు నట్టివే కాష్టముల నుపయోగించుకొను
 టయు భక్తజ్ఞేత్రమందలి తమలపాకులు పోకలు భక్తులచేఁ గాల్పిం
 బడిన సున్నమును గ్రహించుటయు - శివదీక్షగలవారలు పచనము
 చేసిన పదార్థమునే లింగార్చితముచేసి భుజించుటయు - గోఘృత,
 గోక్షీర, గోదధ్యాదుల గ్రహించుటయు - సర్వభూతదయాభుత్వము
 గల్గియుండుటయు - కామ్యకర్మములను వదిలిపెట్టుటయు తద్వారా
 మోక్షమునందుటయు - శరీరగతములగు భూతపంచకమును భూత
 శుద్ధిచే సంస్కరించుటయు - చిత్తము శివునందే లయముచేయుటయు
 చీమైన చావకుండునటుల జాగ్రత్తగ సంపరింపుచుండుట - శాస్త్ర
 విహితకాలముల లింగారాధనచేయుటయు - అసత్య కఠిన నిందార్థ
 కములయిన వాక్యముల వీడుటయు - నెల్లపుడు భక్తజనులతో
 గోష్ఠిగల్గియుండుటయు నాచారమైయున్నది.

ఇక భక్తగణాచారణీయములగు నీక్రింద ను ద హ రిం చి న
 నరువదిలాగు శీలముల నమరి గణాచారమొప్పుచున్నది. సత్యము
 వదింపుటయు - సప్రియము బలకుండుటయు - వేదాంతమేతి హాస
 పురాణములఁ బఠించుటయు - శివుని శివభక్తుని గురునిఁ బ్రశంసించు
 టయుఁ బూజాద్రవ్య స్వీకరణంబు - నితరదేవతాదుల వర్ణింప
 కుండుటయు - నాత్మస్తుతిఁజేయుకుండుటయు - బరనింద యొనర్ప
 కుండుటయు - గురుచరణ్యరులకు నమస్కరించుటయు - రుద్రాక్ష
 మాలచే పడక్షరీ మంత్రమును జపించుటయు - గురుపూజనమును
 మాహేశ్వరాదుల నెదుర్కొని నేనింపుటయు - బ్రదక్షిణము
 నొనర్చుటయుఁ దత్సేవకము చరించుటయు - నిష్కలింగపూజకై
 నియమింపుటయు - సవినాభావముగ నిష్కలింగమునెల్లపుడు స్మృతిం
 చియుండుటయుఁ దత్స్మర్యనమున రోమాంచములు గలిగినయాతఁ

డగుటయు - ననురాగముతో నిష్టలింగమును నిరీక్షింపుచుండుటయు -
 నట్టి నిరీక్షణానందమున నానందబ్రాహ్మములుగలవాడగుటయు నివేదిత
 ప్రసాదరుచి నాస్వాదించుటయు - బూజాపుష్పాదికముల నాఘాగ్ర
 ణించుటయు - శివగురు ప్రముఖస్తోత్రములఁ జేయుటయు - దన్నిం
 దల వినకుండుటయు - దత్ప్రసాదగ్రహణమున శరీరశుద్ధిసంధు
 టయు నిందియ నిగ్రహము - నస్పృశ్య పదార్థములఁ దాకకుండు
 టయు - భవినంబుధములేకుండుటయు - నిషిద్ధభోగములందనా
 శక్తియు - భక్తియందాశక్తియు - సధర్మమునెడఁ గోపంబును -
 శివారాధనమునెడ లోభమువహింపుటయు - భక్తులయెడ మోహము -
 నిందియములయెడ మాత్సర్యము - సహంకారము మాయను
 జయించు పట్టునను - గుర్వాదిగుణదోషముల వివరింపకుండుటయు -
 భూతదయయును - సుకర్మములయందు భయముగల్గి చరించుటయు -
 బుత్రిశత్రువులందు సమానదర్శనంబును - వేదాగమ విశ్వాసంబు
 నపకారుల సహితము క్షమింపుటయు - భోగములందుఁ గోరిక లేకుం
 డుటయు - ధర్మాచరణంబున సప్రమత్తతయు - శివాతిరిక్తమైదియు
 లేదని తలచుటయు - బరధనాపహరణత్యాగము - సలభ్యవస్తు
 వుల నభిలషింపకుండుటయు - బరమేశ్వర నామస్మరణ గుణకీర్త
 నంబు - నాతని నేరింపుటయు - నాతని పాదకమలముల భావించు
 టయు - సఖునిగఁ దనను భావించుటయు - దనను ముక్తుగా
 నొనర్చుమని యాత్మార్పణమొనర్చుటయు - మూలమంత్రమును
 జపించుటయు - హృదయంబున శివుని రూపానుసంధానముచే భ్యానిం
 చుటయు - నాతనియందే చిత్తము నిలుపుటయు - దానొనర్చునది
 పరమేశ్వరేంద్రియములద్వారా జరుగుచున్నటులు భావించుటయు -
 శివరూపము సర్వవ్యాపకమైనదని తలచుటయు - బరమేశ్వరరూపము
 తననుగానే తలంచి జగము మరచి శివానందమొందుటయు నగు

చున్నది. ఈ యదువదినాలుగు శీలముల నవలంబించి యాచరించి భక్తుడు జీవన్ముక్తుడగుచున్నాడు.

ఇక భృత్యాచారము భృత్యత్వ వీరభృత్యత్వములను రెండు విధములై గురుచరేశ్వర పూజారూపకమయినది భృత్యాచార మనియఁ, దన సర్వస్వము గురుచరులకర్పించి శివునిగూర్చి కైవల్యమును గోరుచుండుటయే వీరభృత్యాచారము నగుచున్నది.

కావున శాంభవవ్రాత పవిత్రమగు నిట్టిధర్మముల శ్రద్ధాభువై యనుష్ఠించి కృతకృత్యుడగుట మానవజన్మమెత్తినందులకు సార్థకమగుచున్నది.

—: దశావధానవిశేషము :—

దశావధానంబుల నుత్తీర్ణుడగుటయే శివయోగియనుటకుఁ దార్కాణము. యమనియ మాద్యష్టాంగ సంపన్నుడే యవధాన నానుష్ఠానమునకు సమర్థుడగుచున్నాడు. దేహత్రయంబుల లింగ నిమగ్నత నొందించుటయే నిందు ప్రధమాదర్శము ఇందు ఈశ్వరత్వ వసిత్వములనుస్థితి సంభవించుచున్నది. లింగమున దృష్టిని ఏకీభావమునొందించుట దృగ్వివధానమునందలి దృక్పటుత్వము దృష్టిభేదము నందును. వికారశూన్యంబగు నిరీక్షణముకల్గియుండుటయే దృగ్విన్యాసము దృక్కును జలక్షీరన్యాయమున లింగలీనముచేయుటయే దృగ్విలీనత్వము నిర్దిష్టస్థితియందు తప్పనితరము గణకమాంద్యబిందు కూర తాశూన్యమగు దృష్టియే దృక్స్థిరత్వము.

విషయోపభోగసమర్పణము దృక్చెయ్యనర్హుటయే దృక్పూజ విషయోపభోగములిందు స్నానాద్యష్టవిధరూపములగును. త్వగింద్ర యముద్వారా లింగముతో కలిగిన స్పర్శవ్యాపారమే త్వగ్వాప్తి నిగ్రహానుగ్రహముల విషయమై పరమేశ్వర ప్రార్థనమున కర్హేంద్రియములస్తుతిరూపమగునది స్తుతి. ఇంద్రియాదులు లింగమునందు

కర్పూరమువలె మనస్సుచే లీనత్వమందించుటయే మనోవ్యాప్తి పూర్వోక్తావధానా చరణంబుననణిచు మహిమా గరిమూదులు లభ్యంబులగును.

ఇంద్రియాధిష్టానమగు మనంబును పాంచభౌతికార్పణయందు స్థితత్వమునందించుట సానురాగమనోర్పనమగును. సర్వమును లింగమయముగా నెంచుచు నితరముగొనక ప్రాపంచకగణమునందు లింగముకంటె వేరుభావము తోచకుండనుండుటయే గణప్రణామము. అట్లు చూచిస్తుతించుట అనగా అర్థముచేసికొనుట భావించుటయు సప్రమాణముగ స్మృతియందుంచుకొనుటయే గణస్తుతి - శివానందముచే సమరసానుభవమునందుటయే గణలీలానంద నిమగ్నత అనగా చిత్తమును లీనమొనర్చి తత్వమును ప్రసాదింపజేయుట లింగమునకు తనకు అవినాభావసంబుధముకలిగియుండు లింగనిమగ్నత - దీనినే సిద్ధియని చెప్పుదురు. అప్పుడే శివాదన్యం సకించన - శివవసకేవలః ఇత్యాదిశృతిసంచ యప్రసిద్ధరచనలు సమన్వయములగును అఘిమా-ప్రాప్తి-ప్రాకామ్యము ఈశ్వరత్వవసిత్యములను సిద్ధుల మనోవధాన పంచకమున క్రమంబుగ సాధకుఁడు పొందుచున్నాడు.

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తి గురవేనమః.

ప్రశ్నోత్తరము, ప్రమాణపరిచ్ఛేదము

శాంభవీయ ధర్మసూత్రావళి.

—: వర్ణాశ్రమ ధర్మావశ్యకత :—

వర్ణాశ్రమాచారధర్మములు శివాజ్ఞాపాపకములు, 'సయా
వల్లయమాప్నోతి చిత్తశంఖౌ పరాత్మాని నతావత్కర్మ సత్వక్తుం
యుజ్యతే' మనస్సు ధ్యానాభ్యాసవశమునఁ బరమేశ్వరుఁడునులయుంచు
వఱకును కర్మములవీడుట యుచితముకాదనియు 'తస్మాద్ధీకుశలై ర
ర్మః స్వస్వవర్ణాశ్రమోదితః సాదరం సమనుష్ఠేయ స్వస్వధాపతితో
భవేత్' బుద్ధిమంతుఁడు దనవర్ణమునకు నాశ్రమమునకును విహితమగు
ధర్మము నతిశ్రద్ధతో నాచరింపవలయును. అట్లుగానిచో నాతఁడు
పతితుఁడగును. 'త్యక్తవర్ణాశ్రమాచార స్వసిద్ధజ్ఞానవైభవః పతత్యేవ
నపంచేహశ్చిన్నస్వాస్వధారశాఖవత్' జ్ఞాననిష్ఠ కుదరకనే వర్ణాశ్ర
మాచారముల నదిలిపెట్టినవాఁడధోలోకమునే జేరుచున్నాఁడు.
చెట్టునెక్కినవాఁడు పట్టుకొమ్మ చిక్కకముందే కాలిక్రింద కొమ్మ
విరుగునెడల క్రిందఁబడు చందముగ నని చంద్రజ్ఞానాగమమునఁ
గలదు.

ఎద్దియో మహాపుణ్యమునఁగాని మానవజన్మ గలుగదు.
అందును బ్రాహ్మణుఁడగుట కెంతపుణ్యముకావలెనో చెప్పజాలము.
అట్టి యుత్తమజన్మమంది యెవ్వఁడు పరశివునర్చింపఁడో యాతని

యాజ్ఞానూపములగు వర్ణాశ్రమాచారధర్మముల నుల్లంఘించునో యాతఁడు శివదోషియు నరకభాగియు నగుటలో సందియమేమి?

అన్నికర్మములకు నాచారము మూలమగుచున్నది. శిష్టాభి హితమయిన దయావాక్ష్మిణ్య శౌచాదులఁగూడిన నడవడియే యాచారమని మన్వాదులు స్మరించియుండిరి. ధర్మము మనచే రక్షింపఁబడి మనల రక్షించునుగాని యధర్మమో మనచే రక్షింపఁబడి మనలనే ధక్షించును. ఇందువలననే 'స్వధర్మేనిధనం శ్రేయః' తన ధర్మమందు నిధనము సంభవించినను సంభవించుగాక భయావహములయిన పరధర్మానుష్ఠానములుకూడవు సుమాయని యార్యులు వచించిరి. ఆపస్తంబుఁడు ధర్మాచరణమువలన మానవుల కాయురారోగ్యైశ్వర్య మేధాప్రజ్ఞాదులు సులభసాధ్యములగునని వచించెను. పవిత్రములగు నార్చధర్మములగు కర్మములు కేవలాముష్మిక ధర్మములుమాత్రమేగాక యైహిక పౌత్యక్ష ఫలములగు శారీరక చిత్తశోధనములుగూడ నైయున్నవి

ఆచారహీనుఁడగు పురుషుఁడు లోకమున నిండితుండగు చున్నాఁడు. సర్వమునకు ధర్మమే మూలమగుట నిస్పృహుఁడయిన యోగియు ధర్మము నాశ్రయింపవలెననియు నెట్టిసమయమందు నయ్యది విడువరానిదనియు 'శృతిస్మృత్యుదితం ధర్మం నిత్యం నైమిత్తికాశ్రయం కృత్వార్చయతి యశ్చ భుం సభక్తస్సాత్విక స్మృతః యస్సాత్వికో లింగధారీ విధివన్నిత్యకర్మకృత్ నీలకంఠస్య దేవస్య ప్రియోభక్తస్సఊరితః తస్మాత్కాలోచితాం నిత్యక్రియాం నైమిత్తికాశ్రయం కరీవీత వేదస్మృత్యుక్తాం ద్విజోమాహేశ్వరస్సదా' శృతిస్మృత్యుక్తములై నిత్యనైమిత్తికాశ్రయములగు ధర్మముల నాచరింపుదుఁ బరమేశ్వరు యిచ్చునలఁడు సాత్వికభక్తుండగును. అట్టి సాత్వికభక్తిగల భక్తుఁడు పరమేశ్వరున కత్యంతప్రియుఁడగుచున్నాఁడు. ద్విజుఁడగు మాహేశ్వరుఁడు వేదశ్రుత్యాగమోక్త

మొలగు నిత్యమై మిత్తికాది ధర్మముల నాచరింపవలయునని వర్ణాశ్రమాచారవ్యవస్థనుగూర్చి శంకరసంహితయందు బహుధా నిర్ణయింపబడియున్నది. మహాభారత శాంతిపర్వమున 'యథాయథాహి నద్వృత్తమాచరంతీతరేజనాః తథాతథాసుఖం ప్రాప్య ప్రేత్యచేహచ మోదతే' జనులు సదాచారము నాచరించినకొలదియు నిహవరంబులగు సుఖంబులనందుదురని చెప్పబడినది. 'నిత్యం నై మిత్తికంవాపి క్రియతే గృహమేధినా శివారాధన బుద్ధ్యాయత్కర్మ తద్జ్ఞానసాధనం' ఏకర్మ శివారాధనబుద్ధితో జేయబడుచున్నదో యది నిత్యముగా నైనై మిత్తికముగాని జ్ఞానసాధనమగుచున్నది.

—: ఆచమనవిధి :—

వైదికాచార నిర్ణయమున 'శైవానాం శివనామానియతీనాం ప్రణవస్తథా వైష్ణవానాంచ సర్వేషాం విష్ణునామానిగ్రాహయేత్' ఆచమన విధానమున శైవులు శివనామములను యతులు ప్రణవమును వైష్ణవులు విష్ణునామములను గ్రహింపవలయుననియు 'పంచాక్షరేన మంత్రేణ పితృప్రస్థార్హయేతుకృత్ ఈశానాద్యైః పంచ భిస్తుతత్త్వానినాన్యమన్నుశేత్ తత్రదంకుభిశ్చాధ సజలస్పర్శసంచరేత్ త్రిభిర్మంత్రైరాచమేత్ స్వాహంతైః ప్రణవాదికైః ఓం హ్రీం ఆత్మతత్త్వాన్స్వాహ ఓం హ్రీం విద్యాతత్త్వాన్స్వాహ ఓం హ్రీం శివతత్త్వాన్ స్వాహేతి' మహాత్మతర శివాగమమున నీయర్థమే 'ఆత్మవిద్యాశివాఖ్యాని తత్త్వాని స్వాహయాసహ ఆచామేదుచ్ఛరన్నేవ త్రివారం శాంభవవృత్తి' శాంభవవృత్తియగునతఃకు స్వాహంతములగు నాత్మవిద్యా శివతత్వముల నుచ్చరింపుచు నాచరింపవలయునని చెప్పబడినది.

'శంభవేస్వాహ శంకరాయస్వాహ శాంతాయస్వాహ శాశ్వతశివ - స్థాణు - ఉమావతే - ధూతేశ - త్రిపురాంతక - త్రిణయన -

శ్రీకంఠ - కాలాంతక - శర్వ - ఉగ్ర - భవ - భర్త - భీమ - జగ
తాంనాథ - అక్షయ - శ్రీసీధే - దుద్ర - ఈశాన - ఈశ్వర - మహా
దేవ - ఈశతుభ్యంసమః అనియును శైవశిష్టులొనమన విధానమున
శివనామము లుచ్చరించుటయు వాచారముగఁగలదు.

దినం వారంచనక్షత్రం యోగం కరణమేవచ సర్వశివమయం
స్మృత్యానైదికః కర్మకారయేత్.

—: వామదేవసంహితాయాం :—

సమశ్శంభవ ఇత్యాదిమంత్రస్థా మనవశ్చపట్ భవోద్భవాయ
సమశ్శతి మనుః ప్రధమతః స్మృతః వామదేవాదిమంత్రస్థా ఏతే ఏకా
దశస్మృతాః। నమస్తే అస్తుభగవన్వశ్వేశ్వర ఇతిస్మృతః నీలకంఠశ్చ
సర్వేశ్వర సహశివ ఏవచ శ్రీమహాదేవ ఇత్యేతేసమంతానమసాస్మృ
తాః। ఆష్టావింశతి నామానికీర్తితాని మహంతిచ ఏతైరాచమనాదీని
కార్యాణ్యహుర్మనీషిణః। శంభోద్భిస్త్రిభిర్మంత్రైః వీత్వాశేష్తైశ్చ
సంస్మృతేత్। ఓష్టద్వయంచ చుబుకమంగుళ్యగైరనంతరం। భవో
ద్భవాదిభిర్మంత్రైః ద్వాదశాంగాని సంస్మృతేత్। అంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం
తునాసారం ధ్రోష్ణుకేత్క్రమాత్ అంగుష్ఠేన కనిష్ఠేననాభిఃకుక్షిత
లేనతు అంగుళ్యగైర్శిరోశాహ్వాహ్మాలే వక్షస్థలం స్మృతేత్ సమస్తే
స్తాదిభిర్మంత్రైః దశాంగానిచ సంస్మృతేత్ వామహస్తతలేనైవ దక్షి
ణంచ తలంస్మృతేత్! తథాదక్షిణహస్తేన వామహస్తతలం స్మృతేత్।
పాదద్వందం పార్శ్వయుగ్మం ఉరోగండస్థలేహ్యుభే మూర్ధాంగం ముని
శ్చార్దులతతోఽవసచావ్యధ। ఏవమాచమ్య విధివత్క్రమానుష్ఠాన
మాచరేత్।

—: ఆహ్నిక విధానము :—

శాంభవప్రతుడా బ్రాహ్మముహూర్తమున నిదురనుండి
కొల్పించువాడై శివనామస్తరణమొనర్చుచు నిష్ఠలింగమును గనుల

కడ్డుకొని ధర్మార్థచింతనమొనర్చుచు గుర్వాదుల దర్శించి నమస్కరింప
వలయును. అనంతరము యజ్ఞోపవీతి శివసూత్రములను మెడకు
వెనుకవైపు నుంచుకొని శిరమునకు వస్త్రమును జుట్టుకొని బాహ్య
దేశమున మలకర్మాదుల నిర్వర్తించుకొని పాదములను హస్తములను
బ్రాతూళనము చేసుకొని పుక్కిలించివైచి యాత్మవిద్యా శివతత్వముల
స్వాహంత్యముగ నుచ్చరింపుచు నాచమింపవలయును పిమ్మట దంత
భావనమొనర్చుకొని యాచమనమొనర్చి శివతీర్థమునఁ బ్రాతఃస్నాన
ముచేసి దేవస్థి యక్షుశర్వణముల నొనర్చి సూర్యనకుఁ జూపబడిన
ధౌతవస్త్రముల ధరింపువాఁడై యిష్టలింగమునకు మజ్జనమిడి సఃకల్ప
పూర్వకముగ యాచమనమొనర్చి భస్మస్నాన భస్మోద్ధాళన భస్మావ
కుంతనముల నొనర్చుకొని యథోక్తస్నానములఁ ద్రిపుండ్రములఁ ధరింప
వలయును. పుంసలకు పూర్వకముగా రుద్రాక్షముల ధరించి
సూర్యుని కర్ణ్యత్రయంబుల నొనుగువాఁడై సావిత్రీని జపించి శివా
గ్నిని ధ్యానించి సాయంప్రాతఃకాలముల హోమమొనర్పవలయును.
అగ్ని కార్యము నిర్వర్తించగనే పెద్దల కభివాదమొనర్చి గుర్వాదుల
శరణాగతి యొనర్పవలయును. ఇట్లు పవలెసెమిది భాగముల యందలి
మొదటి భాగము గడపి రెండవభాగమున నిగమాగమముల నభ్యసించు
పుచు మూడవభాగమునఁ బోష్యవర్గముయొక్కయు తనయొక్కయు
క్షణాదులకై ధనాదుల సంపాదించుకొనుచు నాల్గవభాగంబున
సద్యాదుల జలమును సంస్కారమునుజేసిన తీర్థమును గావించి
పూజ్యాహ్నికస్నానమొనర్పవలయును. అతః భస్మస్నానాదుల
యొనర్చి రుద్రాక్షుల ధరించి శైవసాక్షాత్ శివసంధ్యను సావిత్రీ సం
ధ్యనుపాసించి పంచమహాయజ్ఞముల నాచరించి దేవముషిగఁ గూలకుఁ
దిర్వణమొనర్చి పితరులకుఁ బితృతీర్థమునఁ దర్పణమొనఁగి వైశ్యదేవ
మొనర్చుకొని శివపూజనొనర్చువాఁడై పండితుఁడుగాని మూర్ఖుఁడు
గాని పూజాంతమునవచ్చిన యతిని శివునిగానే భావించి పూజించి

ప్రసాదభోగానంతరము స్తోత్రాదులఁ బఠింపవలయును. తరువాత సాయంకాలమువఱకు నర్థసిద్ధికై యత్నింపుచు భస్మస్నాతుండై సాయంసంధ్యనుపాసించి హోమకార్యమొనర్చుకొని సాయంకాలికి మగు నవసరార్చనమొనర్చుకొని వైశ్యదేవమొనర్చువాండై యర్ధరాత్రి పూజను గావించి యతిథి నర్పించి భోజనానంతరము శయనస్థుడై శివుని ధ్యానింపుచుఁ జుతాహీనుండై సుఖముగ నిద్రింపవలయును. నిత్యానుసరణీయమును శివప్రసాదహేతువునగు నాహ్నిక విధానమిట్లు మకుటోత్తరదివ్యాగమమునఁ బరశివునిచే భక్తుల ననుగ్రహించు నిమిత్తము ప్రకటింపఁబడినది.

—: భక్తి :—

సూతసంహితయందు నీశ్వరునియందులి భక్తి యిట్లు వర్ణింపఁ బడియున్నది. శివజ్ఞాన శ్రద్ధయు, భస్మోద్ధూళన త్రిపుండ్రధారణ భస్మస్నాన శ్రద్ధయు, రుద్రాక్షధారణశ్రద్ధయు, షడక్షరజపశ్రద్ధయు, శివలింగార్చనశ్రద్ధయు, పూజోపకరణసంపాదన శ్రద్ధయు, మహాదేవ పదాదిస్మరణశ్రద్ధయు, శివవిద్యాభ్యాసశ్రద్ధయు, తదధ్యయనశ్రద్ధయు, గురూక్తార్థవిశ్వాస శ్రద్ధయు శివభక్తియని చెప్పఁబడుచున్నది.

కారణోత్తరమున లింగజంగమ గుర్వర్పాసాధనమగు కటుఁబము మోక్షసాధనమైనదగునని గలదు. ‘అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాం గతోపివా యస్మరేద్వీతిహోత్రాత్సంసభాహ్యభ్యంతరశ్శుచిః’ అపవిత్రుడయినను బవిత్రుడయిన నెట్టి యవస్థయందున్నవాఁడును శివస్మరణముచే బాహ్యభ్యంతరములయందును బవిత్రుడగును. శైవసిద్ధాంతశిఖామణియందు ‘శ్రవణం కీర్తనం శంభోః స్మరణం పాదసేవనం అర్చనం వందనం దాస్యం సఖ్యతాత్మనివేదనం ఏవం సవవిధాభక్తిః భోక్తా’ శ్రవణకీర్తన స్మరణపాదసేవన యర్చనవందన దాస్య సఖ్య యాత్మనివేదనలని శివునియందలి భక్తి తొమ్మిది విధములనై యున్నదని గలదు.

శివపురాణవాయవీయసంహితయందు బాహ్యంబగు నుపచారాదినేవయు, మానసికంబగునేవయు భక్తియని పాడితులు నిర్దేశించియున్నారు. ఆభక్తి మరల వాక్కు మనస్సు కాయమునను సాధన త్రయభేదంబులచే మూడువిధంబులై యుండును. శివరూపాది చింతనము మానసికభక్తి, శివమంత్ర జపాదికము వాచకభక్తి, పూజాదికము కాయకభక్తి. ఈమూడువిధంబులగు భక్తియే శివధర్మమనియు, పరాత్ముండగు శివుండు శివధర్మమును తపము, కర్మము, జపము, ధ్యానము, జ్ఞానమునని యైన విధంబులుగ నిరూపించియుండెను. అందుఁ జాంద్రాయణాదులు తపంబులు. లింగార్చనాదులు కర్మములు. మూఁడు విధంబులగు శివాభ్యాసమే జపము. శివచింతనమే ధ్యానము. శివాగమోక్తజ్ఞానమే జ్ఞానమనియు వివరింపఁబడెను.

— సోమవార వ్రతము :—

‘సోమవారే శుచిర్భూత్వా కుర్యాన్నక్తః చయోనరః వర్షకోటి సహస్రాణి రుద్రలోకే మహీయతే’ శుచియగు నెవ్వఁడు సోమవారమున నక్తమొనర్చి శివారాధనమొనర్చునో యతఁడు శివలోకమున నివసింపుననియు నాడొక భిక్షుమాత్రదానముచేతనే శివానుగ్రహమునకుఁ బాత్రుండగుచున్నాడనియు నేకభుక్తుడై ద్వాదశవర్షకృత సాపములనుండి ముక్తుండగుననియుఁ గార్తీకసోమవాసరమున ద్వీజులగు మాహేశ్వరుల నరవిందాదికుసుమబులఁ బూజించియు యథాశక్తి దీపదానమొర్చియు గురునర్పించియు నక్తవ్రతీయగు నతఁడు సాక్షాచ్ఛృంగరుండనియు స్కాంద మార్కండేయాది పురాణములయందుఁ జెప్పఁబడినది. సోమవారవ్రతము దేవులయందు మహాదేవునివలె వ్రతములయందత్యుత్తమమగు వ్రతముగఁ బరిగణింపఁబడినది. ఈ మహావ్రతము యునవాసము, యేకభుక్తము, నక్తము, యర్థరాత్రి

భోజనముని నాల్గు విధములు. సోమవారమంతయు నిరాహారియై పరమేశుఁ బూజించి మరునాఁడు భుజించుట యుపవాసమనియు, యేకభుక్తవృతము మాధ్యాహ్నమే శివపూజ నొసర్చి భుజించి రాత్రి యందు నిరాహారియై శివారాధన మొనర్చుట యగుననియు సక్తవ్రతము నక్షత్రోదయమువఱకుగాని ఛాయానక్తముదనుక గాని నుపవసించి పరమేశు నర్పించి భుజించుటయే యగుననియు, (ఛాయానక్తమనగా ఘమారు మూడు గడియలపొద్దుండగా పగలు) అర్ధరాత్రివృతము రాత్రి పదునొకండు గడియలలోపల శివారాధన మొనర్చి భుజించుట యు నగును. పరమోత్కృష్టమగు నీవృతము నారుసంవత్సరములు గాని, పండ్రెండు సంవత్సరములుగాని, యశక్తుండు. మూడు సంవత్సరములుగాని యనుష్ఠించినచో వృతోద్ధ్యాపన మొనర్పవలయును. దేహాంతముదనుక నిత్యసోమవారవృత మనుష్ఠింపువారల కుద్ధ్యాపన మొనర్పనవసరములేదు. పరమేశ్వరునకత్యంత ప్రియమగు నీసోమ వారవృతము మహాపాపనఁచయమునుండి భక్తులఁదరింపజేసి యైహికంబున నాయురారోగ్యైశ్వర్యాది భోగంబుల నొనగూర్చి దేహాంత మున శివసాయుజ్యప్రాప్తికిఁ గారణంబగునని శివరహస్యంబునఁ జెప్పబడినది.

ఆదిత్యపురాణమున ‘ప్రాణలింగ వ్రసాదిస్థానోపవాసం నమాచరేత్ | మోహోద్వన్తుచరేత్తస్య ప్రత్యవాయో మహాన్ భవేత్’ లింగధారి యుపవాస మెన్నడును జేయఁగూడదు. మోహమువలన నాచరించుచో గొప్పవృత్యవాయము గల్గును. ఈయర్థమే చంద్రి జ్ఞానమున ‘నహి శుష్కోపవాసోస్తి శివాశ్రమసిమేవిణాం ఉపవాస ప్రతినిధిం సక్తభోజనమాచరేత్’ శైవదీక్షితునకు శుష్కోపవాసము గూడదు. అట్టి సమయమందు దానికిబదులుగ సక్తభోజనమే చేయ వలయును.

నిర్విఘ్నాది ప్రయోజనసిద్ధికై గణేశ్వరస్కంధ వీరభద్ర
కేదారేశ్వర ఉమామహేశ్వర మర్గాదివృతముల ననుష్ఠింపుటయుఁ
బరమేశ్వరపీఠికిఁ బాత్రమేయగుచున్నది. యజమాని యాజ్ఞానంది
యాతని పరవారమునకు నేవనొనర్చియు నాతనిసేమకుఁ నేవకుఁడు
బాత్రుండేయగునటుల భక్తుఁడును శివపరివారమును నేవించి శివునకుఁ
బ్రియుండేయగునని నిర్ణయింపఁబడెను.

—: పూజార్హపత్రపుష్పములు :—

దోణపున్నాగ మందార సంద్యావర్త శ్రీయావర్తములును
గన్నేరు తెల్లజల్లేడు తామరపువ్వు కలుపపువ్వు లొద్దుగ నల్లయుమ్మెత్త
పాటలపుష్పము సంపెంగపువ్వు మారేడుకానుకపువ్వులు కొండగోగు
పువ్వు మాదీఫలపుష్పము అవిశేషపువ్వు ప్రియంగుపుష్పము దేవదారు
కృతమాలల పుష్పములు అగ్నిమంథము జాజిపూలు మల్లెపూలు
వావిలి వికర్ణి బహుపర్ణి ఆజిత కల్పార అతసీకనుమాదులు శివార్చన
యందుత్తమములును ముఖ్యములునైయున్నవి. బిల్వము తులసి
రేలగరిక ఉత్తరేణుసంపెంగ నేరేడు దవనము తుమ్మి మరువము
ప్రీబేరము వావిలియనువాని పత్రములు పూజార్హములగును.
కేతకీ చువకములు శివపూజార్హములుగావు. 'పత్రాణామపి పుష్పా
ణాం సౌవర్ణానామిహాకృద్భిత్ సహినిర్మాల్యతాదోషః తస్మాత్తైర్నిత్య
మర్చయేత్' సౌవర్ణములగు పత్రపుష్పాదులకు నిర్మాల్యదోషము
లేదు. ఈ కారణమువలన నని నిత్యము పూజార్హములగుచున్నవి.
ఈయర్థమే నిర్ణయసింధువునందునుగలదు. కరాసీత వస్త్రాసీతములును
నాఘ్రాణించినవియు రాలిపోయినవియు కింజల్కములు తేనివియు
పురువులు గలవియు ఛిద్రములు నయినవియునగు పత్రపుష్పాదులు
శివపూజ కన్యార్హములగుచున్నవి. పుష్పములెల్లు పుట్టినవో యట్లును
బిల్వమును బోర్లగిలయు లింగశిరమున నుంచవలయును. శివతత్త్వ

సుధానిధియందు 'బిల్వపత్రార్చనంకృత్వా సపునర్జన్మభాగ్భవేత్' ఈశ్వరుని బిల్వపత్రములఁ బూజించిన భక్తుఁడు తిరిగి పుట్టుటలేదు. బిల్వపూజనమునను బిల్వగంధలేపనమునను శివుఁడత్యంతప్రియమందును. 'బిల్వమూలమృదాయస్తుశరీర ముపలుంపతి అంత్యకాలేంత కజ్జనై స్సదూరీక్రియతేనరః' బిల్వమూలమందలి మృత్తికను దేహమున నలదుకొని మరణించిన యాతనికి సంతకభలులు దూతులై యుండు రనియు లక్షబిల్వార్చనచేగల్లు ఫలమును లెక్కించుటకు లెఖియేలేదని యును బరమేశ్వరున కత్యంతప్రియమగు పూజాద్రవ్యములలో నీబిల్వపత్రమే మొదటిదనియు బిల్వమును స్మరించినంత మాత్రమున నరుడు రాజ్యాదిభోగముల నందుననియుఁగలదు.

—: శివశాస్త్రప్రశంస :—

వేదాగమములయందును తదర్థప్రతిపాదకములగు స్మృతి పురాణములయందును సమ్మతముగలిగియుండుటయే యాస్తిక్య మనఁబడుచున్నది. సకలశ్రేయోబులకుఁ బరమసాధనంబగు శివాగమములను భక్తవత్సలుఁడగు శ్రీకఃతుఁడు భక్తకల్యాణముకొఱకుఁ బార్వతికి బోధించెనని శివపురాణమునఁగలదు. మఱియుఁ బరాపర శామకములై సద్యోజాతాది పంచమఖోద్భవములయిన యాగమములు వేదతుల్యములనియు నుండేగలదు. 'కామికాద్యాగమానాంత్ర యథాదేవో మహేశ్వరః' కామికాద్యాగమములకు మహేశ్వరుండే కర్తయని సూతసాహితయందుఁగలదు. పూజ్యులగు శ్రీకఠ - హరదత్త - అప్పయదీక్షితులు మున్నగువారు వేదశివాగమములకు భేదములేదనియు - వేదాగమములు రెండు నేకార్థకములుగాన రెంటికీఁ బరస్పరాను సారిత్యముగలదనియు సత్కౌత పాశుపతాగమములకును గేవల మప్రామాణ్యములేదనియు నీవీయకృతులయందు సిద్ధాంతీకరించియుండిరి. శివాగమములలోఁ గొన్నిభాగములు పశు

పాశ పతిరూప పదార్థత్రితయమును బ్రతిపాదించునవియు - కొన్ని భాగములు శివపరత్వమును బ్రతిపాదించునవియు - మఱికొన్ని భాగములు పరబ్రహ్మ త్రిమూర్తులను బ్రతిపాదించునవియు - మరికొన్ని సత్త్రింశత్తత్వములను జెప్పునవియు నిట్లే పడధ్వలను భస్మరుద్రాక్ష ధారణము లింగధారణము ప్రణవపంచాక్షరము శివపూజోత్సవాదులను బోధించునవియు నగుచున్నవి. ఇవియున్నియుఁ బ్రత్యక్ష వేద మూలములేగాన వీనికిఁ బ్రామాణ్యము నిరాక్షేపణముగా సిద్ధించుచున్నది. ఇందు పశుపాశపతిరూప పదార్థత్రితయము వేదములయందుఁ బ్రసిద్ధముగానున్నది. గాన నీపరిభాషామూలముగల శైవ శాస్త్రము వైదికమేయగును. ఎవఁడు పరశివానుగ్రహరూపములను - సద్యోజాతాది ముఖోద్భవములును - యోగజ్ఞాన క్రియాచర్య నామక చతుష్పాదయుతమును శ్రోతమునయిన యాగమముల నధిష్టించి నిరసించుచున్నాఁడో విద్యాపతియు కల్యాణనిలయుఁడు నయిన పరశివునిఁగూర్చియు నాతని యుత్తమగ్రంథములఁగూర్చియు దామసాదులను వాక్యముల నుచ్చరించుచున్నాఁడో యాతనికంటె రాక్షసశబ్దవాచ్యుఁడు వేరొకఁడులేడు. అతఁడు సర్వకర్మ బహిష్కృతుఁడై శివాపరాధియై దేహాంతమున మహారౌరవాదుల నందఁగలఁడని శివధర్మమునఁ బ్రకటికృతమయినది.

—: రంగవల్క్యాదినిర్ణయము :—

‘పద్మంత్రవసరాఖ్యాయాం నవపద్మం లఘుస్మృతం గుర్వాంతు హుహత్యామపిచ భద్రం తత్త్వం హిమండలం’ అనసరపూజయందొక్క పద్మంబును - లఘుపూజయందుఁ దొమ్మిది పద్మంబులుగల మండలంబును గురుమహాపూజలందు భద్రదత్తత్వమండలములనేదియో నొకటిగాని శివపూజానమయంబున నుపయోగించుకొనవలయునని చంద్రిజ్ఞానమునఁగలదు. గ్రంథాంతరమున ‘అరుణోదయ కాలేతు

చతుర్దశవిరాజితం అ. బుజం రచయేత్పశ్చాత్ షడ్జలంతుపంచక్యతే
 తపనోదయకాలేధ దశకం దశమంబుజం సంగవేతు ప్రకర్తవ్యం
 మధ్యాహ్నాద్వ్యధికందశ దినాంతే షోడశదశం కమలం పరిభాషితం
 అర్ధరాత్రేతుద్విదశః పఃకజం పరికిరేత్' అర్చనోదయ కాలమున
 చతుర్దశపద్మమును - తపనోదయకాలమున షడ్జలపద్మమును - సంగ
 వకాలమున దశదశపద్మమును - మధ్యాహ్నకాలమున ద్వాదశదశ
 పద్మమును సాయంకాలమున షోడశదశపద్మమును - అర్ధరాత్రీమున
 ద్విదశపద్మమును శివపూజాసమయంబుల వేయవలయుననిగలదు.
 దీక్షాకాలమందు గురువర్యుడు గౌరీలతామః టపమువేయవలయును.

—: నమస్కారవిధి :—

‘దక్షహస్తేన సంగృహ్య సిశ్చలం లింగపేటికాం పాదాంగుష్ఠే
 గురోస్సవ్యహస్తేన పరిగృహ్యచ సంస్పర్శయన్ నేత్రీయోస్త్రీర్ధ్రువా
 దీన్ శరణం వ్రజేత్’ కుడిచేతితో లింగపేటికను బట్టుకొని యెడమ
 చేతితో గుర్వాదుల కాలిబొటనవ్రేళ్లను బట్టుకొని ముమ్మారు
 కనుల కద్దుకొని నమస్కరింపవలయునని నమస్కారవిధి చెప్పబడి
 యున్నది.

—: ప్రతిష్ఠాధికారము :—

‘శివప్రతిష్ఠాంకుర్వీత శివదీక్షాపరాయణః| లింగధారణదీక్షైవ
 శివదీక్షైతికథ్యతే| అలింగివికితాచారో లింగస్యపరమేతతుః| నా
 శాయభవేద్వాఙ్మః శివస్థానకారణం| శివదీక్షావిహీనో కృతం
 తత్కర్మ నిష్ఫలం| ఏదవేనాంత తత్త్వజ్ఞోనలింగాంగీ శుచిద్వైజః|
 లింగస్యస్థాపనం కుర్యాత్ పరిస్థాద్యుత్పాదకం’ లింగధారణ
 నీక్షయే శివదీక్షయగును. శివదీక్షాపరాయణుడే శివప్రతిష్ఠనుచేయు
 నలయును. శివదీక్షావిహీనః నిచే నొనర్పబడిన శివప్రతిష్ఠ చేశమర్చి

త్రాదులకుఁ గారణమై నిష్ఫలమునగుచున్నది. కావున వేదవేదాంత తత్వజ్ఞుడును - ద్విజుఁడునగు లింగాంగియే పృతిష్ఠాద్యుత్పన్నవాదులఁ జేయవలయునని కారణాగమముచఁగలదు. ఈవిషయమే శివరహస్యము - కామికాగమము - మకుటాగమము మున్నగువాటియందు వివరింపఁబడియున్నది

—: పూజాదిక విశేషములు :—

భక్తానాంగణమూర్తానాం ప్రాణలింగాంగసంగినాం అతిథీనాం ద్విజాగ్రాణాం ప్రాజ్ఞః సత్కారమాచరేత్ భోజయేదతిథీం నిత్యమన్నకామంద్విజోత్తమం సకేరలం మలంభుంక్తేహ్యతిథేర్భోజనం వినా అతిథిర్యస్యభగ్నాశోగృహాత్ప్రతినివర్తతే సత్సైదుష్కృతందత్వాపుణ్యమాదాయగచ్ఛతి. భగ్నాశుడై యెవనిగృహమునుండి అన్నకాముడగు అతిథి తిరిగిపోవునో ఆతడాగృహకర్త పుణ్యంబులగైకొని పాపంబులొనగుననియు కావున ప్రాజ్ఞుడు అతిథి పూజన మొనర్చక భుజింపరాదనియు గృహద్వారమున సత్తఁడు గోదోహన మాత్రకాలము సాక్షాచ్ఛివస్వరూపుడగు అతిథినిరక్షై నిరీక్షింపవలయుననియు దేశాంతరాదాగతుడగు నాతని స్నానాన్నపానాదుల తృప్తిసందింపవలయుననియు శంకరసంహితలోగలదు.

కాలోచితములగు నిత్యనైమిత్తికక్రియలవీడి వర్ణాశ్రమధర్మమర్యాద నెవడతిక్రిమించుచున్నాడో ఆతడపాంక్తేయుడై శ్రీకంఠాపరాధుడగును. తస్మాల్లింగాంగసంబంధి నిత్యనైమిత్తికాశ్రయంకర్మవేదోదితంకృత్వా శివలింగం సదార్పయేత్. ఆకారణమున లింగధారియగు ద్విజుఁడు వేదస్మృత్యుదితమై నిత్యనైమిత్తికాశ్రయమగు ధర్మము నాచరింపుచు శివార్చనమొనర్చవలయును.

శివలింగస్య పూజోపకరణాని వివిధానిచ ప్రమాదే నైవవస్తూని పాదాభ్యాం సస్పృశేత్ నుధీః పూజోపకరణములగు వస్తువుల పాద

ములతో దొక్కకూడదు. నేలపడిన పూజాద్రవ్యముల పూజాద్రవ్యముపయోగింపజనదు.

భూతిగుద్రాక్ష శిఖాయజ్ఞోపవీతములు శివలింగములను యయిదును ద్విజోత్తముడగు శైవుడు సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నను వీడియుండరాదు అట్లొనర్చుట శివాజ్ఞోల్లంఘనమయి పాపముగ చున్నది. గ్రంథాంతరమున ఉపనయనంబున పురుషులకును వివాహ త్వార్థము స్త్రీలకును (పురుషులతోకూడ) లింగధారణము చేయవలయుననికలదు. బాలికలకు లింగధారణమొనర్చి కన్యాదామొనర్చుట శైవశిష్టాచారముగనున్నది.

ఆపత్యపిదురంతాయా గృహీమా హేశ్వరోదనః.....గిరాదురంతమగు నాపత్తునందును మా హేశ్వరుడు తన ధర్మమున వీడకూడదు. 'పాత్రస్థం శివభుక్తం యతద్భుజీయాదతిండ్రితః భాండస్థం సతుభుంజీయాద్యదిభుంక్తే సచాభుక్' పాత్రస్థమై నివేదితమగుదానినే భుజింపవలయునుగాని భాండస్థమగు పదార్థమున ప్రమాదముచేసె న భుజింపరాదు.

స్మృతిసారావళియందు 'మా హేశ్వరాణాం విప్రాణాం ధరో యం కధ్యతేబుద్ధైః శిఖాలింగం చోపవీతం భస్మగుద్రాక్షధారణ స్నానసంధ్యాజపహోమం స్వాధ్యాయం పితృతర్పణం వైశ్వదేవ గురోః పూజాస్వేష్టలింగార్చనంతతః శివభావనయానిత్యం నిత్య నైమిత్తికానిచ కుర్యాత్కర్మాణి సద్భక్త్యా శైవశాస్త్రవిధానతః ద్విజుడగు మా హేశ్వరుడు శిఖాలింగయజ్ఞోపవీత భస్మగుద్రాక్ష ధరింపుచు స్నానసంధ్యాజపహోమస్వాధ్యాయపితృతర్పణ వైశ్వదేయిష్టలింగారాధనముల నొనర్చుచు శైవశాస్త్రవిధి ననుసరించి సర్వమును శివభావనచేయుచు నిత్యనైమిత్తిక ధర్మాచరణ మొనరివలయునని విధింపబడియుండెను.

‘జాతకే మృతకేచైవ సః ధ్యాంపూజాం సంసత్వజేత్ | ఉపాంశుసంధ్యాం పూజాంతు కుర్యాత్త్రికరణై రపి’ జాతామృత శౌచము లందు సంధ్యాపూజల రె టిని విడువఁగూడదు. సంధ్య నుసాంశువు గను పూజను మనోవాక్కాయకర్మలచేత ననుష్ఠింపవలయును. ‘ఉపాసనేతువిప్రాణామంగశుద్ధిస్తుజాయతే’ ఉపాసనాకాలమందంగశుద్ధి విప్రులకు గలుచున్నదని పరాశరుఁడుచెప్పెను. శివపూజాసమయంబున నర్చనా సాంకర్యములు గలుగకుండులాగున వ్రతస్థుఁడు పాత్రా సాదనాది కర్మంబుల నప్రమత్తుఁడై యుండవలయును. పాండరీ కాదులయందువలె నాజన్మాంత దీక్షాసంస్కారముగల యవతికి రజోవత్వాదికాలములయందు శివపూజ చేయఁదగియేయున్నది. ప్రసవాద్యావత్తులయందుఁ బూజాభంగమయిన నయ్యది దోషము కానేరదు.

‘షట్తింశత్తంతుభిః కుర్యాత్ వర్తి కాశివపూజనే’ ముప్పది యారు పోగులచే జేయఁబడిన వత్తులను శివపూజాకాలమందుపయోగింపవలయును.

‘లఘ్వ్యమవసరాయాంవా దీప ఏకస్సమీరితః | చత్వరోవా తథాద్వానా మహత్యాంచ గురావపి’ లఘ్వవసరపూజలయందొక్క దీపము వెలిగింపవలయును. మహాపూజయందును గురుపూజయందును నాలుగుగాని రెండుగాని దీపములు వెలిగింపవలయును.

మకుటోత్తరమున ‘భస్మశయ్యాంచితే వామకరసీతేభిమంత్రితే ఇప్తలింగం సువిన్యస్య దక్షిణస్యాభినముఖః | అంగుష్ఠతర్జనీమధ్యాభిముఖం గోముఖంయథా ఇప్తలింగం సువిన్యస్య బూజయేదవధానతః ఇప్తలింగే తథార్చాదా గురుదత్తే మహోత్తమేసలక్షణం పరీక్షేత గురుణా పాలితంయతః’ సమంత్రితమయినదియు భస్మశయ్యతోఁ గూడిన వామహస్తమున సంగుష్ఠతర్జనుల మధ్యభాగమునకు నభిముఖముగా గోముఖముండునట్లు ఇప్తలింగమునుంచుకొని దక్షిణముఖముగు

యథోరముఖాభిముఖుడై భావనచేత సకలసాధనములు పూర్ణములై యున్నటుల భావించి శివపూజ నొనర్పవలయును గురువర్ణనచేఁ బనిత్రామొనర్చి యివ్వఁబడిన ఇష్టలింగమందు లక్షణము పరిక్షింపఁగూడదు.

కర్మములవీడి శివునిఁగొల్చినవాఁడు తామనుఁడగుచున్నాఁడు. వేదవిహితకర్మంబులవీడి తాంత్రిక కర్మంబుల శివుఁగొల్చినయతఁడు రాజనుఁడనియు శృతిస్మృత్యాగమోదిత నిత్యనైమిత్తికాదికర్మంబుల నాచరింపుచు శివునిర్చింపునాతఁడు సాత్వికుఁడనియు నిందు నొకరి కంటె నొకరుత్తములగుదురనియు శంకరసంహితయందుఁగలదు.

‘అగమార్థంతుదేవానాం గమనార్థంతు రాక్షసాం కురుఘంటారవంతత్రా దేవతాహ్వనలాలఛనం ఆరింభేచాభిషేకేచ పూజాయాం ధూపదీపయోః ఘంటానాదం ప్రకర్తవ్యం...’ దేవతాహ్వనలాలఛనమగు ఘంటారవము దేవతలు వచ్చుటకును - రాక్షసులు వెడలిపోవుటకును - పూజారంభమందు సభిషేకమందును - పూజయందును - ధూపదీపములయందును జేయఁబడుచున్నది.

‘అరుణాద్యర్థ రాత్యంతం పట్కాలాః పరికీర్తితాః తేషుకాలేషుకుర్వీత పట్కాలాష్టవిధార్చనం భూత్యాగంధాక్షతాపుష్పైః సపత్నైఃఫలదాయకైః ధూపప్రదీపనై వేద్యైర్వీట్యాచాప్తవిధార్చనం’ అరుణాద్యర్థరాత్రిపర్యంత మారుకాలములగుచున్నది. భూతియు - గంధము సత్తతలు బుష్పాదులును ధూపమును దీపమును నైవేద్యమును తాంబూలమును సమగూర్చుకొని పైయారుకాలములయందును, అష్టవిధార్చనల భక్తా ద్యైక్యస్థలాంతముగ లింగము నర్చింపవలయునని వాతూలోక్తరముఁగలదు.

శివసంకల్పాధ్యయనంబును రుద్రహారాయణంబును పంచబ్రహ్మపఠనంబును శివమంత్రముల జపించుటయు భక్తుల సమస్త దోషచయంబులకుఁ గ్షాయశ్చిత్తములగుననియు నిత్యకర్మభంగింశుఁ

డగు బ్రాహ్మణుఁడు సహితము పంచాక్షరీమంత్ర) పఠనంబునఁ బని త్తుండగుచున్నాఁడనియు శంకరసంహితయందుఁగలదు.

పూజాసమయంబున నివేదనకుముందు లింగముమీదనున్న పత్రపుష్పాదులఁ గొలదిగానుంచి కడమవి తీయవలయును. నిశ్చేషముగాఁ బత్రపుష్పాదులఁ దొలగింపరాదు. లింగశిరము శూన్యముగానుంచి నివేదించఁజనదు. పత్రపుష్పాదులఁదీసి భస్మమునిడి నివేదింపుటయు శిష్టాచారముగఁ జూడఁబడుచున్నది

పాణాగ్నిహోత్రం యఃకుర్యాత్ శివస్యైవ ప్రసాదతః అశ్వమేధాయతం పుణ్యం తక్షణాల్లాభతే నరః' పాణాహుతులను శివ ప్రసాదముతోఁ జేయునెడ యశ్వమేధములతో సమమగు ఫలము నందుచున్నాఁడని స్కాందమహాపురాణమునఁగలదు.

పూజాకాలమునందుఁ బిడికిలిపట్టి బొటనవేలిని క్రిందికి జారవైచి లింగముచుట్టును ద్విప్పట ప్రిదక్షిణదిహ్నముగను.

లింగనివేదనకంటెఁ బూర్వముందు నై వేద్యప్రోక్షణము ననంతరము పరిషేచనమును, గర్తవ్యములైయున్నవి. గాయత్రీ మంత్రముచే జలప్రోక్షణముకాని పదార్థము నివేదనార్హమును నివేదనముగాని పదార్థము భోజనార్హమును కానేరదు.

'సమకంచమకంచైవ పూరుషం సూక్తమేవచ | జపన్నేతి మహాదేవం గృహం గృహపతిర్యథా' పూజాకాలముందు సమకంచమకములను పూరుషసూక్తమును బఠించిఁ గూతఁడు గృహయజమాని గృహమునువలె మహాదేవునిఁజేరుచున్నాఁడు.

నీలకంఠాచార్య విరచిత శైవసిద్ధాంతదిపికయందు శాంభవ ప్రతిచేయఁదగిన కృత్యములెవ్వియను ప్రశ్నమునకు నుత్తరరూపకముగ వైదికములు శైవములునగు సకలధర్మముల నవలంబించుటయు శైవధర్మముల విరోధిఁపని స్మార్తధర్మముల నాచరింపుటయు లింగాంగ సామరస్యంబుచు పట్టులానుభవంబును గురువచనపాలనంబును

శక్తికొలది మాహేశ్వరపూజయు గ్రాహ్యములనియు నితరదేవ
నిర్మాల్య భక్షణంబును శివనిందయు శివభక్తినిందయు శివశాస్త్ర
నిందయు శివశాస్త్రసిద్ధాంతాచారనిందయు దేవద్రవ్యోపభోగంబును
భూతహింసయు గ్రాహ్యములుకావనియుఁ గావున శివదీక్షితం
డిటుల విధ్యుక్తాచారతత్పరుఁడై ముక్తినిందవలయుననియు నిర్ణయిం
పఁబడియున్నది.

—: రంగవల్లి విధానము :—

1. గౌరీతాలింగమండలం :

శ్లో॥ డైత్రేయశపదీకృతే చలపదైరంభోరుహం మధ్యమే
కుర్యాద్విక్షుచ వారివాచనపదైః పట్టంచ కుంజ గళం
కంజం పట్టక మేవలింగ మథననోజ్జేషు భూభృత్పదై
ర్వర్తిశ్చ పరమేవ మండలమిదం గౌరీతాలింగజం॥

సీ॥ పూర్వోత్తరాగ్రమై భూమినివింశతి
కోష్ఠముల్ ముగ్గునఁగూర్చి నడుమ
పత్రింశపదముల సరసీరుహము
నాల్గుదిక్కుల పడవేద ద్వితయమబ్ధ
పడవేదపరసంఖ్య సరసపట్టికకంజ
గళకంజపట్టిక కలితలింగ
పద్మాగములుదీర్చి, పప్తనదోన్నతి
నేత్రాబ్ధిపదములు నెరిగినాల్గు

గీ॥ దంగులనునాల్గు లింగముల్ రాక్షసాది
పదములేడింట వల్లులు పనుపుతోను
గౌరివ్రాయంగదీనిదా గౌరీతల
లింగమండలమననొప్పు లీలజగతి॥

2. శారీలతాలింగమండలం :

శ్లో॥ తేజోద్యక్షిసదేకృతే రిపుపురర్మైధ్యేచ కుర్యాత్కజం
ద్వారోదిక్షుపదైర్వచావరవచ్చెర్లింగాని తత్సర్వయోః
వీధీః పీతగతాస్త మిశ్వరవదాకోజేషు శైత్రైర్గతాః
పశ్చాత్కాంతమిదం భవత్యపరకం శారీలతాలింగకం॥

సీ॥ పూర్వోత్తరాగ్రిమై భూమినిద్వావింశ
కోష్ఠముల్ ముగ్ధున గూర్చునపుడు
ఆమ్నాయవేదాబ్ధియగు సంఖ్యపదముల
నిండు సమసూత్రముల్ నిలిపియందు
ముప్పదారిటమధ్య ముందుకింజల్కాష్ట
పత్రాన్వితముగాను పద్మమొప్పు
పద్మాశలనుమధ్య పదములరసవేద
కరవేదషడ్వేద కలితలింగ
పట్టికాబ్జయుకంఠ పద్మపట్టికలింగ
సప్తషడ్వీణాతి సరవినొక్క
లింగంబుకరవేద సంగతివసురస
శశిపదంబులనిండ సరసముగను
శ్వేతారుణాశిత పీతవర్ణంబులు
పశ్చిమోత్తరయామ్య ప్రాచ్యదిశల
నాలుగులింగముల్ యరయపార్శ్వంబుల
పసుపువీధులుగాను పొసగదీర్చి

గీ॥ నవచతుస్సంఖ్యమూలల సరపిఠైల
పదములందుల వల్లులు పసుపుతోను
గౌరివ్రాయంగ దీనిదాగౌరిలతల
లింగమండలమననొప్పు లీలజగతి॥

3. గౌరీలతాలింగమండలం :

శ్లో॥ నూత్యైస్సప్తదశాత్మకై రుభయతోగౌరీలతే చాహ్వాయం
మధ్యేవేదపద్మైర్విదిక్షుషు పద్మద్భూతాంబుజానిన్యసేత్
లింగంపట్ట సరోజకంజకమలం పట్టకృమాద్వికృతైః
రవ్యతూభూరివసైశ్చ కోణకలితైర్భూతైః స్పృశైస్సర్వైః తాః॥

సీ॥ పౌగ్ధగగగ్గమై పదియేడురేఖలు
ఋతుభాణ కరపద మితముదెలసి
తన్మధ్యభూతాబ్జదళము లొప్పుగదీర్చి
తన్విదిక్కుగ (తుఘ)ముల తత్ప్రకార
ముగవ్రాసి పూర్వాదిసగపదోన్నతముల
వీతాశితాయణ శ్వేతములను
షడ్వేదకరవేద షడ్వేదపదముల
లింగమొక్కొకదిక్కు రంగులరసి

గీ॥ వహ్నినైరుతి ఈశాన వాయుదిశల
పంచభాణపదంబుల పనుపులతలు
గౌరివ్రాహ్మణ నిదియుదాగౌరిలతల
మండలంబని శైవాగమములుబలుకు॥

4 ఉమాకాంతాలతాలి గమండలం :

శ్లో॥ క్షేత్రే (రే) ఖగ్నిపదీకృతే జలరుహం మధ్యేభృగాకాభిభిః
కుర్యాద్దావీర లథశ్చదిక్షుసఖైర్లింగాని తత్సార్వయోః
మధ్యేవాచవరావచైశ్చ శశినావీధీ హరిద్రాగతాః
కోణేష్వప్తి పద్మైర్లతా ఇద ముమాకాంతాఖ్యై మశ్యద్భవేత్॥

సీ॥ పూర్వోత్తరాగ్రాది పురరేఖలుర్విపై
 పట్టింశపదములసంఖ్యాయందు
 పద్విధినేత్రాబ్జ సంఖ్యతత్పదములు
 పదచతుశ్మతమధ్య పద్మమొప్ప
 పద్మాశలను మధ్యపదముల పద్వేద
 కరనేద పద్వేద ఖటితలింగ
 పద్భాగములనేత్ర సాగరచ్ఛదముల
 లింగమాశాగుణ సుగతేందు
 పద్భావశశికోష్ఠ సరణిద్వాదశలింగ
 పదములు వేదాభ్ర బాణసంఖ్య
 శ్రేతారణాశిత పీతవర్ణంబులు
 పశ్చిమోత్తర యామ్య పాచ్యదిశల

గీ॥ గూర్చి పార్శ్వంబు వీధులుగూర్చి పనుపు
 నవచతుస్సంఖ్యమూలలు నరసిపనుపు
 లతలువాయంగనిదియు మాకాంతలతల
 లింగమండలమననొప్ప లీలజగతి

5 లింగమండలం :

శ్లో॥ క్షేత్రేభూపపదీకృతే జలనిధిర్యేదాశ్చమధ్యే పదే
 చోద్వేత్కాపతి సూర్యమాపతి రసశృత్యబ్ధి వేదార్ణవాః
 కంఠేపద్మశభాను షోడశ చతుష్కద్యంద్వ కోష్ఠాన్యతః
 సంరక్షోభయ పార్శ్వసంస్థితపదాన్యాలోప నాల్లింగకం॥

సీ॥ పూర్వోత్తరాంతమై భూపకోషంబుల
 మధ్యాబ్ధిసాగర మనుజవిభుల
 భానువిష్ణురసాబ్ధి పాదోధినీరధి
 వారికోణంబుల పదునెదిలిసి

కంఠవడ్డశభానుత్మోతలే శార్ణవ
 సాగరచ్ఛదముల సమతనిలిసి
 యుభయపార్శ్వంబుల నున్నకోష్ఠంబులు
 నూటముప్పదియారు గీలుబుచ్చి

గీ॥ శిష్టపాదాలు తండుల పిష్టమునను
 వ్రాసి దానిని నెనిమిటజేసెనేని
 పంచనూత్ర విఘటితమై పరిధవిల్ల
 పూర్ణలింగంబు నాగమనిర్ణయంబు॥

6 గౌరీతిలకం :

శ్లో॥ రేఖాస్తిర్యరధోర్ధ్వగాశ్చవిలిఖే దప్టచతుష్కృష్టగా
 నేకీకృత్యవిదిత్తు మధ్యవవకుచైకం విదధ్యాత్సుధీః
 పాదాదిస్థిత మర్ధలింగ సదృశం కుర్యాచ్ఛతుష్కం త్రిదం
 వ్యాదౌగరీతిలకం సుపద్మరచనా మన్యేషుకుర్యాచ్ఛుభం॥

సీ॥ పాగుదగ్గరమై భామలరేఖలుతిర్య
 గూర్ధ్వంబుగాదీర్చి మధ్య
 విధినంఖ్యపదముల విశదాష్టదశమొప్పు
 తద్విదిత్తులయందు తపనవేద
 పదములొక్కటజేసి ప్రత్యగుదజ్జుఖి
 ప్రాచీయమాశల భానుకోష్ఠ
 వేదోన్నతంబులై విమలార్ధలింగముల్
 వసుపదంబులనిండ పానగలింగ

గీ॥ పట్టికాకంఠపీఠంబు పదిలపరచి
 వీతనీలారుణశ్చేత రీతులరసి
 పూర్వయమసోమ వరుణుల పానగిదిర్ప
 దేవి వినుదీని శ్రీగౌరి తిలకమనగ॥

7 భద్రమండలం :

శ్లో॥ త్వేతేనప్తపథీకృతే నవపదే మధ్యేలిఖేత్కర్ణికాం
కింజల్కాన్విత మప్తపత్రినహితం పద్మం తదభ్యగ్రగే
వేదాశాస్థిత కోష్ఠకాని మతిమాస్సంత్యజ్య శిష్టేషు
సత్కోష్ఠే స్వల్పసరోరుహాణి విలిఖేత్ స్వాద్భద్రగం మండలం

ఉ॥ అంచిత భద్రమండలము యాదట సప్తపదీకృతంబునై
మించితదీయ మధ్యమునమెచ్చగ బ్రహ్మపదంబుదానిలె
క్కింది సరోజ మప్తపత్రకేసరయుక్తము పంచరంగులం
దంచితమొప్పజేసి దిశలేంద్రపదాది చతుష్పదంబులం
దంచి విశిష్టకోష్ఠములు నొప్పగగూర్చుము స్వల్పకంజముల్॥

—: శి వ మే ధ ము :—

‘యతీనాం తద్ధిసంసార యోగాభావాన్నయజ్యతే తస్మాత్సం
సార సంపర్కో హేతురాశౌచ సంగతేః తద్యోగాదస్మిప్రతినా మాశౌ
చమితినిశ్చిను’ సంసారసంబంధమే యాశౌచప్రాప్తికిమూలము. ఇది
సన్యాసులకులేదు. కాన వారికి నాశౌచములేదు. సంసారసంబంధ
ముగల శాంభవదీక్షితునకయిననో యాశౌచముండునని చంద్రశ్చన
మునఁ జెప్పఁబడినది. ‘శాంభవవృత్తినిష్ఠానాం ఇష్టలింగాంగసంగినాం
శివమేధం ప్రకర్షిత దేశాతేచ ముముక్షుభిః’ శాంభవవృత్తికిదే
హంతమున శివమేధముచేయవలయును. ‘శివేవరేప్రవిష్టానాం మేధ
తాదానాత్మకః శివమేధ ఇతిఖ్యాతః కరణీయోముముక్షుభిః’ మకు
టోత్తరచర్యాపాదమున శివునియందుఁ బ్రవేశించినవారి యాధాన
రూపకమగు యజ్ఞమునకు శివమేధమను పేరుకలిగియుండుననియు
ముముక్షుప్రవీణునియు నె కర్తవ్యముగా తలంపవలయుననియుఁగలగు.
‘విశిష్టః పితృమేధోయం శివమేధఇతిస్మృతః’ విశిష్టమగు పితృమేధము

లదియనియు శాంభవదీక్షాబద్ధమగు లింగాంగసామరస్యమువలన
 క్రమరక్షితక న్యాయముచే శివసాయుజ్యము నొందినవాడు మృతినం
 నప్పుడు ప్రేతత్వములేదుగాన సాపిండ్యము చేయతగదనియు 'దీక్షా
 లపరిపాప్త శివైక్యం జీవభావతః ఆవిర్భూతం విజానంతి' దీక్షా
 లమున గురుఁడొసంగిన యీశ్వరభావము చరమదశయందు జీవ
 భావమును నివర్తింపజేసి యావిర్భవించుననియు భక్తిజ్ఞానరహితుఁడై
 యు శివమేధసంస్కారముచే సంస్కరింపబడినవాడు శివసాన్నిధ్యము
 లందుననియు మకుటోత్తరచర్యాపాదంబున వివరింపబడియెను.

శివాలయ సమీపమునగాని శివారామమునందుగాని శివ
 ర్ధసమీపమునగాని బిల్వమూలమునందుగాని నదీతీరమందుగాని
 మాధినేర్పరచవలయును. 'చతురశ్రం పంచపాదం దీర్ఘం విస్తార
 వచఖాతం నవపదంత్యాద్యం సోపానంచైకపాదకం ద్వితీయం ద్విప
 ంష్ట్రాక్షం తృతీయంత్రిపదం తథావేదికాచత్రిపాదేనతస్య దక్షిణ
 కోదిశిత్రికోణం చప్రకర్తవ్యం త్రిపాదం దీర్ఘమాయతం, పాదగు
 డెట్లు నై దేసియడుగుల చొప్పున నుండునట్లు నలుచదరముగా
 గొమ్మిదియడుగుల లోతు త్రివింపవలయును అందు మొదటి
 ట్టాక యడుగెత్తుగను రెండవ సోపానము రెండడుగులయెత్తును
 మూడవ సోపానము మూడడుగుల యెత్తును వేదిక మూడడుగుల
 యెత్తును నుండవలయును. అదిగాక లోన దక్షిణదిశను మూడడు
 గుల వైశాల్యముండునటుల ముక్కోణముగా త్రివింపవలయును.
 యద్వియ సమాధిలక్షణమని మకుటోత్తరమునగలదు.

—: శివనామమాహాత్యము :—

'నామ్నోస్తి శంభోశ్శక్తిర్యా పాపసంహరణేద్విజా| స్తావత్పా
 కానికర్తుం వై శక్తః కోవాకతాయుగే సదాసముచ్చరేద్దీమాన్ శివ
 త్యక్షరద్యయం| సంసారసాగరం తీర్త్వా శివసాయుజ్యమాప్నుయాత్|

ప్రసంగాత్కౌతుకాత్ లోభాత్ భయాదజ్ఞానతోపివాహర ఇత్యుచ్చరన్ మర్త్యస్సర్వపాపః ప్రముచ్యతే' శివయను నక్షరద్వయమును చ్చరించి సంసారసాగరమునుదాటి జనుండు శివపాయుజ్యము సందుచున్నాడు. ప్రసంగాదువలనగాని సంతోషమువలనగాని లోభము నుండిగాని భయమువలనగాని యజ్ఞానమువలనగాని హరనామ ముచ్చరించిన మర్త్యుండు సర్వపాపవిముక్తుడగుచున్నాడు. పరమేశ్వర నామోచ్చారణవలన వెట్టిపాపములు నశింపఁగలవో యట్టి పాపములను నరుండు చేయఁజాలఁడని శివతత్త్వసుధానిధియందుఁగలదు.

‘కోటయోబ్రహ్మహాభ్యానామగమ్యాగమ కోటయః సద్యః ప్రళయమాయాంతి మహాదేవేతికీర్తనాత్’ మహాదేవకీర్తనమువలన బ్రహ్మహత్యాదులవలనఁ గలిగిన పాపములే ప్రళయమును బొందుచున్నవని యభియుక్తోక్తి గలదు.

‘మంత్రాణాం పరమోమంత్రః శివఇత్యక్షరద్వయం’ శివయను రెండక్షరములన్ని మంత్రములయందు సుత్యప్తమయిన మంత్రముగ వైదికాచార నిర్ణయమున వర్ణింపఁబడినది.

‘వేదేషుసార మఖిలేషుచ మంత్రితంత్రీ శాస్త్రేషు సారమపి శబ్ద సముద్రసారం సారేషుసారమిదమేవ శివేతినామ యేనాపికేనన కృదుచ్చరితం సధన్యః’ సమస్తవిద్యాసారమును వేదసారమునగు శివనామ మహానవుఁడొక్కఁడే యుచ్చరించునో యాతఁడు ధన్యుఁడని పెద్దలయాశయము. ‘శుచిత్వయుక్తోప్యశుచిత్వయ్యత్ శ్శివం స్మరన్ జంతురుత్తిసిద్ధిం’ శుచియైగాని యశుచియైగాని శివుని స్మరించి మానవుండు సిద్ధినిబొందుచున్నాడు.

శై వమంత్రములగు ఆఘోర-శరభసాశ్వ - దక్షిణామూర్త్యాది మంత్రానుబంధము శివకవచ పారాయణంబును శివసహస్రనామ మన సంబును శివస్తోత్రాధ్యయనంబు పంచజాల లోపనిష్కర్పార యణంబును శై వపురాణచరిత శివకావ్యమును శై వాగమచిత్రంబు నిహ

శంకరాశ్రయః' నదులలో నుత్తమమగు గంగవలె శంకరాశ్రయమగు ధర్మము విశేషమయినది. 'వేదోమూలంహి ధర్మాణాం వేదమూలం మహేశ్వరః తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వేదస్మృత్యుద్ధితం పరం ధర్మం శివాశ్రయం ప్రాజ్ఞః సకదాపి పరిత్యజేత్' ధర్మములకు వేదమే మూలమగుచున్నది. వేదమూలము పరమేశ్వరుడగుచున్నాడు. ఈకారణముచే వేదస్మృత్యాధికమయిన నీ శివాశ్రయధర్మమును ప్రాజ్ఞుడనుష్ఠించి తీరవలయును. ఇట్టి పవిత్రధర్మానుష్ఠానమున 'ప్రసీదతి మహాదేవోపరమాత్మా' పరమాత్మయగు సదాశివుడు ప్రసన్నుడగును. 'ప్రసన్నేనతి దేవేశే మహానందే సదాశివే దుష్కరంకిము మర్త్యానాం' సదాశివుడు ప్రసన్నుడగుచుండగా మనుజునికి దుష్కరమైనదేముండును? పవిత్రమగునిట్టి ధర్మానుష్ఠానమున సర్వోత్కృష్టమగు శివానందము నందుచున్నాడని సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతమై యున్నది. పరమోత్కృష్టమగు నీ శివధర్మమును శకునకు శిష్యుడు కానివానికి భక్తిలేనివానికి శ్రద్ధారహితునకు నుపదేశింపజనదు. 'శక్తోయస్థాస్థిపితుం ధర్మమువేత్తాం కురుతే సరః సోసిపత్రీవనం నామ సరకం ప్రతిపద్యతే' ఎప్పుడీ పరమ శివధర్మమును శక్తుడయ్యును స్థాపింపజాలఁడో యాతఁడశివత్రయము సరకమునందుచున్నాడని నిర్ణయింపబడెను.

శ్లో॥ దక్షిణాస్యప్రసాదేన శైవసర్వస్వ సంగ్రహః

గృధితోభక్తబృందాయ జీయాదాచంద్రితారకం॥

తచ్చంద్రాయోరావృణిమహే గాతుం యజ్ఞాయ గాతుం యజ్ఞ పతయే దైవస్వస్తిరస్తునః॥ స్వస్తి రామమేభ్యః॥ ఊర్ధ్వంజిగాతుభేషజం శంఖోఽస్తుద్వివదే॥ శంచతుష్పదే॥ ఓం శాంతిశాంతి శాంతిః॥

శైవసర్వస్వము - ప్రమాణపరిచ్ఛేదము

తన్పాష్టల పట్టిక.

పుట.	పంక్తి.	శ్లోకము	ఒప్పు
8	4	మహాదేశ	మహాదేశ
10	22	నను, హించు	ననుగ్రహించు
13	1	చ్చరాచర	చ్చరాచరం
	25	చ్చాయో	చ్చాయోగంబున
	26	ర్విగంబున	ర్వి
14	7	పరాకాష్టా	పరాకాష్టా
	10	తస్యాకార్య	తస్యాకార్య
	11	పదయా	పదయా
	12	మోదం	మోతం
15	25	పతియ	పతియు
17	21	ధ్యాతీ	ధ్యాతా
18	18		సమామీ
20	14	మలయ	మల
25	12	యిష్యతి	యిష్యంతి
	17	పరిధ	పరిధ
29	6	భస్మరూప	భస్మధారణరూప
30	7	మహాపాను	మహాపాశు
33	20	పరిశంసింప	పరిశంసింప
45	17	శాంత్యతీప	శాంత్యతీతప
47	12	మండలము	మండలము
	18	హ్రిజం	హ్రిజం
58	2	కేశభుః	కేశంభుః
59	9	స్వజలై	స్వజలై
60	7	సహస్ర	సహస్ర
61	8	ఏభి	ఏక
63	18	ససారా	సంసారా
66	19	గావర్హి	గానిప్రహ్

23	సహిత	సంహిత
7	ర్వాక్య	ర్వాక్యం
18	శిలయదు	శిలయందు
4	ఆర్థయానా	ఆర్థయాపా
9		తద్వినశ్యతి
20	విధిపు	విధింపు
7	నట్లువినా	నట్లువినా
15	ముపాసకః	ముపాసకం
1	నాక్య	వాక
2	నాపి	నాసి
1	అధశ్చనమం	అధశ్చనమం
4	దీర్ఘింశా	దీర్ఘికంశా
3	పిచేత్	పిచేత్
2	భోక్తృ	భోక్తా
14	మనచ్చ	మనస్
13	మహేశ్వ	మహేశ్వ
15	”	”
	యగ్ని	—
5	పాశిత	పాశిత
12	పచాచా	పంచాచా
17	కుటుబ	కుటుంబ
8	దాశక్తి	దాశక్తి
5	సర్వశివ	సర్వశివ
23	భోక్తృ	పోక్తృ
11	మండల	మండల
22	నరపి	నరసి
18	లింగ	లింగ